

Stenografični zapisnik

sedemnajste seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dné 23. novembra 1889.

Nazoči: Prvosednik: Deželni glavar dr. Josip Poklukar, in deželnega glavarja namestnik baron Oton Apfaltrern. — Vladna zastopnika: C. kr. deželni predsednik baron Andrej Winkler in c. kr. okrajni glavar Feliks Schaschel. — Vsi članovi razun: Ekszellenca knezof dr. Jakob Missia. — Zapisnikar: Deželni tajnik Josip Pfeifer.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika XVI. deželno-zborske seje dne 22. novembra 1889.
2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.
3. Tretje branje načrta zakona ob uredbi osebnih in službenih k oboroženi moči spadajočih ljudsko-šolskih učiteljev na kakšni javni ljudski šoli z ozirom na njih dolžnost do dejanskega vojaškega ali črnovojniškega službovanja (priloga 75.).
4. Priloga 74. Poročilo finančnega odseka o proračunu deželnega zaklada za 1890. l. (k prilogi 46.) in o prošnjah za podpore iz deželnega zaklada.
5. Volitev deželnega odbora.
6. Priloga 78. Poročilo finančnega odseka z načrtom zakona gledé vodovodne naklade za deželno stolno mesto Ljubljano (k prilogi 73.).
7. Ustno poročilo upravnega odseka o zgradbi stalnega mostu čez reko Savo pri Radečah (k prilogi 63.).
8. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji županstva Št. Peter za podporo za uravnavo Pivke.
9. Ustno poročilo odseka za letno poročilo a) o predlogu gospoda poslanca Primoža Pakiža zastran znižanja opominarine pri izterjevanji cesarskih davkov in b) o okrajnih blagajnicah.

Stenographischer Bericht

der siebenzehnten Sitzung

des krainischen Landtages

zu Laibach

am 23. November 1889.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Dr. Josef Poklukar und Landeshauptmann-Stellvertreter Otto Baron Apfaltrern. — Vertreter der k. k. Regierung: K. k. Landespräsident Andreas Freiherr von Winkler und k. k. Bezirkshauptmann Felix Schaschel. — Sämmtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Se. Excellenz Fürstbischof Dr. Jakob Missia. — Schriftführer: Landschaftssecretär Josef Pfeifer.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolls der XVI. Landtags-sitzung vom 22. November 1889.
2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.
3. Dritte Lesung des Gesetzesentwurfes, betreffend die Regelung der Personal- und Dienstverhältnisse der der bewaffneten Macht angehörigen Lehrpersonen an einer öffentlichen Volksschule mit Bezug auf deren Verpflichtung zur activen oder Landsturm-Dienstleistung (Beilage 75.).
4. Beilage 74. Bericht des Finanzausschusses über den Vorschlag des Landesfondes (zur Beilage 46) und über die bezüglichen Subventionsgesuche.
5. Wahl des Landesauschusses.
6. Beilage 78. Bericht des Finanzausschusses mit Vorlage des Gesetzesentwurfes betreffend die Wasserleitungsaufgabe für die Landeshauptstadt Laibach (zur Beilage 73).
7. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses betreffend den Bau einer stabilen Brücke über die Save bei Ratschach (zur Beilage 63).
8. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über das Subventionsgesuch des Gemeindeamtes St. Peter behufs Regulirung der Poit.
9. Mündlicher Bericht des Rechenschaftsberichts-ausschusses a) über den Antrag des Herrn Abgeordneten Primus Patiz betreffend die Herabsetzung der Mahngebühren bei der Einhebung der landesfürstlichen Steuern und b) über die Bezirkskassen.

10. Ustno poročilo odseka za hipotekarno banko.

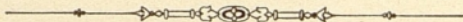
11. Priloga 77. Poročilo verificijskega odseka o izvolitvi poslanca za mesto Ljubljano, gospoda Ivana Hribarja.

10. Mündlicher Bericht des Ausschusses für die Landeshypothekenbank.

11. Beilage 77. Bericht des Verificationsausschusses über die Wahl des Abgeordneten der Stadt Laibach Herrn Ivan Hribar.

Seja se začne ob 10. uri 15 minut dopoldne.

Beginn der Sitzung 10 Uhr 15 Minuten Vormittag.

Deželni glavar:

Potrjujem sklepčnost visoke zbornice in otvarjam sejo. Gospoda tajnika naprosim, da prečita zapisnik zadnje seje.

1. Branje zapisnika XVI. deželno-zborske seje dne 22. novembra 1889.

1. Lesung des Protokoll'es der XVI. Landtags-sitzung vom 22. November 1889.

(Tajnik Pfeifer bere zapisnik XVI. seje v nemškem jeziku. — Secretär Pfeifer verliest das Protokoll der XVI. Sitzung in deutscher Sprache.)

Deželni glavar:

Želi kdo gospodov besede k ravnokar prečitanemu zapisniku?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, izrekam, da je zapisnik zadnje seje potrjen.

2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.

2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.

Deželni glavar:

Naznaniti mi je sklep včerajsnje tajne seje, ki se glasi (bere — liešt):

»Prošnja deželnega računskega oficijala Ivan Kozjeka, da se odveže dolžnosti plačati še nepokriti znesek škode, katero je prouzročil deželi bivši kontrolor prisilne delavnice Kunibert Drenik v ostanku 1.036 gl. 25 kr., izroča se deželnemu odboru v primerno rešitev.«

Prosim ta sklep na znanje vzeti.

Dalje mi je čast v imenu deželnega odbora odgovoriti na interpelacijo gospoda poslanca Kleina in tovarišev (bere — liešt):

»Slavni zbor! Sklicujé se na sklep slavnega deželnega zbora z dné 4. januarja 1887 trdi interpelacija gospoda poslanca Kleina in tovarišev, da »Nekoliko časa mali obrtniki v Ljubljani opažajo, da »se omenjeni deželno-zborovi sklep ne izpolnuje, da »se namreč v prisilni delavnici opravljajo rokodelska »dela tudi za privatne osebe zlasti čevljarska, »mizarska, krojaška, knjigovezna in druga taka dela; »da tako ravnanje v očividno škodo malemu obrtu »vzbuja veliko nevoljo v rokodelskih krogih, ki z »davki preobloženi se itak že težko borujejo s tujo »silno konkurenco.«

Konci interpelacije stavlja se vprašanje do deželnega odbora:

»Ali mu je navedeno ravnanje v deželni prisilni delavnici znano in kaj misli storiti, da se bode »deželno-zborov sklep 4. januarja 1887 točno izpolnjeval?«

Na to pritožbo in vprašanje čast mi je v imenu deželnega odbora odgovarjati sledeče:

Deželni odbor izvedel je naglašen deželno-zborski sklep s svojo naredbo do upravnitva prisilne delavnice z dne 5. februarja 1887. l. št. 156 segajočo tako daleč, da je celo v nasprotju z glavnim namenom prisilnice in z določbami formalno nikakor ne preklicane instrukcije za upravo deželne prisilnice v Ljubljani z dne 25. septembra 1868. l. — celo zaukazal, ne učiti odraslih prisiljencev nikakega rokodelstva, katerega izvrševanje bi moglo škodovati malim obrtnikom.

Navedena instrukcija zahteva namreč v § 3. »da je prisilnici namen, prisiljence privaditi delavnosti in jih kolikor moč izdatno priučiti za rokodelstvo«.

Slavni deželni zbor naj blagovoli iz sledečih podatkov posneti, kakošnih vrst je bilo delovanje v tukajšni deželni prisilnici ter se prepričati, da je ravno prejšna konkurenca nasproti Ljubljanskim rokodelcem brez izjeme v vsih strokah odpravljena.

Tekom vlanskega poletja — 1888. — delalo je:

1. cesto Logatec-Rovte po	70	prisiljencev,
2. na Turjaku cesto in polje po	20	"
3. na gradu Habach po	20	"
4. na Vrhniki po	10	"
5. na Lavrci po	8	"
6. na Lesičjeku po	10	"
7. pri stavbenem društvu Ljubljanskem poprek po	60	"
8. v mestni jami pri izdelovanji šute po	10	"

torej zunaj delavnice . 208 prisiljencev.

V delavnici pa poprek:

a) papirnate zavoje za Zeschkota	30	prisiljencev,
b) škatlice za žvepljenke v tovarno Čapovo po	40	"
c) držaje dežnikom za Mikuša po	20	"
d) tkalcev je bilo po	20	"
e) čevljarjev po	10	"
f) krojačev po	8	"
g) mizarjev 6, tesarjev 3, skupaj	9	"

torej . 137 prisiljencev,

+ . 208 "

345 prisiljencev.

Leta 1889. razdelile so se posamezne stroke med prisiljence tako:

A. Zunajna dela:

1. pri cesti Logatec-Rovte	32	prisiljencev,
2. " " na Savi	60	"
3. " " Turjaški-Lahovem	30	"
4. v gradu Habach	10	"
5. pri Ljubljanskem vodovodu	36	"
6. na Rakovniku	14	"
7. v mestni jami	10	"
8. pri različnih gospodarjih Ljubljanske okolice	20	"

skupaj . 212 prisiljencev.

B. V prisilnici je delalo:

a) papirnate zavoje za Zeschkota	35	prisiljenecv,
b) škatljice za vžigalnice Čapove .	26	"
c) držaje dežnikom Mikušovim .	16	"
d) tkalcev je bilo	21	"
e) hišnih delavcev, pisarjev . . .	10	"
f) krojačev	10	"
g) čevljarjev	13	"
h) tesarjev in mizarjev	7	"
skupaj .	138	prisiljenecv,
+	212	"
	350	prisiljenecv.

V polnem soglasji s temi številkami so tudi zaslužki tekočega leta do 1. novembra.

Zaslužilo se je namreč:

1.) pri zunajnih delih, zgradbah cest, pri stavbah, Ljubljanskem vodovodu in pri poljedelstvu skupaj . . .	14.900	gld.,
2.) pri Zeschko-vih papirnatih zavojih	1.800	"
3.) pri tkalstvu	1.500	"
4.) pri kartonažah	500	"
skupaj .	18.700	gld.,

med tem, ko se je pri čevljarstvu in krojaštvu vsega skupaj zaslužilo komaj 2.000 gld., in od tega spada polovica na lasne potrebe prisiljenecv, druga polovica pa na oblačila in obutala 36 aktivnih paznikov in njihovih rodbin, dalje na umirovljene paznike z rodbinami, na deželne uradnike in služabnike z njihovimi rodbinami, na Marijanišče, na dobrotnike ubogih učencev, ki jim darujejo oblačila, za nekatere železniške služabnike, ki morajo vrh tega skrbeti za mnogobrojne rodbine.

Omeniti je tudi, da dalje časa že trije Ljubljanski čevljarjski mojstri deloma zalagajo prisiljence s čevljarjskimi deli.

Nahajajo se sicer tudi še sedaj med naročniki prisilnice nekateri posamniki, ki imajo že z zavodom dolgoletne zveze, kateri pa deloma sami tudi prodajajo prisilnici, deloma pa pri poljedelstvu najemajo prisiljence, deloma pa si naročajo tkalstva ali drugih izvan konkurence stoječih izdelkov, tako, da upravnistvu ni bilo mogoče, odreči jim tudi takih naročil. Toda taki slučajji so tako redki in malenkostni, da jih ni moč jemati v poštev in sami na sebi nimajo značaja stalnosti.

Kar zadeva posamezne stroke rokodelstev, omeniti je:

A. Da knjigovestva v obče v prisilnici ni. Lansko in predlansko leto pa je bival v prisilnici v tej stroki izurjen prisiljenec in po službenem navodilu dati mu je bilo njegovi izurjenosti primernega posla in zato je vezal nekaj knjig za deželni muzej, semtertje službene knjige za brambovske pisarne in pa nekatere službene knjige za deželni odbor in prisilnico.

Letos je tudi en prisiljenec nekoliko izurjen v knjigovestvu in ta izdeluje nekatera manj kočljiva knjigoveška dela za brambovske pisarne, Marijanišče ali pa kartonaže za papirnico v Velčah, sicer pa se porablja za druga dela.

B. Tesarjev in mizarjev je tako malo število, da redno še ne zadostujejo v prisilnici sami, ako pa jim preostaja kaj časa, prevzamejo dela za druge deželne zavode, kakor n. pr. so izdelovali poleg mestnih mizarjev to leto okna za nove oddelke blaznice na Studencu.

C. Kar zadeva čevljarje in krojače omeniti je to:

Pred vsem zmanjšalo se je število te vrste rokodelcev v prisilnici zelo izdatno, ker še krog leta 1870. bilo jih je 50 do 60, zadnje dve leti pa jih je bilo samo 18 do 23.

Še večja razlika pa se kaže v primeri s številom prisiljenecv oziroma tudi paznikov: spadalo je namreč prejšni čas na okroglo 250 prisiljenecv poprek po 55 krojačev in čevljarjev, sedaj pa jih spada poprek po 20 na 350 prisiljenecv, prejšni čas potrosilo se je za prisiljenško obleko po 1.500 gld., sedaj pa se potroša po 7—8.000 gld. na leto. Znano je, da se je gledé na pomnoženo število prisiljenecv ravno o tem zasedanji deželnega zbora izdatno pomnožilo tudi število paznikov, kar naravno povekša potrebsčino krojaških in čevljarjskih izdelkov in bi tako opravičevalo tudi večje število prisiljenecv, ki se pečajo s tema rokodelstvoma.

Upravnistvo prisilnice vrh tega ureduje razdelitev dela tako, da vsakemu večjemu oddelku na cestno ali poljsko delo odposlanih prisiljenecv doda tudi krojača, oziroma tudi čevljarja tako, da se vse popraviljanje obleke vrši na mestu delovanja.

Vender pa upravnistvo prisilnice razdelitve dela in pa porabe prisiljenecv nima po vsem v svojih rokah: ne more namreč za to, ali se v prisilnico dopošlje večje ali manje število krojačev in čevljarjev, prav tako odločujejo tudi osebne in telesne lastnosti prisiljenecve, ali se more porabljati za delo zunaj prisilnice in skupaj z drugimi prisiljenci, — ali tudi teška ali samo za lahka dela, med katera spada ravno čevljarstvo in krojaštvo.

Končno pa se ne sme pri vseh opravičenih ozirih na mestno rokodelstvo vender nikdar prezirati postavno določen glavni namen prisilnice, ki je:

a) pravno boljšati prisiljence;

b) priskrbevati jim nepretrgano primerne dela, tako da zopet med človeško družbo vračajoč se prisiljenec pravno poboljšan sebe pošteno preskrbovati more.

Na to delovati je dolžno upravnistvo prisilnice po zakonu nadzorujočim državnim oblastvom, onim deželam, katere prisilnici dopošiljajo prisiljence, naravno da prav tako in ne manj tudi domači deželi.

V tem pa so dane deželnemu odboru one naravne in postavne meje sklicanega deželno-zborskega sklepa, čegar še strogejo izvrševanje, kakor je videti, se v interpelaciji zahteva.

Omeniti je končno še, da deželnemu odboru naravnost ni došla nikakoršna neposredna pritožba iz Ljubljanskih obrtniških krogov, deželni odbor pa tudi sodi, da pritožbam ni nikakoršnega poudara.

Ni ga povoda: 1. ker je prisilnica sama z najmanj 400 osebami izdatni del Ljubljanskih konsumentov; 2. ne, ker je delovanje v prisilnici urejeno z največjimi oziri na Ljubljansko obrtništvo; 3. ne, ker deželno-zborsko gospodarstvo, vsled katerega je bilo mogoče zadnja leta izdatno znižavati deželne naklade na davke, prav tako podavajo poljšave Ljubljanskim malim davkoplačujočim čevljarjem in krojačem, kakor vsem drugim davkoplačevalcem v deželi, 4. in toliko manj, ker vsled prizadevanja vsega deželnega zbora in pa s sredstvi cele dežele enako gledé porabe deželnih zavodov, kakor tudi pri napravi in zgradbah poslopij in drugih del, n. pr. pri zgradbi nove bramborske vojašnice, deželnega gledališča, pri osuševanju Ljubljanskega močvirja i. t. d. i. t. d., ravno tako pripada več ali manj zasluzka, kakor vsled rašče množine šolske mladine, katera se vabi v mestu deloma k obrtu, deloma podučevanju ob deželnih in državnih troških.

Po vseh tih stvarnih pojasnilih čast mi je v imenu deželnega odbora odgovoriti na interpelacijo gospoda poslanca Kleina in tovarišev:

„1. da po prepričanji deželnega odbora v interpelaciji navedene pritožbe Ljubljanskih obrtniških krogov niso utemeljene;

2. da bode pa deželni odbor po svoji dolžnosti tudi dalje čuval, da se bode deželno-zborski sklep z dne 4. januarja 1887 zadevajoč urejenje dela v deželni prisilnici o mejah veljavnih zakonov in vedno z ozirom na glavni namen prisilnice strogo spoštoval“.

Prosim to na znanje vzeti.

3. Tretje branje načrta zakona ob uredbi osebnih in službenih k obo-roženi moči spadajočih ljudsko-šolskih učiteljev na kakšni javni ljudski šoli z ozirom na njih dolžnost do dejanskega vojaškega ali črnovojniškega službovanja (priloga 75.).

3. Dritte Lesung des Gesetzentwurfes, betreffend die Regelung der Personal- und Dienstverhältnisse der der bewaffneten Macht angehörigen Lehrpersonen an einer öffentlichen Volksschule mit Bezug auf deren Verpflichtung zur activen oder Landsturm-Dienstleistung (Beilage 75).

Poročevalec dr. Tavčar:

Predlagam, da se zakon, kakor je bil včeraj sprejet v drugem branji sprejme tudi v tretjem branji. (Obvelja. — Angenommen.)

4. Priloga 74. Poročilo finančnega odseka o proračunu deželnega zaklada za 1890. l. (k prilogi 46.); in o prošnjah za podpore iz deželnega zaklada.

4. Beilage 74. Bericht des Finanzausschusses über den Voranschlag des Landesfundes (zur Beilage 46); und über die bezüglichen Subventionsgesuche.

Poročevalec Šuklje:

Slavni zbor! Poročati mi je o poročilu finančnega odseka gledé proračuna deželnega zaklada za l. 1890. Poročilo, katero se nahaja v prilogi 74., imate itak v rokah častiti gospodje in se lahko prepričate o posameznih pozicijah potrebščine in zaklade. Le par besed bi si usojal dodati številkam in izpeljavi, katera se čita v prilogi 74. Razvidno je namreč iz poročila finančnega odseka, da znaša skupna potrebščina za l. 1890. 773.564 gld. 30 kr. To pa, gospoda, ni, kakor bi se lahko sodilo, ves trošek, cela potrebščina, za katero je skrbeti naši deželi, temveč pritegniti je sem tudi potrebščino normalno-šolskega zaklada, v kolikor ona ni pokrita iz deželnega zaklada. Ako to seštejem, potem vidimo, da znaša skupna potrebščina deželnega in normalno-šolskega zaklada 943.444 gld. in če odtegnemo skupno zaklado obeh teh fondov v znesku 99.750 gld. 18 kr. pridemo do zaključka, da je deželi naši v celoti skrbeti za nepokriti primanjkljaj deželnega zaklada 697.688 gld. in k temu je pritegniti še ono 10% priklado za normalno-šolski zaklad v znesku 146.000 gld., tako da znaša vsa potrebščina, za katero je skrbeti deželi naši, 843.688 gld. Da pokrijemo to potrebščino, bi potrebovali, če bi jo pokrili zgolj s prikladami na direktni davek, nič manj nego 57%ono priklado. Ker se pa stvar ne stori na ta način, temveč se gleda tudi nekoliko razbremeniti direktne davkoplačevalce in potom indirektnega davka dobiti nekoliko zaklade, posrečilo se nam je v deželnem gospodarstvu našem doseči lepe uspehe. Danes namreč, to vidimo iz proračuna deželnega zaklada, vrže nam 40%ona priklada na državno užitnino od vina, vinskega in sadnega mošta in mesa 145.596 gld. 60 kr. in za samostojno deželno naklado od žganih opojnih tekočin smo proračunili v finančnem odseku 145.000 gld., torej je razvidno iz tega, da pokrijemo 290.000 gld. potom indirektnega davka, torej skoraj 35% te naše potrebščine pri deželnem zakladu. Jaz mislim, to razmerje je tako ugodno, da se bode teško dobilo v kateri drugi deželi naše državne polovice.

Še na nekaj drugega bi si usojal opozarjati slavno zbornico, to je na razmerje med redno in izvanredno potrebščino. Mi vidimo na strani 4., da imamo poleg redne potrebščine 565.389 gld. 30 kr. še izredno potrebščino v neprimerno visokem znesku 208.175 gld. Mi lahko trdimo, da smo žrtvovali to izredno potrebščino v melioracijske in investicijske

namene, da smo si naložili to breme zaradi tega, da s primerno melioracijo povzdignemo davčno silo naše dežele in blagostanje njenega prebivalstva. Jaz navajam tu le glavne številke. V tej izrednej potrebščini se nahaja za brambovsko vojašnico 50.000 gld., za Ljubljansko barje 40.000 gld., za Kamniško železnico 35.000 gld., potem oni kredit na pomoč poškodovancem po ujmah l. 1889. v znesku 20.000 gld., za zgradbo Vipavskih hudo-urnikov 10.000 gld., potem na račun zgradbe nove bolnice vsega skupaj 15.000 gld. Torej če se ozremo le na te poglavitne številke, vidimo, da smo žrtovali v take, deloma melioracijske, deloma investicijske namene nič manj nego 170.000 gld. To so, tu ne more biti ugovora, izredni troški, izredna potrebščina. Vprašanje nastane, koliko imamo temu nasproti izrednih dohodkov? Ako si tu ogledamo zaklado, vidimo, da je izkazana izredna zaklada v znesku 10.591 gld. 15¹/₂ kr. 5000 gld. je odtegniti, ker to je le prehajajoča točka, namreč ona svota, katera se računi kot skupilo za bakreni vitrijol. O raznih malih nastavkih v skupnem znesku 591 gld. 15¹/₂ kr. ne bodem govoril, znesek je preveč neznaen in ga po njegovi naravi ne gre posebno uvaževati; na vsak način pa je kontirati med izredne dohodke onih 5000 gld., zadnji rok državnega doneska k ustanovitvi naše vinarske šole na Grmu. Ako temu pritegnemo svoto 127.227 gld. to je donesek, katerega država do l. 1895. daje našemu deželnemu posojilnemu zakladu, vidimo, da imamo takih izrednih prihodkov, katere je v istini uvaževati v polnem obsegu 132.227 gld., ali v primeri z onimi izrednimi troški, o katerih sem prej imel čast govoriti, vidimo, da smo več potrosili izrednim potom za take namene, o katerih sem prej govoril, nego smo dobili izrednim potom, za 37.773 gld.

Iz vsega tega, gospoda, sledi, da se nahaja dežela naša, oziroma njen deželni zaklad sedaj v nekem, rekel bi razmerno ugodnem položaji, zaradi tega si usojam priporočati visoki zbornici, da prestopi o prilogi 74., zadržujoči proračun deželnega zaklada za l. 1890. v nadrobno razpravo.

Deželni glavar:

Otvaram splošno razpravo o proračunu deželnega zaklada. Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako nihče ne želi besede prestopimo v nadrobno razpravo. Prosim gospoda barona Apfaltrerna, mojega namestnika, da prevzame predsedništvo. Bitte, Herr Baron, den Vorſitz zu übernehmen.

(Deželnega glavarja namestnik baron Apfaltrern prevzame predsedstvo. — Landeshauptmann-Stellvertreter Baron Apfaltrern übernimmt den Vorſitz.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Baron Apfaltrern:

Nachdem in der Generaldebatte keiner der Herrn das Wort ergriffen hat, gehen wir sofort in die Spezialdebatte über den ersten Antrag des Finanzauſ-

ſchusses, den Voranſchlag zu genehmigen, über. Dies ſetzt die Genehmigung in den einzelnen Theilen voraus, in welcher Hinſicht ich die Anträge des Herrn Bericht-erſtatters erwarte.

Poročevalec Šuklje:

Drugega ne morem nasvetovati, kakor da bi tukaj obravnavali po posebnih poglavjih, toda izognivši se vsakemu detailu. O posebnih poglavjih je treba razpravljati, ker se s tem zajedno rešujejo dotične peticije.

Landeshauptmann-Stellvertreter Baron Apfaltrern:

Da kein Widerſpruch erfolgt, ſo nehme ich dieſen Vorſchlag als genehmigt an.

Poročevalec Šuklje:

V prvem poglavji, troški deželnega zbora, nasvetuje finančni odsek 14.456 gld. Razlog iz katerega se je znesek zmanjšal, najdete gospodje v tiskanem poročilu.

(Obvelja. — Angenommen.)

II. Splošni administrativni troški. Tu je nasvetoval finančni odsek redne potrebščine 49.413 gld. 74 kr. in izredne 1.180 gld. Predno bodem pa te številke utemeljeval, mi je dolžnost, staviti nasvet, kateri se je bil rešil v zadnji seji finančnega odseka, namreč nasvet, tikajoč se opravljin. Prvi naslov drugega poglavja obsega opravljinino deželnega glavarja in deželnih odbornikov. Dosedaj je imel deželni glavar opravljinino 2000 gld., štirje deželni odborniki so imeli po 1.400 gld., torej redna potrebščina znaša 7.600 gld. V včerajšnji seji finančnega odseka se je pa stavil in sprejel nasvet, naj se zviša deželnemu glavarju opravljinina na 3000 gld. Dolžnost moja je, zastopati ta nasvet ter ga toplo priporočati visoki zbornici. Finančni odsek je sodil, da je sedanja opravljinina deželnega glavarja preskromna, ni tudi več pravega razmerja med opravljinino deželnih odbornikov in opravljinino doklado deželnega glavarja, namreč pred tremi leti so se prve zvišale od 1000 gld. na 1.400 gld., medtem ko je ostala opravljinina deželnega glavarja nespremenjena. Oziral se je finančni odsek na izgled drugih dežel, kjer vidimo, da se deželnemu glavarju opravljinina odmerja v mnogo radodarnější meri nego pri nas. Ne bodem govoril o velikih in bogatih deželah, n. pr. o Moravski, kjer ima deželni glavar 9000 gld., tudi Štajerske ne bodem vzel v poštev, kjer ima deželni glavar 6000 gld. opravljinne doklade na leto, pa tudi v Istri se je zvišala opravljinina glavarjeva od 2000 gld. na 3.500 gld., to si je mislil finančni odsek, da deželni glavar Kranjski brez osebnih žrtev, katerih vender ne moremo zahtevati, ni v stanju, popolnoma ustrezati svojemu poklicu ter reprezentovati deželo našo tako, kakor to zahteva dostojanstvo deželnega glavarja. Z ozirom

na gospodarske razmere naše gotovo siromašne dežele je pa finančni odsek sodil, da navzlic vsem tem razlogom ne smemo segati predaleč, da moramo ohraniti razmerje med opravično deželnih odborikov in deželnega glavarja, in zaradi tega si usojam v imenu finančnega odseka nasvetovati: opravična deželnega glavarja zviša se od 2000 gld. na letnih 3000 gld. Če se sprejme ta predlog bi se moral nastavek v redni potrebščini in dosledno tudi v skupni potrebščini zvišati za 1000 gld., v redni mesto 49.413 gld. 74 kr. 50.413 gld. 74 kr. Predno nadaljujem, bi prosil častitega gospoda predsednika, da o tem predlogu otvori debato.

Landeshauptmann-Stellvertreter Baron Apfaltrern:

Es wird vom Finanzausschusse die Erhöhung der Functionengebühr des Herrn Landeshauptmannes auf 3000 fl. beantragt. Wünscht Jemand zu sprechen?

Abgeordneter Excellenz Baron Schwegel:

Ich bin von meinen Gesinnungsgenossen ermächtigt zu erklären, dass wir der vorgeschlagenen Erhöhung zustimmen. Wir sehen bei dieser Genehmigung selbstverständlich von jeder Parteilichkeit ab und haben nur das Ansehen und die Würde des von unserem Allergnädigsten Herrn und Kaiser ernannten Vorstandes der autonomen Landesbehörde vor Augen. In Ergänzung jenes vor zwei Jahren gefassten Beschlusses, wodurch die Functionengebühren der Landesausschussmitglieder erhöht wurden, halten wir es für unabweislich, dass jetzt auch die Functionszulage des Landeshauptmannes erhöht werde. In diesem Sinne treten wir dem Antrage des Finanzausschusses bei.

Poročevalec Šuklje:

V svoti, katero sem prej imel čast nasvetovati, je že zapopadena rešitev nekaterih peticij, namreč peticije Marije Krečove, Marije Zapletove, Urše Zanoškarjeve in Lovšinovih sirot. Jaz bi sploh ravno za to, da kolikor mogoče skrajšamo obravnavo, sodil, da zadostuje, ako se le prečita dotična peticija po svojem naslovu, ne da bi bilo treba tukaj obširno govoriti o vsebini. Ako bi bil proti tej ali onej peticiji kak ugovor, ga bode dotični gospod poročevalec finančnega odseka lahko pojasnil. Jaz torej nasvetujem pri drugem poglavji pri redni potrebščini 50.413 gld. 74 kr., pri izredni 1.180 gld. vsega 51.593 gld. 74 kr.

Landeshauptmann-Stellvertreter Baron Apfaltrern:

Ich ersuche jene Herren, welche die Post: „Functionengebühr des Landeshauptmannes 3000 fl.“ genehmigen wollen, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Ist einstimmig angenommen. Nun bitte ich über die Gesamtsumme dieses Titels zur Abstimmung zu schreiten und ersuche jene Herren, welche diesen Titel votiren wollen u. zw. im Betrage von 50.413 fl. 74 kr. in dem ordentlichen, 1.180 fl. in dem außerordentlichen und somit 51.593 fl. 74 kr. im Gesammtverfordernisse, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Ist angenommen.

Poročevalec Šuklje:

V III. poglavji predlaga finančni odsek po predlogu deželnega odbora nespremenjeno 3.919 gld. 26 kr.

(Obvelja. — Angenommen.)

V IV. poglavji, troški za deželno-kulturne namene, je finančni odsek, kakor razvidno iz priloge, redno potrebščino izračunil na 4.660 gld., izredno na 16.700 gld., vsega vkup 21.360 gld. in s tem nastavkom bi bile rešene tudi sledeče peticije: ribškemu društvu nasvetuje se izredni donesek 300 gld., da se udeležijo poljedelske in gozdarske razstave na Dunaji; kmetijski družbi za napravo posebnega paviljona pri tej razstavi podpora 2000 gld.; dalje se nasvetuje za nakup bakrenega vitrijola 5000 gld. in sicer moram tu naglašati, da je ta točka zgolj prehajalne narave, kajti ravno toliko, kakor se postavi v potrebščino, ravno toliko se pričakuje potem vrnitve in dosledno nasvetuje odsek tudi pri zakladi 5000 gld. skupila za bakreni vitrijol; potem nasvetuje finančni odsek, da bi se v povzdigo kmetijstva zopet dovolilo 3000 gld., kakor v prejšnjih letih; in živinozdravniku Majdiču za naselitev v Logatcu podpore 200 gld. Priporočam ta nastavek slavnemu zboru.

(Obvelja. — Angenommen.)

V. poglavje, troški za javno varnost, znaša 25.756 gld. Sprememba, katero nahajate proti proračunu deželnega odbora, utemeljena je s tem, ker so troški za žandarmerijo, ki so znašali dosedaj 13.170 gld. poskočili na 13.800 gld. vsled naprave nekaterih novih žandarmerijskih postaj in vsled zvišanja najemščine. Nasvetujem torej za V. poglavje v potrebščini svoto 25.756 gld.

(Obvelja. — Angenommen.)

VI. poglavje, troški za zdravstvo, nasvetuje odsek v ordinariju 6.857 gld., v ekstraordinariji 300 gld., vkup 7.157 gld. Nasvetovana sprememba razvidi se iz teksta priloge, namreč nagrada 300 gld. zdravščnemu zdravniku na Bledu.

(Obvelja. — Angenommen.)

VII. poglavje, dobrodelne naprave. Finančni odsek predlaga v redni potrebščini 177.862 gld. 10 kr. v izredni 15.750 gld., vkup 193.612 gld. 10 kr. S tem svojim predlogom nasvetuje tudi rešitev sledečih prošelj, namreč: očetov Lazaristov za opravljanje duhovniške službe v deželni bolnici, potem Elizabetine otroške bolnice za notranjo upravo in prošnje usmiljenih bratov v cesarja Rudolfovi bolnici v Šent Vidu na Koroškem. Vse to, kakor tudi

nasvetovane svote razvidijo se iz dodanega teksta; priporočam torej dotične številke.

(Obvelja. — Angenommen.)

VIII. poglavje: troški za pouk, omiko in dobrodelne namene, v redni potrebnosti se nasvetuje 157.820 gld. 90 kr., v izredni 16.245 gld., vkup 174.065 gld. 90 kr. Tukaj je rešiti celo vrsto peticij, katere se imenoma nahajajo v prilogi namreč: podpornega društva za bolne dijake na Dunaji, — podpornega društva slovenskih visokošolcev na Dunaji, — podpornega društva slovenskih visokošolcev v Gradcu, — društva za asil na Dunajski univerzi, — podpornega društva modroslovcev na Dunajski univerzi, — podpornega društva za dijake na visoki kmetijski šoli na Dunaji, — podpornega društva rudarskih akademikov v Ljubnem, — dijaškega podpornega društva v Novem Mestu, — c. k. gimnazijskega vodstva v Kočevji, — c. k. gimnazijskega vodstva v Kranji, — strokovne šole za lesno obrt v Kočevji, — Josip Germa, — Anton Gvaica, — Alojzij Šubica, — Mihael Ruppeta, — Matej Hubada, — Josip Trtnika, — Valentine Karingerjeve, — pedagogičnega društva v Krškem, — Narodne šole v Ljubljani, — Patriotičnega deželnega društva v Ljubljani, — Kranjskega muzejskega društva v Ljubljani, — Dramatičnega društva v Ljubljani, — Družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani, — Glasbene Matice v Ljubljani, — Filharmoničnega društva v Ljubljani, — Dijske in ljudske kuhinje v Ljubljani, — Luka Jerana za dijaško ljudsko kuhinjo, — Bolniškega in podpornega društva pomočnih uradnikov za Kranjsko v Ljubljani, — Franc Stuparja, — Marije Ane Oblakove, — Marije Regine Thielove. — Končno nasvetuje finančni odsek odklonitev peticij Josip Pajserja in Fran Spintreta. Kazoč na to, da so zajedno s to poštavko, ako se sprejme, rešene tudi te peticije, stavljam nasvet, da se potrdi nasvetovana potrebščina.

Poslanec Svetec:

Izprosil sem si besedo, da tukaj stavim resolucijo. Ta resolucija se bode tako-le glasila:

„Slavni deželni zbor naj sklene:

Deželnemu odboru se nalaga, naj stori potrebne korake, da se napravijo na Kranjskem višje slovenske gimnazije in da se v ta namen obrne do c. k. deželnega šolskega sveta; nadalje naj prevdari, kaj bi bilo storiti zastran potrebnih učnih pripomočkov in o tem v prihodnem zasedanji poroča, oziroma primerne nasvete stavi.“

Tako se glasi moja resolucija, katero hočem na kratko utemeljiti in sicer tako-le: Po naši državni ustavi je zagotovljena vsem avstrijskim narodom narodna ravnopravnost, ta se je dosedaj večinoma po deželah našega cesarstva tudi že uresničila. Najmanj v tem oziru se je zgodilo pri nas Slovencih, tako da smo dosedaj samo na Kranjskem dospeli do nižje gimnazije. Moja gospoda, narodna ravnopravnost ni samo naša pravica, njo zahtevati je tudi naša dolžnost in mi bi ne mogli opravičiti se pred slovenskim narodom, pred našimi nasledniki, ako bi

v tem oziru ne storili vse potrebne korake, da se narodna ravnopravnost tudi pri nas Slovencih uresniči. Mi imamo dosedaj, kakor sem rekel, samo še nižjo slovensko gimnazijo. Čisto naravno je, da tukaj nismo niti na sredi pota do prave narodne ravnopravnosti, mi moramo to pot nadaljevati in prvo zahtevanje je, zahtevati višjo slovensko gimnazijo. Samo po sebi se razumeva, da tudi potlej ne bomo mogli mirovati, ampak da bomo zahtevali tudi visoko slovensko šolo. To je res, da se bode meni morda precej ugovarjalo, rekoč: „vi zahtevate višjo gimnazijo, ali nimate ne potrebnih knjig, ne potrebnih učnih moči“. Moja gospoda, taisto se je ugovarjalo, ko so se uvedle pri nas nižje slovenske gimnazije, tudi takrat se je reklo: „nimate knjig, nimate učnih moči“, ali, moja gospoda, vse se je našlo. Sedaj imamo potrebne knjige in potrebne učne moči in prepričan sem, da ima slovenski narod v sebi toliko dušne zmožnosti in toliko trdne volje, da se v kratkem preskrbe vsi potrebni pripomočki tudi za višje šole, samo da je enkrat dana slovenskemu narodu priložnost. Vsaj se samo po sebi razumeva, da šolskih knjig nihče ne piše naprej, preden se ne rabijo, in moja gospoda, mi vemo, da šolske knjige prizadevajo tudi izobraženejšim narodom težave, in naj omenim le to: ko sem jaz pohajal gimnazijo, tedaj smo imeli od tretjega gimnazijskega razreda naprej še latinske učne knjige, moja gospoda, in tega je sedaj komaj dobrih 40 let, in takrat še nemških učnih knjig ni bilo, ali ko je nastala pozneje potreba, so se našle učne knjige pri Nemcih in tako se bodo našle gotovo tudi pri nas.

Drugi, važnejši ugovor se mi bode morebiti delal, kaj če slovenska mladina, ako bode prihajala iz zgolj slovenske gimnazije, začeti? Moja gospoda, na to vprašanje bi jaz to odgovoril: naj se vprašajo drugi avstrijski narodi, kateri že imajo višje gimnazije v nemškem učnem jeziku. Kaj začne n. pr. češka mladina, poljska mladina, madjarska mladina, hrvatska mladina, italijanska mladina? Moja gospoda, po vseh teh deželah avstrijskih imajo višje gimnazije v českem, poljskem, madjarskem, hrvaškem, italijanskem jeziku in ta mladina, moja gospoda, tudi najde svoj kruh. Tako mislim, ne bode slabeje za našo mladino, ki bode prihajala iz slovenske višje gimnazije. Moja gospoda, tukaj se tako rado ugovarja, kam bodo šli Slovenci, ako ne bodo znali drugega jezika kot slovenski. Prvič so gimnazije tako uravnane povsod in bodo tudi pri nas, da se bode mladina učila tudi drugih jezikov, zlasti pri nas potrebnega nemškega jezika, vrh tega pa moja gospoda, naša mladina ne bode kruha iskala, kakor se meni vidi, po Nemškem ali Italijanskem; po Nemškem in Italijanskem imajo dosti in morebiti odveč svojih ljudi, pač pa bode naša mladina doma kruha iskala in tukaj je še veliko veliko prostora za domačo inteligenco. Mi imamo še tako rekoč v vseh strokah pomanjkanje domačih v slovenskem jeziku izobraženih ljudi in, gospoda moja, rečem vam, kolikor več vljave bode imel naš slovenski jezik, toliko več prostora bode za našo mladino, kajti tedaj ne bode imela le v domačiji svoj kruh, ona bode potrebna tudi v višjih

instancah, tudi na Dunaji, pri ministerstvu. Prepričan sem, da se bode tedaj, ko pride naš materni jezik povsod do svoje prave veljave, za slovensko mladino dobro preskrbelo. Moja gospoda, dokler slovenska mladina dela nemški in italijanski konkurenco le z nemškim in laškimi jezikom, do tedaj, moja gospoda, jaz vsaj mislim, do tedaj je ona zmiraj zadej.

To zastran ugovorov. Da pa mi zahtevamo, da se narodna ravnopravnost povsod zvrši, moja gospoda, je razlog tudi pravi patrijotični avstrijski razlog. Mi smo namreč tega prepričanja, da miru med avstrijskimi narodi ni mogoče narediti drugače, kakor na podlagi prave vzajemne narodne ravnopravnosti in ker želimo, da se mir naredi; ker bo naša država toliko jačja, kolikor mirnejši bodo narodi, kolikor prijazneje med seboj, zato hočemo in smo dolžni na to delati, da se narodna ravnopravnost pred ko mogoče uresniči, da postane Avstrija v resnici to, kar se je že tolikokrat povdarjalo, namreč zavetje vseh avstrijskih narodov, v katerem uživajo vsi varstvo in brambo svojih političnih in narodnih pravic. (Živahni klici na levi: — Lebhaftes Rufe links: dobro, dobro!)

Gospoda moja, mi pa tudi zato zahtevamo narodno ravnopravnost, da naša ustava enkrat popolnoma obvelja. Mi želimo, da se ne bode vedno kazalo: „ustavo imate, pa vaša ustava je le na papirju, za vas Slovence nima nobene vrednosti“. Ako je ta ugovor resničen, je pohujšljiv in demoralizuje. Postava, na katere tla smo se postavili, mora sveta biti vsakemu, vladi, njenim organom in nam. Sveta mora biti vsem in kako sveta se zdi ustava tudi našim večkratnim nasprotnikom, Nemcem, naj mi bo dovoljeno, da tukaj citiram en par stavkov iz „Neue Freie Presse“ in nje uvodnega članka, ki ga je pisala 14. t. m. o adresni debati češkega deželnega zbora. Moja gospoda, sklep tega uvodnega članka se glasi tako-le:

„Das Traurigste ist, daß die Regierung, welche die Hüterin des Gesetzes sein sollte, schwieg — und nicht ein einziges Wort gefunden hat, um diesen — ausnahmslos revolutionären — Partheien begreiflich zu machen, daß das Staatsgrundgesetz, welches vom Kaiser sanctionirt ist, außer aller Debatte und Anfechtung stehen muß, weil sonst alle Acte der Gesetzgebung nichtig und die Regierung und Verwaltung widerrechtlich, der ganzen Staatsordnung das Fundament entzogen wäre“.

Moja gospoda, tako piše Nemeč o naši državni ustavi, in to mnenje, moja gospoda, katero izražuje nemški list, to mnenje zastran svetosti ustave imamo tudi mi, tudi mi smo te misli, da se mora ustava zvesto spolnjevati in to tudi v oziru narodne ravnopravnosti.

S tem mislim, da sem svojo resolucijo utrdil in prosim slavni zbor, naj jo blagovoli sprejeti.

Landeshauptmann-Stellvertreter Baron Apfaltrern:

Ich bitte um den Antrag. (Se izroči. — Wird überreicht).

Ich ersuche den Herrn Schriftführer diesen Resolutionsantrag zu verlesen.

Tajnik Pfeifer:

(Bere: — ließt:)

„Slavni deželni zbor naj sklene:

Deželnemu odboru se nalaga, naj stori potrebne korake, da se napravijo na Kranjskem višje slovenske gimnazije in da se v ta namen obrne do c. kr. deželnega šolskega sveta; nadalje naj prevdari, kaj bi bilo storiti zastran potrebnih učnih pripomočkov in o tem v prihodnjem zasedanji poroča, oziroma primerne nasvete stavi“.

Landeshauptmann-Stellvertreter Baron Apfaltrern:

Ich ersuche jene Herren, welche diese Resolution unterstützen, sich zu erheben.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Dieselbe ist genügend unterstützt und steht in der Debatte. Wünscht Jemand zu sprechen?

(Nič se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Es ist nicht der Fall, so bringe ich den Antrag des Herrn Abgeordneten Settee zur Abstimmung und ersuche jene Herren, welche demselben zustimmen, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Der Antrag ist angenommen.

Wünscht Jemand sonst zu Titel VIII zu sprechen?

(Nič se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Es ist dies nicht der Fall und ich ersuche daher jene Herren, welche den Posten im Ordinarium mit 157.820 fl. 90 kr., im Extraordinarium mit 16.245 fl. daher zusammen 174.065 fl. 90 kr. beistimmen, aufzustehen.

(Obvelja. — Angenommen.)

Der Titel VIII ist mit den bezeichneten Ansätzen angenommen.

Poročevalec Šuklje:

V IX. poglavji, javne stavbe, nasvetuje finančni odsek redno potrebščino 45.000 gld., izredno 88.000 gld. vkup 133.000 gld. Opozarjam, da se nahajajo v tem poglavji pri izredni potrebščini tudi oni krediti, ki so bili dovoljeni za osuševanje Ljubljanskega barja, dalje za zgradbo hudournikov v Vipavski dolini in donesek za Kamniško železnico.

(Obvelja. — Angenommen.)

V X. poglavji, troški za pripravo in vojaške namene, nasvetuje finančni odsek 12.133 gld. 62 kr. redne potrebščine.

(Obvelja. — Angenommen.)

V XI. poglavji, za zgradbo bramborske vojašnice v Ljubljani, nasvetuje odsek 50.000 gld. kot izredno potrebščino v smislu dotičnega deželnozbornskega sklepa.

(Obvelja. — Angenommen.)

V XII. poglavji, primanjkljaj deželnega posojilnega zaklada, nasvetujem 62.510 gld. 68 kr. redne potrebsčine, kakor se je bilo to sprejelo tedaj, ko je na razgovoru bil proračun deželnega posojilnega zaklada.

(Obvelja. — Angenommen.)

V XIII. poglavji, različni troški, nasvetuje odsek 5000 gld. redne, 20.000 gld. izredne potrebsčine. Slednja izvira iz deželno-zborskega sklepa, s katerim se je poškodovancem po ujmah dovolil tak kredit. Nasvetujem torej pri tem poglavji skupno potrebsčino 25.000 gld.

(Obvelja. — Angenommen.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Baron Apfaltrern:

Hiermit haben wir sämtliche Titel des Erfordernisses beendet und es stellt sich die Summe, über welche eine Abstimmung nicht mehr nöthig ist, im Ordinarium auf 566.389 fl. 30 fr., im Extraordinarium auf 208.175 fl. zusammen auf 774.564 fl. 30 fr.

Poročevalec Šuklje:

Pri zakladi nasvetuje finančni odsek I. poglavje, prihodki iz deželnega posestva, nespremenjeno po predlogu deželnega odbora redno potrebsčino 39.157 gld. 40 kr.

(Obvelja. — Angenommen.)

II. poglavje, prihodki javnih naslovov, nespremenjeno po predlogu deželnega odbora 3.732 gld. 84 kr.

(Obvelja. — Angenommen.)

Pri III. poglavji, prihodki iz deželnih zavodov in zakladov, nasvetuje 9.481 gld. to je za 46 gld. manj kot deželni odbor z ozirom na dotični deželno-zborski sklep.

(Obvelja. — Angenommen.)

Pri IV. poglavji, različni prihodki, nasvetuje finančni odsek redne zaklade 12.913 gld. 58 kr., izredne 10.591 gld. 15¹/₂ kr., vkup 23.504 gld. 73¹/₂ kr.

(Obvelja. — Angenommen.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Baron Apfaltrern:

Hiedurch beziffert sich die Gesamtsumme der Bedeckungsposten, welche keiner weiteren Abstimmung bedarf, in folgender Weise, nämlich im Ordinarium auf 65.284 fl. 82 fr., im Extraordinarium auf 10.591 fl. 15¹/₂ fr., zusammen 75.875 fl. 97¹/₂ fr.

Poročevalec Šuklje:

Po dosedaj sprejetih številkah se kaže torej nedostatek deželnega zaklada, katerega je treba pokriti, v znesku 698.688 gld. 32¹/₂ kr. Opozarjam slavno zbornico na razjasnila, v katerih finančni odsek opravičuje, da je pri prihodkih, katere je

proračunil pri samostojni deželni nakladi na žgane opojne tekočine, kviško segel, nasproti predlogu deželnega odbora za celih 15.000 gld., namreč deželni odbor je nasvetoval te prihodke nastaviti s 130.000 gld., finančni odsek pa je, ozirajoč se na dejanski uspeh letošnjega leta in nekatere druge v poročilu navedene razloge, mislil, da je s precejšnjo gotovostjo računati na zvišek in je postavil v proračun svoto 145.000 gld.

Finančnega odseka nasveti se torej glase:

(Bere: — ließt:)

I. Skupna potrebsčina deželnega zaklada za l. 1890.	
v znesku	774.564 gld. 30 kr.
in zaklada v znesku	75.875 „ 97 ¹ / ₂ „
torej z nedostatkom	698.688 gld. 32 ¹ / ₂ kr.

Das Gesammtforderniß des Landesfondes im J. 1890 mit dem Betrage von 774.564 fl. 30 fr. und der Bedeckung von 75.875 „ 97¹/₂ „ somit mit dem Abgange von 698.688 fl. 32¹/₂ fr wird genehmiget.

II. Za potrebno pokritje nedostatka v znesku 698.688 gld. 32¹/₂ kr. naj se za l. 1890. pobira:

1. 40⁰/₀ priklado na užitnino od vina, vinskega in sadnega mošta in od mesa v znesku 145.596 gld. 60 kr.

2. sledeče naklade:

- od porabljenih likerjev in vseh poslajenih opojnih tekočin brez razločka na stopinje alkoholovine od hektolitra po 6 gld.;
- od vseh porabljenih žganih opojnih tekočin po stopinjah 100 delnega alkolometra za vsako hektolitersko stopinjo 18 kr. v skupnem znesku 145.000 gld.

3. 28⁰/₀ priklado na vso predpisano svoto vseh neposrednih davkov z vsemi državnimi prikladami vred v znesku 411.691 gld.

Zur erforderlichen Bedeckung des Abganges von 698.688 fl. 32¹/₂ fr. sind im Jahre 1890 einzuheben:

1. ein 40⁰/₀ Zuschlag zur Verzehrungssteuer vom Weine, Wein- und Obstmoste und vom Fleische im Betrage von 145.596 fl. 60 fr.;

2. folgende Auflagen:

- von dem Verbrache von Biqueuren und allen verfühten geistigen Flüssigkeiten ohne Unterschied der Gradhälltigkeit per Hektoliter 6 fl.;
- von dem Verbrache aller übrigen gebrannten geistigen Flüssigkeiten nach Graden des 100 theiligen Alkoholometers vom Hektolitergrad 18 fr., im Gesamtbetrage von 145.000 fl.;

3. ein 28⁰/₀ Zuschlag auf die volle Vorschreibung aller directen Steuern sammt Staatszuschlägen im Betrage vom 411.691 fl.

III. Deželnemu odboru se naroča, pridobiti sklepom pod II. 1. in 3. Najvišje potrjenje.

Der Landesauschuß wird beauftragt, den Beschlüssen sub II. 1. und 3. die Allerhöchste Genehmigung zu erwirken.

Končno nasvetuje finančni odsek sledeče resolucije:

1. Z ozirom na to, da je uspešnemu delovanju deželnega zbora na kvar, ako se pozno, zlasti v v zadnjem tednu zasedanja izročajo predlogi deželnega odbora, dalje uvaževaje, da v tem slučaju nastanejo tudi večji troški za tisk, naroča se deželnemu odboru, da o pravem časi predloži svoje predloge, in sicer važne predloge praviloma takoj pričetkom zasedanja.

2. Deželnemu odboru se naroča, da v slučaju, če obravnave z vis. c. kr. finančnim ministerstvom gledé državne užitnine od vina, vinskega in sadnega mošta in od mesa ne bi bile dovršene do prihodnje zakupne dražbe, dalje za slučaj, če bi se zakupna dražba vršila pred prihodnjem zasedanjem deželnega zbora, v smislu deželno-zborskega sklepa gledé letošnjega zakupa se udeleži zakupne dražbe kot ponudnik imenom dežele.

3. Deželnemu odboru se naroča, pridobiti nadzorniku deželne naklade primerno moč, katera bi ga tudi mogla nadomestovati v slučaju njegove odsodnosti.

(Vsi predlogi in resolucije obveljajo. — *Sämtliche Anträge und Resolutionen werden genehmiget*).
Nasvetujem takoj tretje branje.

Landeshauptmann-Stellvertreter Baron Apfaltreru:

Ich ersuche diejenigen Herren, welche die eben in zweiter Lesung genehmigten Anträge in dritter Lesung endgiltig annehmen wollen, sich zu erheben.

(Obvelja. — *Angenommen*.)

Die Anträge sind auch in dritter Lesung angenommen und der Gegenstand der Tagesordnung erledigt.

(Deželni glavar dr. Poklukar prevzame predsedstvo. — *Der Landeshauptmann Dr. Poklukar übernimmt den Vorsitz*.)

Deželni glavar:

Na dnevnem redu bila bi sedaj 5. točka, to je volitev deželnega odbora, ker se mi je pa izrazila želja, naj se vrši nekoliko kasneje, odstavim to točko in pride kasneje na vrsto.

6. Priloga 78. **Poročilo finančnega odseka z načrtom zakona gledé vodovodne naklade za deželno stolno mesto Ljubljano** (k prilogi 73.).

6. Beilage 78. **Bericht des Finanzausschusses mit Vorlage des Gesetzentwurfes betreffend die Wasserleitungsanlage für die Landeshauptstadt Laibach** (zur Beilage 73).

Poročevalec Klun:

Slavni zbor! Finančni odsek je v zadnji svoji seji pretresoval načrt zakona o vodovodni nakladi za deželno stolno mesto Ljubljana in predlaga slavnemu zboru dotični načrt z malimi spremembami v sprejem. Obžalovati moram v svojem in v imenu finančnega odseka, da se je tako važna reč, kakoršna je vodovodna naklada za Ljubljano, tako pozno izročila deželnemu odboru, ker bi bilo gotovo mogoče, to reč veliko pred spraviti pred slavni zbor. Mestni odbor je namreč že 14. oktobra t. l. storil dotični sklep, za kateri pri slavnem zboru prosi potrdila, in je že dné 19. oktobra po predpisu mestnega statuta nabil razglas, s katerim pozivlja vse Ljubljanske meščane, naj se pritožijo do 2. novembra t. l., ako bi kdo s tem sklepom zadovoljen ne bil. Slavni mestni magistrat bi bil torej prav lahko že 4. novembra t. l. vse gradivo pripravljeno imel in ga izročil deželnemu odboru, ki bi ga bil vsaj do 10. novembra lahko predložil slavnemu zboru. Ne bi bili torej v tem slučaju v neprijetnem položaji, se s tako važnim predmetom baviti šele v zadnji seji finančnega odseka in pogrešati marsikatero prilogo, ki je za uspešno rešitev tako važnega predloga potrebna.

Pri tem zakonu in pri obravnavi njegovi se je finančni odsek držal načela, da deželni zbor prav za prav nima spreminjati prošnje ali sklepov mestnega odbora, ampak, da jim ima le pritrditi ali pa jih odkloniti, ako jih ne bi spoznal za opravičene in potrebne. Kar namreč dovoljemo vsakteri občini, ki se obrača do slavnega zbora za potrditev svojih občinskih naklad, to, mislim, moramo privo-ljevati tudi Ljubljanskemu mestnemu zboru, kateri naj si sam naklada svojo potrebščino in določuje način, po katerem se ima ta potrebščina pokrivati iz mestnih dohodkov. Zato finančni odsek ni pritrdil načrtu zakona, kakor ga predlaga deželni odbor, ampak je bistveno ostal pri sklepih mestnega zbora Ljubljanskega. Morebiti bi se dalo sicer tudi trditi, da ima deželni zbor pravico, take sklepe, kakor jih priporoča mestni zbor Ljubljanski, spreminjati, ali vender se ni hotel ločiti od prej izrečenega načela, že zarad tega ne, da on sam ne prevzame nobene odgovornosti, ki bi ga sicer zadela, ako bi teh sklepov ne potrdil tako, kakor želi mestni zbor Ljubljanski.

Omenjal sem, da je pozival mestni magistrat meščane, naj se pritožijo, ako bi jim sklepi mestnega zbora ne bili po volji. Prišlo je do 2. novembra t. l. 29 takih pritožb, ki imajo okoli 300 podpisov, v katerih se nahaja pa tudi opazka, da so dotični zadovoljni z naklado, katero namerava naložiti mestni zbor Ljubljanski. Kar se tiče resnih oporekanj v teh ugovorih, v obče tožijo ugovorniki, da je naklada previsoka in nasvetujejo, naj bi se znižala s tem, da bi se amortizacija dotičnega zneska, ki se bode porabil za vodovod, razdelila mesto na 40 na 80 let. To pa ni mogoče, ker v 40 letih poteče amortizacija Ljubljanskega posojila, iz katerega se je vzel dotični denar, in potem odpade tudi vsaktera amortizacija tega zneska sama po sebi. Dalje ugovarjajo, da je to silno huda naklada, katera bode zadela občane.

Ali tudi to pravi mestni odbor Ljubljanski v svojem poročilu, ni istinito, ker bi vsaka druga naklada prebivalce Ljubljanskega mesta veliko hujše začela, kot naklada na gostaščino. Mestni odbor pravi, da je vse načine, kako bi se dal ta denar dobiti, natančno pretresal, pa je našel, da je to najprimernejši način, ki bode revnejše manj, premožnejše hujše zadel, zlasti pa, ako bi bil mestni zbor prisiljen, vsled odklonitve morebiti naložiti naklado na direktni davek. Mestni odbor je pretresal različne načine, kako take troške pobirajo po drugih krajih, v Zagrebu n. pr. po ubikacijah, to je, nekaka tarifa za število sob in prostorov, kateri so z dotičnim stanovanjem združeni; in sicer je ta trošek tako razdeljen, da se za manjša stanovanja z malimi, in za večja z večimi troški donaja v ta zaklad, da n. pr. stanovanje z eno sobo plačuje 18 gld. manj za sobo, kakor stanovanje s 6 sobami. Mestni odbor je mislil, da bi bila naklada na direktni davek zlasti silno huda za male obrtnike, ki morajo že itak plačevati pridobnino, in bi morali na to zopet plačati naklado za vodovod; nasproti bi bilo pa veliko drugih, ki bodo imeli enake pravice in enake dobrote od vodovoda, oproščenih vsakterega plačevanja. Zato mislim, da je gotovo najboljšo, ako pritrdimo predlogu mestnega odbora. Drugi pritožitelji pravijo, da bi bila naklada opravičena šele od tistega dné, ko bode voda vpeljana v dotične hiše, da torej magistrat od hišnih posestnikov poprej ne bi smel zahtevati plačila. Nekateri celo zahtevajo, naj mesto hišnim posestnikom vodo ob lastnih troških napelje v hišo, kupci pa pravijo, da ne gre te naklade od gostaščine pobirati za štacune, magacine in sploh za prostore, katere rabijo v svoji obrti. Deželni odbor je mislil, da je ta ugovor kupcev nekoliko opravičen, ker zares ne potrebujejo toliko vode, kakor ljudje v svojih stanovanjih; nasprotno pa je mislil, da je vendar prav, ako tudi ti plačujejo nekaj donesek za vodovodno naklado, ker bode voda služila tudi za čiščenje ulic, za pometanje in snaženje magacinov i. t. d. vsled česar bode manj prahu in blago ne bode toliko škode trpelo, kakor sicer. Vendar je mislil deželni odbor, naj se jim vodovodna naklada ne nalaga tako kakor prebivalcem za stanovanja, ampak po tarifi, omenjeni v § 3.

Finančni odsek je vse to pretresal in prišel končno do sklepa, da priporoča v posebnem načrtu zakona slavnemu zboru sprejem predlogov mestnega zbora. To je gotovo: vodovod je dodelan, treba ga plačati, da se pokrijejo troški, ki bodo znašali na leto 43.000 gld. Deželni zbor ne bi mogel prevzeti odgovornosti, da bi morebiti z odklonitvijo tega zakona v škodo pripravil Ljubljansko mesto, zato v imenu finančnega odseka priporočam načrt zakona in prosim, da prestopimo o njem v specialno razpravo.

Finančni odsek nasvetuje:

„Slavni deželni zbor naj sklene:

1. Priloženi načrt zakona o vodovodni nakladi za deželno stolno mesto Ljubljano se odobri.

2. Deželnemu odboru se naroča, da izprosi Najvišje potrjenje temu zakonu.

1. Der beiliegende Gesetzentwurf betreffend die Wasserleitungsaufgabe für die Landeshauptstadt Laibach wird genehmiget.

2. Der Landesauschuss wird beauftragt, diesem Gesetzentwurfe die Allerhöchste Sanction zu erwirken.“

Deželni glavar:

Otvarjam splošno razpravo o predlogu finančnega odseka in vprašam, ali želi kdo besede?

Abgeordneter Excellenz Baron Schwegel:

Der Antrag des Finanzausschusses, welcher dem hohen Hause zur Annahme empfohlen wird, soll nach den Ausführungen, die wir eben gehört haben, im Principe wenigstens mit den Anträgen übereinstimmen, die von Seite der Stadtgemeinde Laibach dem hohen Landtage vorgelegt worden sind. Der Grundsatz, welchen der Herr Berichterstatter vertritt, ist ganz gewiss richtig und ich glaube, es wäre bedenklich anders vorzugehen und an dem Entwurfe wesentliche Änderungen vorzunehmen, weil sonst die Interessen der Stadtgemeinde Laibach ernstlich gefährdet werden könnten. Die Initiative gebührt unbedingt der Stadtgemeinde Laibach und der Landtag ist nur berufen zu entscheiden, ob ihm nach den bestehenden Normen die Genehmigung des Gesetzentwurfes zustehe oder nicht. In diesem Sinne hat der Finanzausschuss die Anträge des Landesauschusses befeitiget, welcher sich nicht auf diesen Standpunkt gestellt hat und deshalb ist vor Allem zu untersuchen, ob die Anträge des Finanzausschusses diesen Principien entsprechen oder nicht. Ich erlaube mir die Herren darauf aufmerksam zu machen, dass diese Übereinstimmung der Principien der Anträge des Finanzausschusses mit den Anträgen der Stadtgemeinde Laibach nicht vorhanden ist. In den Anträgen des Finanzausschusses sind gegenüber denen der Stadtgemeinde Laibach Änderungen enthalten, welche, wenn wir an dem gedachten Principe festhalten, nach meiner Anschauung und trotz des maßgebenden Einflusses, der sich bei dieser, wie bei vielen anderen Gelegenheiten und nicht immer in glücklicher Weise beim Concepte unserer Arbeiten geltend macht, unsere Zustimmung nicht finden können. Zur Begründung dieser meiner Auffassung möchte ich kurz auf einige Bestimmungen des vorliegenden Gesetzentwurfes hinweisen mir erlauben. Im § 1 des Gesetzentwurfes, welchen uns der Finanzausschuss vorlegt, wird vor Allem die Bezeichnung „Haus-Realitäten“ gewählt, während im Gesetzentwurfe der Stadtgemeinde Laibach die Bezeichnung „Realität“ gewählt wurde. Vielleicht ist dieser Unterschied nicht von so großer Bedeutung, aber in solchen Fragen hätte ich auf die Anschauung der Stadtgemeinde, welche über die Verhältnisse genau informirt ist, das größte Gewicht gelegt und wenn sie der Meinung war, dass es außer Hausrealitäten noch andere Realitäten gibt, die zur Zahlung heranzuziehen sind, und wenn sie deshalb die Bezeichnung „Realität“ gewählt hat, so glaube ich, dass die von der Stadtgemeinde in Anwendung gebrachte Bezeichnung eine ganz zweckmäßige gewesen sei. Für mich ist es leider nicht möglich, mich bestimmt darüber auszusprechen, weil mir

die Verhältnisse nicht ganz genau bekannt sind und besonders auch, weil ich mit der Bemerkung des Herrn Berichterstatters vollständig übereinstimme, daß wir nämlich bedauern müssen, daß wir uns mit einer so hochwichtigen Frage erst in der letzten Stunde zu beschäftigen haben, obwohl es möglich gewesen wäre, den vorliegenden Gesekentwurf schon zu Anfang dieses Monats in Vorlage zu bringen.

Der zweite Punkt, auf welchen ich hinweisen möchte, ist der, daß es in dem gegenwärtig uns vorliegenden Gesekentwurf heißt: „Die Besitzer von Hausrealitäten, längs welcher die Röhren der Laibacher Wasserleitung derart gelegt sind, daß aus diesen die gedachten Realitäten mit Wasser versehen werden können . . . usw.“ Diese Bestimmung ist nach meiner Ansicht nicht congruent mit der Auffassung des Gemeinderathes, welcher sagte, daß sobald in der Stadt Laibach längs einer Realität die Röhren gelegt sein werden und die Gemeinde daher diese Realität mit Wasser versorgen kann, der Eigenthümer der Realität zur betreffenden Beitragsleistung verpflichtet sei. Während sich die Stadtgemeinde auf den Standpunkt gestellt hat, daß die Verpflichtung zur Zahlung der Wasserleitungsaufgabe von dem Momente einzutreten habe, sobald die Röhren gelegt sind, lautet die Bestimmung des gegenwärtig zur Grundlage der Berathung und Beschlußfassung genommenen Gesekentwurfes anders, indem hier auf die Art und Weise der Röhrenlegung hingedeutet wird, da es heißt, daß die Verpflichtung zur Beitragsleistung einzutreten habe, wenn die Röhren der Wasserleitung derart gelegt sind, daß die Hausrealitäten mit Wasser versorgt werden können. Die Art und Weise der Röhrenlegung, daß ist ein wichtiger Factor, davon war in den Anträgen der Stadtgemeinde Laibach nicht die Rede. Diese Bestimmung könnte soweit führen, daß die Hausbesitzer verlangen würden, daß die Röhren auf Kosten der Stadtgemeinde, derart gelegt werden müssen, daß sie das Wasser unmittelbar daraus entnehmen könnten. Diese Interpretation wäre nach dem gegenwärtigen Gesekentwurf möglich. Die Stadtgemeinde Laibach hat aber die Verpflichtung der Einleitung des Wassers in die Häuser ausschließlich nur den Besitzern der betreffenden Realitäten auferlegen wollen. Das ist nach meiner Anschauung eine essentielle Differenz. Eine solche liegt übrigens auch in der ganzen Fassung des Artikels I des gegenwärtigen Gesekentwurfes gegenüber der Auffassung, welche in der früheren Vorlage vertreten wurde. Die Stadtgemeinde Laibach hat sich die Sache so vorgestellt, daß alles mögliche geschehen müsse, damit die Zahlung der Wasserkreuzer von den Partheien, von den zur Zahlung der Mietzinsen verpflichteten, getragen werde und ich glaube, daß der verehrte Herr Berichterstatter dieser Anschauung den richtigen Ausdruck gegeben hat, wenn er sagte, daß die Stadtgemeinde nur die Miether und nicht die Hauseigenthümer treffen wollte. Ich gebe zu, daß es außerordentlich schwierig ist, dieses Princip durchzuführen, aber ein Auskunfts-mittel wäre immerhin möglich, daß nämlich speciell in der Stadt Laibach die Termine für die Zahlung der Wasserkreuzer anders gestellt würden, als die Termine für die Zahlung der Mietzinsen. Dann wäre es möglich, den Charakter des Wasserkreuzers festzuhalten und könnte dieser wirklich vom Hauseigenthümer nur in Delegation

der Stadtgemeinde Laibach eingehoben werden. Die Stadtgemeinde Laibach ist der Anschauung, daß nicht der Hauseigenthümer, sondern der Miether durch die Auflage zu treffen ist. Dieses Princip muß mit allen möglichen Cautelen geschützt werden. Der Gedanke der Stadtgemeinde Laibach ist aber durch die Bestimmungen verwischt worden, wie sie uns im gegenwärtigen Artikel I vorliegen und insbesondere auch dadurch, daß der § 2 des Gesekentwurfes, welchen uns der Gemeinderath vorgelegt hat, ganz eliminirt wurde. Wenn man sich auf den Standpunkt stellt, nicht die Hauseigenthümer, sondern die Miether sollen durch die Auflage getroffen werden, dann scheint mir in der Eliminirung des § 2 eine Gefahr für die Stadtgemeinde zu liegen. Die Bestimmung des § 2, daß der Eigenthümer der Realität die Mietzinsaufgabe einzuhoben und an die Gemeinde abzuführen habe, daß er Bürge und Zahler sei, ist für die Stadtgemeinde Laibach von wesentlicher Bedeutung. Der Miether könnte Mittel finden, sich der Zahlung einfach zu entziehen, und die Stadtgemeinde riskirt ein sehr schlechtes Geschäft. Nur dann läßt sich mit dem neuen Entwurfe das Auslangen finden, wenn Sie die Hauseigenthümer treffen wollen, die Sie aber, wie Sie behaupten, nicht treffen möchten. Ich gebe zu, es ist sehr schwer diesen Unterschied zu präcisiren und das Princip durchzuführen, daß nur die Miether zu treffen seien, aber eine Möglichkeit ist gegeben, sie liegt in der Trennung der Mietzinsperioden von den Terminen für die Zahlung der Wasserkreuzer. Die Stadtgemeinde müßte dieses Princip von allem Anfange an in die Form bringen, daß bestimmte Termine festgesetzt und eigene Blanquette ausgegeben würden, wodurch die Wasserabgabe den Character einer Steuer erhielte und die Hauseigenthümer wirklich nur die Steuereinheber wären. Der Versuch wäre der Mühe wert, er läßt sich aber nach meiner Meinung nur dann mit Erfolg durchführen, wenn Sie den Anschauungen der Stadtgemeinde Laibach auf andere Art Rechnung tragen, als es in der Vorlage des Finanzausschusses geschieht. Ohne diese Cautelen erreichen Sie Ihren Zweck nicht, sondern in der Folge wird sich die Sache so gestalten, daß durch die Wasserabgabe der Hauseigenthümer getroffen werden wird, gleichgiltig wie sich der Miether dazu verhält.

Weil nach meiner Ansicht zwischen den Beschlüssen des Gemeinderathes und den vorliegenden Anträgen des Finanzausschusses eine wesentliche Differenz besteht, so glaube ich, daß der vorliegende Gesekentwurf nicht anzunehmen, sondern ein anderer Weg einzuschlagen sei. Ich will keine Anträge stellen, weil ich weiß, welches Schicksal die bestgemeinten und begründeten Anträge unter gewissen Umständen erfahren; aber es scheint mir, daß, ehe wir dem vorliegenden Gesekentwurf unsere Zustimmung ertheilen können, doch noch die Stadtgemeinde Laibach zu befragen wäre, ob sie denn mit den hier getroffenen Bestimmungen und Abänderungen auch einverstanden ist. Das Gesek aber annehmen ohne zu wissen, wie sich die Stadtgemeinde dazu verhalten wird, heißt das Pferd von rückwärts aufzäumen. Wenn das Gesek heute angenommen wird und dann später der Gemeinderath demselben nicht seine Zustimmung gibt, so wird der Landesausschuß nicht in die Lage kommen, um die Allerhöchste Sanction einschreiten zu können und

die Sache verläuft im Sande. Nach meiner Anschauung wäre es richtiger, heute nur über die principielle Frage zu entscheiden und die Grundsätze und die Ansichten des Landtages, auf welche Weise die Frage zu lösen sei, zur Sprache zu bringen. Ich will, wie gesagt, keinen concreten Antrag stellen, sondern möchte mir zur Erläuterung der Sachlage nur noch einige Bemerkungen erlauben.

Wenn nach dem vorliegenden Gesetzentwurfe an der Ansicht festgehalten werden muß, daß durch die Wasserabgabe vorzugsweise der Hauseigentümer getroffen wird, dann entsteht die Frage, ob die Last für diesen nicht eine zu bedeutende ist. Der geehrte Herr Berichterstatter hat ganz richtig an dem Grundsatze festgehalten, daß nicht der Hauseigentümer zu treffen sei, sondern daß eine gleichmäßige, billige Vertheilung unter die Miether stattzufinden habe. Wenn sich aber die Sache so wendet, daß der Hauseigentümer belastet wird, so scheint mir eine 5% Auflage auf die Miethzinse eine sehr bedeutende zu sein und es entsteht für mich die Frage, ob da nicht leicht eine Abhilfe gefunden werden könnte oder gesucht werden müßte. Ich möchte mir erlauben, diesfalls ganz kurz einige Ideen anzulegen. Meine Andeutungen mögen, wenn sie beim hohen Hause Anklang finden, an kompetenter Stelle noch eingehend erwogen werden. Ich möchte zunächst auf die Amortisation der Kosten für die Wasserleitung hinzuweisen mir erlauben. Die allgemeinen Kosten, welche die Stadtgemeinde Laibach für Zinsen und Amortisation zu tragen haben wird, werden, wie aus dem Berichte des Landesauschusses zu ersehen ist, pro Jahr auf 43.300 fl. veranschlagt. Wenn diese Summe unveränderlich ist, so ist es selbstverständlich, daß die Stadtgemeinde Laibach für die Bedeckung derselben Sorge tragen muß. Vielleicht kann aber diese Summe ermäßigt werden. Diese Ermäßigung wäre in der Richtung zu suchen, daß man sich vorläufig bloß damit begnügt, die Amortisationsquote bezüglich des Bancapitales zu bedecken und mit der zweiten Amortisation noch zu warten und erst im Jahre 1930, wenn die Amortisation des Bancapitales beendigt sein wird, mit der Amortisation der Anlagen usw. zu beginnen. Damit wären jährlich 6.300 fl. erspart, eine Summe, welche auf die Ermäßigung der Wasserabgabe einen bedeutenden Einfluß haben könnte. Ich will nicht bestreiten, daß Abschreibungen zweckmäßig sind, sie sind unter Umständen nothwendig, aber vielleicht könnte man unbeschadet der nothwendigen Reparaturen die eine Last zu Ende tragen und dann erst die andere übernehmen. Für die unabweislich nothwendigen Reparaturen wird sich im Rahmen des Budgets der Stadt Laibach wohl immer ein geeigneter Raum finden lassen.

In zweiter Reihe möchte ich darauf hinweisen, daß die Möglichkeit einer Erleichterung der Lasten, welche von den durch die Wasserabgabe Betroffenen zu tragen sein werden, vielleicht auch darin gelegen wäre, wenn das Princip angenommen werden würde, daß Erfordernis zum Theile durch die Wasserkreuzer und zum Theile durch eine Umlage auf das Einkommen zu bedecken. Ebenso wie der Herr Berichterstatter will auch ich nicht die Ansicht vertreten, daß Alles durch eine Umlage auf die allgemeine Steuerleistung eingebracht werden möge, aber ich glaube, daß hier ein Modus

zu suchen und zu finden wäre, welcher es der Stadtgemeinde Laibach ermöglichen würde, Parteien, die sehr viel Wasser benöthigen und Lasten in höherem Umfange als andere Consumenten tragen können, auch in höherem Umfange zur Beitragsleistung heranzuziehen. Ich meine in erster Reihe die Bahnen. Es würde sich vielleicht nicht empfehlen, dieselben mit Tarifbestimmungen abzufinden, die ihnen möglicherweise keine zu großen Lasten auferlegen würden, sondern ich denke, daß sie in ernsterer Weise zur Beitragsleistung herangezogen werden könnten. Es ist natürlich schwierig, ja fast unmöglich, sich heute schon diesbezüglich für einen Antrag zu entscheiden, so lange uns der Tarif, welcher einen wesentlichen Bestandtheil des Gesetzes bildet, nicht bekannt ist. Der Artikel 3 des Gesetzes beruht auf der Kenntniß des Tarifes, ich bedauere sehr, daß ich, und daß auch Sie, meine Herren, ihn nicht kennen. Bahnen, industrielle Unternehmungen und Etablissements, Spitäler usw. das sind lauter Consumenten, die einen hohen Wasserbedarf haben. Aus der Höhe dieses Tarifes muß es sich ergeben, bis zu welchem Grade diese Parteien heranzuziehen wären. In dem Berichte des Finanzausschusses ist nichts über den Tarif enthalten, begreiflicher Weise läßt sich die Frage in 24 Stunden nicht abthun. Allein der Bericht des Landesauschusses wenigstens sollte darüber etwas enthalten, aber auch darin habe ich umsonst Aufschlüsse über die Natur des Tarifes gesucht, und so ist es nicht möglich, sich von der Sachlage ein klares Bild zu machen.

Aus allen diesen Gründen halte ich es nicht für wünschenswert, daß das Gesetz die Zustimmung des hohen Hauses finde. Wenn Sie die jährliche Quote nach der Kategorie der Miethzinse und der Umlage auf die Steuern theilen und die von mir angedeutete Reduction eintreten lassen, so glaube ich, daß Sie in der Lage sein werden, die Lasten, welche gegenwärtig den Hauseigentümern und den Mietnern auferlegt werden sollen, außerordentlich zu erleichtern. Ich wiederhole, daß ich nach den gemachten Erfahrungen keine speciellen Anträge stellen will und füge nur bei, daß ich leider, wie die Dinge stehen, nicht in der Lage bin, für die vorliegenden Anträge zu stimmen.

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! Pred vsem se bom ozrl na ono, kar se je od častitega gospoda poročevalca in od častitega gospoda predgovornika očitalo mestu Ljubljanskemu. Očitalo se je, da je predlog bil prekasno predložen, da ga ni bilo mogoče dobro proučiti. Priznavam, da je deloma to očitanje opravičeno; ako si pa stvar bolj ogledate in prevdarite vse okolnosti, boste priznali, da mestnemu magistratu ni bilo mogoče stvari pospešiti. Predno se je mogel postaviti natančni proračun, koliko bode treba vsako leto vodovodne naklade oziroma denarja za amortizovanje in pokritje prometnih troškov, bilo je treba vedeti natančno, koliko bode vodovod stal. Ker so se pa šele v poslednjem času oddala nekatera važna dela, zamogel je vodovodni odsek šele v zadnjem času sestaviti dotične številke ter jih predložiti mestnemu zboru, kateri sam iz sebe ni mogel staviti dotičnih nasvetov.

Takoj, ko se je določila približna številka, katero bode treba izdati za vodovod, začel se je posvetovati vodovodni odsek, kako bi se vsakoletna potrebščina pokrila in tega vas moram zagotovljati, gospoda moja, da so se ta posvetovanja, h katerim so bili poklicani veščaki iz Ljubljane in zunaj Ljubljane, veščaki kakor Oskar Smrekar, vršila temeljito. Vodovodni odsek predložil je rezultat svojih posvetovanj mestnemu zboru in poročal je, da se mu zdi, da so rezultati teh posvetovanj taki, da bi bilo težko mogoče kaj boljšega najti.

V mestnem zboru se je stvar potem na dolgo in široko pretresala in mestni zbor, kjer so s početka bili ugovori, je končno soglasno sprejel nasvete vodovodnega odseka. Jaz za svojo osebo sem bil prepričan, da tudi deželnemu zboru ne bode mogoče način, po katerem bi se vodovodni davek uravnal v Ljubljani, določiti primernejše nego po načinu, ki ga nasvetuje mestni zbor. Sam mestni magistrat je izrekel v dopisu, kateri se navaja v poročilu, da bode z veseljem sprejel boljše nasvete; toda izrekel je ob enem tudi prepričanje, da bode težko kaj drugega boljšega nasvetovati. Zdi se mi, da se to tudi gospodu predgovorniku ni posrečilo, čemur se končno ni čuditi, ker se s tem vprašanjem ni pečal tako obsežno, kakor mestnega zbora vodovodni odsek in mestni zbor sam; naglašam pa ob enem, da ravno vsled temeljitih obravnav v teh dveh korporacijah ni bilo mogoče predložiti stvari prej deželnemu odboru in da zato očitanja gospoda predgovornika niso opravičena.

Častiti gospod predgovornik je rekel, da se predlog finančnega odseka bistveno razlikuje od predlogov mestnega zbora. Temu moram ugovarjati. Res, da je v § 1. spremenjen naslov „hišna posestva“ namesto predložene tekstacije, katera pozna samo „posestva“. Iz daljšega teksta § 1., kakor ga je predložil mestni zbor, pa je razvidno, da je imel le stanovališča, — torej hiše, poslopja — v mislih, ker govori o najemščini in pravi, da ima hišni gospodar od svojih najemnikov pravico zahtevati povračilo te naklade šele tedaj, kedar vpelje vodovod v svojo hišo. Torej ne more biti dvojbe, da si mestni zbor ne bi bil mislil tudi v prvem delu paragrafa le hišna posestva.

Potem se spodtika častiti gospod predgovornik nad izrazom: „mimo katerih so cevi za Ljubljanski vodovod položene tako“, medtem ko je prej bila nasvetovana tekstacija „takoj, ko se v deželnem stolnem mestu Ljubljani položé cevi občinskega vodovoda“. Jaz mislim, da je njegovo spodtikanje čisto neopravičeno in da se tekst sedanjega predloga finančnega odseka ne bode mogel nič drugače tolmačiti, ko bi se mogel tolmačiti tisti § 1., ki ga je predložil mestni zastop. Samo ob sebi se ume, da morajo biti cevi položene tako, da bode potem mogoče v hiše vpeljati vodo. Mestnega vodovoda cevi pa so samo tiste, ki se imajo po projektu položiti in le na te bode treba ozir jemati; torej je neopravičena bojazen, da bi mogli hišni posestniki stvar celo tako tolmačiti, da bi rekli: vi mi morate celo v hišo napeljati vodo. Le glavne, od mesta položene cevi so odločilne; ko leže te v ulici tako, da

je mogoče gospodarju napeljati vodo v svojo hišo, nastane zaveza zanj, plačati to doklado.

Častiti gospod predgovornik je dejal tudi, da se utegne v Ljubljani dogoditi tako, da se bode naklada pobirala v drugih obrokih, ko najemščina. V mestnem zboru se je o tem govorilo in v občé priznavalo, da se vodovodna naklada ne bode mogla drugače pobirati, kakor takrat, ko se bode pobirala najemščina. Ker je v zakonu izrečeno, da bode smel gospodar pobirati povračilo od najemnikov, mogel bode to — kakor je naravno — najprikladneje storiti takrat, ko bode pobiral najemščino. Vse ono, kar je gospod predgovornik nadovezoval na to svojo bojazen, je torej neutemeljeno in ni mi treba obširneje o tem govoriti.

Častiti gospod predgovornik je tudi dejal, da še zmirom ni gotovo, ako danes ta zakon sprejmemo, ali bode mestna občina Ljubljanska zadovoljna ali ne. Gledé tega moram mu odgovoriti, da je mestna občina — predloživši svoj načrt zakona — po mestnem magistratu izrekla, da bode za važne spremembe, ako se zvrše v visokem zboru, hvaležna. Jaz torej nimam bojazni, da, če se ta zakon danes potrdi, mestna občina Ljubljanska ne bi bila zadovoljna s tem, da se je zakon nekoliko spremenil.

Častiti gospod predgovornik je potem naglašal, da ima mestni zbor načelo zadeti lastnika hiše. Po mojem mnenju tega načela ni videti iz načrta; pač pa načelo, da se imajo faktično najemniki zadeti. Vsak najemnik mora plačati, ko dobi vodo v hišo; hišni lastnik pritegnjen je k plačilu zaradi tega najpred, ker se je s tem hotelo doseči, da se bode v hiše zares voda vpeljavala. Ko bi se takoj najemnikom naložila naklada, bi ti naklado plačevali; hišni lastniki pa vode ne bi vpeljavali. Najemniki torej morajo plačati naklado; a zato naj bode v zakonu izraženo, da imajo od tega tudi kaj koristi, da bodo imeli vodo v hiši na razpolaganje.

Ekscelenca baron Schwegel je prišel končno tudi do amortizacije. Tu se on jako moti. Mesto ne namerava dvojne amortizacije, temveč le jedno, katero treba vršiti 41 let, namreč toliko časa, dokler ni amortizovano mestno loterijsko posojilo. Za to potrebuje mesto toliko, kolikor vsakega leta mora plačevati obresti in amortizacije. Ko bode posojilo amortizovano, ne bode mesto ničesar več dolžno in ker je vodovod napravljen z denarjem mestnega loterijskega posojila, bode ostal brezplačno mestu. Slutim, da je napotila gospoda predgovornika k tej misli — in v tem bi bil njegov nazor utemeljen — okolščina, da je v prilogi 73. ad 2, 3, 4, 5 in 6 utemeljevanja mestnega zbora naštetu, da se imajo nekatere stavbe z $\frac{1}{2}\%$, druge z $1\frac{1}{2}\%$, $7\frac{1}{2}\%$ in električna razsvetljava celo z 10% amortizovati. Morebiti, da je mestni zastop tukaj rabil slab izraz. To ni amortizovanje v pravem pomenu besede, ampak to so odpisi, respektive poprave. Pri salkah je n. pr. $7\frac{1}{2}\%$ na leto računjenih za amortizacijo in to zaradi tega, ker mora mesto od investicijskega kapitala vsako leto toliko na stran devati, ker ni mogoče, da bi stroji trajali 40 let. Pri strojih pokvari se kmalu to ali ono in za to mora omest

imeti poseben kapital, da ž njim zvršuje take poprave.

Jaz mislim, da sem s tem dovolj pojasnil častitenu gospodu predgovorniku vse, zaradi česar se je spodtikal gledé amortizacije in mislim, da v njegovu zadovoljnost, ker bode priznaval, da je treba imeti nekaj rezerve za poprave, ki se imajo zvrševati v teku amortizacijske dobe.

Končno je prišel častiti gospod predgovornik do svojega nazora, katerega je že izražal v finančnem odseku, da bi morebiti boljše bilo, ko bi se volil nek mešani zistem in nekoliko naložilo na najemščino, drugo na direktni davek. Gospoda moja! to ima svojo posebno slabo stran. Ko bi se ta nazor sprejel, vpeljal bi se v Ljubljano dvojni davek, Vsaki davek je neprijeten in občinstvo se bode pritoževalo proti jednemu in proti drugemu; ako pa vpeljete dvojen davek ob jednom, bode kritika tem večja. Pa še nekaj družega je tu pomisliti. Ko bi mesto 5% vpeljali sedaj 2 $\frac{1}{2}$ %ono naklado na najemščino, morali bi, da se troški pokrijejo, ker je v Ljubljani 390.000 gld. davka predpisanega, vpeljati še 7%ono priklado na direktne davke. Koga bi to najpred in najbolj zadelo? — Gremij Ljubljanskih trgovcev se pritožuje, da trgovce preveč zadene, če bodo plačevali naklado od prodajalnic in skladišč; če se pa mešani sistem vpelje, zadene to trgovce še bolj. Od prodajalnic bi plačali 2 $\frac{1}{2}$ %, od obrtnerine in dohodarine po 7% in tako bi prišli iz dežja pod kap. Tudi obrtnike bi to jako zadelo in pri tej okolnosti ozirati se nam je na to, da bi železnice pritegnili v večji meri k donašanju. Gledé železnic je stvar res zapeljiva, ker plačujejo okoli 160.000 gld. davka v Ljubljani, in ki bi potem takem z naklado in direktne davke tudi veliko donašale; ali je pa tudi opravičeno, da bi železnice morale za vodovod toliko plačevati? Ker pri vsaki stvari moramo pred očmi imeti tudi opravičenost tega, kar sklepamo. Jaz mislim, da to ne bi bilo opravičeno. Načelo se je sprejelo, da se ima voda v Ljubljani prosto puščati stanovnikom, da bodo manj premožni več vode imeli na razpolaganje za veliko nižjo ceno kakor bolj premožni in zarad tega se je naklada razdelila po ubikacijah ali po najemščini, ker se je to zgodilo, pa je naravno, da železnice od svoje priznane najemščine plačujejo kakor vsaka druga stranka. Mesto Ljubljana pa železnicam ne bode zastonj vode dajalo, ampak le toliko zastonj, kakor je treba za pitje kuhanje; snaženje strank, ki stanujejo v njihovih poslopih; za vse drugo bodo plačevale posebno pristojbino.

Da tarifa ni bila predložena, mislim, da ne more imeti posebnega pomena. Danes na podlagi tarife, naj bode kakoršna koli, izračunati, koliko bode Ljubljana konsumovala vode na leto, koliko je bode plačano na leto, je gola nemogočnost. Razmere so tiste, kakor včeraj pri razgovoru o zdravstvenem zakonu. Danes še ne moremo reči, ali so tiste zvrševalne določbe dobre ali ne, treba prej izkustva; tako tudi v Ljubljani, predno moremo govoriti, koliko se bode pokrilo vodovodnih vzdrževalnih stroškov s posebno vodno tarifo. Res, mesto Gradec, Zagreb imata že tarifo, ali tam so razmere

različne od naših Ljubljanskih razmer tako, da se na podlagi tistih ne moremo držati načela, da po skušnjah teh dveh mest moremo tudi našo Ljubljano soditi. Zaradi tega bode po tej tarifi mogoče natančno proračunati konsum šele, ko bode vodovod najmanje jedno leto funkcionoval. Le toliko povem, da je določena cena za m³ na 12 kr., za obrtne namene na 5 kr. S temi malimi krajcarji ne bode mogoče mnogo stroškov za vodovod pokriti; sicer pa bode imel deželni odbor to tarifo presojevati v sporazumu z visoko deželno vlado in lahko se zanašamo, da bosta ta dva faktorja tarifo, ako ne bode ugajala razmeram, tudi spremenila.

S temi kratkimi opazkami sklepam in upam, da sem ovrigel pomisleke gospoda predgovornika.

Abgeordneter Luckmann:

Ich möchte mir erlauben dem verehrten Herrn Vorredner nur wenige Worte zu erwidern. Er geht vom Grundsätze aus und sucht nachzuweisen, daß die Bedeckung des Erfordernisses nach der im Gesetze getroffenen Bestimmung die gerechteste sei. Ich erlaube mir dem gegenüber zu bemerken, daß nach dem vorliegenden Gesetzentwurfe größtentheils nur die Hauseigenthümer in Anspruch genommen werden und sie eine enorme Last zu tragen haben werden. Ich muß bemerken, daß die Gebäudezinssteuer eine der drückendsten Steuern ist und daß 36% des Erträgnisses eines Hauses als Steuer abgeführt werden müssen. Deshalb sind die Wohnungen verhältnismäßig theuer, die Renten aber, welche ein Haus abwirft, doch gering. Mit diesem Gesetze wälzen Sie nun nahezu die ganze Last auf den Hauseigenthümer. Er kann natürlich für seine Auslagen vom Miether Ersatz beanspruchen, daß wird ihm freigestellt. Der Hauseigenthümer kann allerdings den Miethzins erhöhen, aber er kann es nicht in allen Fällen thun, denn es fragt sich dabei, ob der Miether darauf eingehen will und wenn dieser nicht zahlen will, so wird der Hauseigenthümer die Kosten der Wasserleitung nicht einbringen können. Zur 5% Abgabe von den Miethzinsen kommen dann noch die Kosten für die Leitung des Wassers in das Haus. Der verehrte Herr Se. Excellenz Baron Schwegel ist für ein gemischtes System eingenommen und meint, daß die Kosten theils auf die Miethzins, theils auf die allgemeine Steuerleistung umzulegen seien, während der Herr Vorredner gesagt hat, daß dieses gemischte System nicht eingeführt werden könne, denn man müsse auf die Kaufleute und Handwerkreitenden Rücksicht nehmen und sie schützen, da diese dadurch zu schwer betroffen werden würden. Das kann ich nicht als richtig zugeben. Nehmen wir einen Handwerker, einen Kaufmann und zwar einen kleinen Kaufmann, welchen Sie ja eben schützen wollen, von den größeren sehe ich ab. Wie viel zahlt denn der an directen Steuern? Circa 8 bis 21 fl. im Ordinarium und wenn also die Abgabe ein paar Prozent ausmacht, so würde er jährlich 40 kr. — 1 fl. für das Wasser zahlen. Der Handwerker oder Kaufmann hat jedoch ein Gewölbe oder ein Magazin und zahlt dafür mindestens 200 — 300 fl. Miethzins und wird für das Wasser also 15 — 20 fl. zu zahlen haben. Vorausgesetzt, daß der Hauseigenthümer in der Lage ist, die Abgabe

einzubringen, wird der Handwerker viel mehr zahlen, als bei einer Umlage auf die Gesamtsteuer. Eine solche hat auch keine große Schwierigkeiten, denn die Stadt Laibach, welche früher in Bezug auf Umlagen vollkommen jungfräulich war, zahlt jetzt 6°/_o Umlage und wenn diese 6°/_o Umlage aus Anlaß der Wasserleitung sich etwas erhöht, so wird dies nicht auf so viele Schwierigkeiten stossen, als jetzt Schwierigkeiten den Hauseigenthümern und Miethpartheien auferlegt werden. Dafs Sie eine Klasse von Steuerträgern von der Contribution auslassen, scheint mir nicht gerechtfertiget. Ich bin daher nicht der Ansicht, dafs wir das Gesetz annehmen und die Verantwortung der Stadtgemeinde überlassen sollen, und erkläre deshalb, dafs ich entschieden gegen das Gesetz stimmen werde.

Poslanec Grasselli:

Slavni zbor! V prvi vrsti mi bodi dovoljeno, da kolikor mogoče kratko odgovorim častitemu tovarišu, neposrednemu gospodu predgovorniku. On je trdil, da bode vodovodna naklada zadela v prvi vrsti in najbolj občutljivo hišne gospodarje. Jaz moram poudarjati in naglašati, da je mestni zastop imel ravno namen, hišne gospodarje kolikor mogoče varovati in da se mu je zdel tist pot, katerega je on šel, najprimernejšim, da se hišni gospodarji obvarujejo večjih bremen. Ali se bo posrečilo to zmiraj in tudi za prvi čas doseči po načrtu zakona, kakoršnega je predložil častiti finančni odsek, o tem se bodem osmelil govoriti nekoliko še pozneje. Gospod predgovornik pa je dejal, da hišni gospodar v mnogih slučajih ne bode v stanu, te vodovodne naklade odvaliti na gostače, da mu ne bode mogoče od gostačev zahtevati povračila te vodovodne naklade, in po njegovem mnenji bi gostače veliko manj zadela priklada na splošne davke.

Gospoda moja, že pri drugih povodih imel sem priliko opozarjati, da to po mojem mnenji ni istinito. Priklada na splošne davke zadeva hišne gospodarje ravno tako, kakor ta naklada, veliko bolj pa zadene gostače, ker hišni gospodar tudi v tem slučaju, ako plačuje priklado na splošni davek, skuša to priklado zvaliti na gostače in, da on vsaj sebe varuje, kolikor je mogoče, je prisiljen naložiti gostaču veliko večje plačilo, to se pravi, zvišati mu najmanj za veliko večji znesek nego je tist, katerega on za priklade plačuje, ker se od vsakega zviška najmanj mora plačevati zopet državni davek in vse nanj naložene priklade. Situacija je torej tista, ako gospodar ne more izterjati od gostača plačila. Če gostač ne bode mogel plačevati in bode gospodar prisiljen zanj plačati, je vse eno, ali se naloži posebna naklada ali priklada na davek; hišni gospodar jo bode v obeh slučajih moral plačevati; ako bo pa gostaču mogoče plačati in se on plačila ne bode branil, je vendar bolj, da gospodar plačuje posebno naklado, nego naklado na davke, katero bi potem on sam v podobi zvišane najemščine odvalil na gostača. Vrhu tega ni prezirati, da bi s priklado na davke popolnoma od plačila izvzeli celo vrsto stanovalnikov Ljubljanskih, ki ne plačujejo nobenega davka, pa bodo dobrote vodovoda uživali ravno tako,

kakor drugo prebivalstvo. Mislim, da ni treba naštevati vseh tistih vrst prebivalstva, katere ne plačujejo davka; ali mestni zastop je bil mnenja, da je pravično, pritegniti tudi te vrste k plačilu vodovodnih troškov. Ravno ozir na to, da je domarina ali hišni davek že tako visok, da tare v resnici hišne gospodarje in v obilnejši meri nego druge davkoplačevalce drugi davki, je bil povod, da se je mestni zastop odločil za vodovodno naklado, o kateri je prepričan, da bode hišne gospodarje manj zadela.

Preiti mi je sedaj na opazke prvega častitega gospoda predgovornika, o katerih ne vem, ali jih je razlagal tudi v finančnem odseku ali ne, odkrito pa moram izpovedati, da se mi nekateri njegovi ugovori dozdevajo popolnoma osnovani. V prvi vrsti moram tudi jaz priznavati, da se izpotikam nad besedico, katera je v § 1. pritisnena, namreč „Gospodarji hišnih posestev“ „die Besitzer von Haus-Realitäten“. Mestni zastop izogibal se je te besede in sicer z dobrim premislekom, ker je nekoliko posestev, ne da bi bile hiše na njih, in vendar bodo ta posestva potrebovala in uživala vodovod in dotični gospodar bode obvezan tudi od teh posestev plačevati naklado. Zaradi tega mislim, da je bil tekst, kakoršnega je nasvetoval mestni zastop, pravilnejši in razmeram primernejši.

Istotako se mi ne zdi srečna sprememba, katero je sprejel finančni odsek z besedico „tako“ ali, kar še bolj v oči bôde, z besedico „derart“ v nemškem tekstu. V slovenskem tekstu se stvar še ne glasi tako čudno, pri nemškem pa si mora človek misliti, da je vodovodne cevi mogoče tudi tako polagati, da se iz njih ne da napeljevati voda v posamezna posestva, to je pa faktično neosnovano, in zaradi tega je ta besedica, ki daje samo povod napačnemu razlaganju in razumevanju, po mojem mnenji popolnoma nepotrebna in bi v nemškem tekstu lahko popolnoma izostala, v slovenskem pa ravno tako, k večjemu, če bi se v nemškem tekstu dejalo: *längs welcher die Röhren der Laibacher Wasserleitung gelegt sind, so dafs aus diesen . . .*“, in slovenski tekst bi se glasil: „mimo katerih so cevi za Ljubljanski vodovod položene, da je možno . . .“

Obžalujem, da je častiti finančni odsek preziral neko priporočilo mestnega magistrata samega, katero je šlo na to, da bi se v zakonu, kar je mestni zastop prezrl, oziralo ravno zaradi hišnih gospodarjev na to, da vpeljava vode v posamezne hiše ne bode mogoča povsodi ob enem in da bi bili hišni gospodarji za toliko časa, dokler jim vpeljava vode v hišo ni mogoča, obsojeni plačevati na vsak način tudi za gostače. V tem oziru se ne smemo varati, da bode vpeljavanje v hiše potrebovalo precej veliko časa, ker bode vpeljavanje od glavne cevi na cesti do hiše, oziroma v hiši do tistega kraja, kjer se bode prav za prav začejala napeljava kvišku ali po hiši, izvrševala mestna občina sama, ker ne more nadzorstvo nad tem delom dati iz rok. Uže iz tega razloga se samo po sebi umeje, da se to delo ne bode dalo tako hitro izvršiti, nego da bode potrebovalo morebiti par let. Do tistega časa pa, ko hišni gospodar ne bode v stanu vpeljati vode, dasiravno bi to hotel, bode prisiljen za vse gostače plačevati

sam vodovodno naklado in to je gotovo krivično, kajti pritisk na hišne gospodarje, katerega je name-raval mestni zastop, opravičen je šele od tistihmal, ko je bilo gospodarju mogoče, vpeljati vodo v svojo hišo, pa se on ni poslužil te mogočnosti.

Da ne zadržujem visokega zbora dalje, usojam si stavljati naslednji predlog:

Prvič priporočam, da se v § 1. izpusti v slovenskem tekstu beseda „hišnih“, v nemškem „Haus“, v drugi vrsti beseda „tako“ v slovenskem in „derart“ v nemškem tekstu, in da se za besedami „pridržana pa jim je pravica“ uvrsti: „do tistega časa, ko vpe-ljave vode v hiše ni moči izvršiti, in“, v nemškem tekstu po besedah „es bleibt jedoch denselben das Recht vorbehalten“ pa „bis zu dem Zeitpunkte, als die Hausleitung nicht ausgeführt werden kann, und . . .“

Poročevalec Klun:

Slavni zbor! Po obširnih pojasnilih, katera smo slišali od gospodov poslancev Ljubljanskega mesta, mi ne preostaje več mnogo o tej stvari govoriti. Gospod poslanec Hribar je bil zajedno v mestnem zboru poročevalec o tej zadevi, torej naj-bolj ve, kaj je takrat mestni zbor Ljubljanski imel pred očmi, ko je te nasvete sklepal.

Čudil sem se raznim pomislekom, katere je Njega prevzvišenost baron Schwegel našel v § 1. trdeč, da je ta paragraf drugačen, nego ga priporoča mestni zbor. Še bolj pa se čudim, da tisto trdi tudi gospod župan mesta Ljubljane. Že gospod Hribar je omenjal, da je imel mestni zbor pred očmi le hišne posestnike, ne tudi druge, in ako je res mislil mestni zbor tudi na posestva, o katerih je govoril gospod župan, bi se bil moral natančneje izraziti. Da je imel le hišna posestva pred očmi, kaže drugi del paragrafa 1., kjer govori o najmo-vini. Ako bi ne bil imel samo hišnih posestnikov pred očmi, bi bil moral v zadnjem odstavku, v katerem odločno pravi, da mora posestnik vpeljati vodo v svojo hišo, „bis er nicht das Wasser in sein Haus eingeleitet hat“, naravnost imenovati tudi za-kupnino, Pachtzins, ne pa samo najemščine. Ako pa bode kdo za tako posestvo vodo potreboval, se bode lože uvrščeval pod § 3., ker tam ne bode prebivalcev, ki bi za domačo rabo potrebovali vode, in bodo vodo plačevali po tarifu.

Ravno tako se čudim spodtikanju nad besedico „tako“ „derart“. Poglejte le tekst, katerega predlaga mestni zastop; on pravi: „Tako, ko se v deželnem stolnem mestu Ljubljani polože cevi občinskega vodovoda ob kakem posestvu in tedaj občina zamore to posestvo preskrbljevati z vodo“. Besedica „tedaj“ ima tisti pomen kakor „tako“. (Poslanec Grasselli kliče: — Abgeordneter Grasselli ruft: To je pa vse kaj drugega.) Ravno tako je v nemškem tekstu, ki pomenja: kadar je občina vsled položitve cevi v stanu, oddajati vodo. Bistveno torej ne spreminjamo tega, kar zahteva mestni zbor; če bodo namreč cevi morebiti silno daleč položene od kake hiše, in občina ne bode mogla vode iz svojih cevi lahko od-dajati, pač nihče ne bode tako nespameten, da bi ob svojih troških 3 do 4 ulice daleč vodo nape-

ljeval v svojo hišo. Da se pa od takih posestev ne bode plačevalo, razvidno je iz tega, ker mestni zbor sam pravi, da v nekaterih delih mesta cevi ne bodo položene, in da tam torej tudi ni mogoče zahtevati plačila. Mestni zbor je torej sam mislil prav to, kar smo mi v zakonu malo natančneje izrazili.

Spodtikali so se gospodje govorniki nad tem, da bode ta naklada silno močno zadevala posestnike. Res, toda ne v tej meri, kakor gospodje mislijo. Ko bode voda v hišo napeljana, ta naklada ne bo nič drugega kakor plačevanje za porabljeno vodo, in stranke, katerim bode voda v hišo napeljana, se ne bodo branile plačevati, ker bodo imele priliko, vodo dobivati doma, ne da bi jim bilo treba postrežnic, katerim po 2 gld. in še več na mesec plačujejo, da jim vodo od zunaj prinašajo. Ta trošek torej od-pade; zato bodo zlasti manjše in ubožnejše stranke na dobičku, ker bodo n. pr. pri najemščini 100 gld. plačevale 5 gld. za vodo, za katero so prej postrež-kinji plačevale morda dvakrat toliko. Tudi hišni posestniki bodo prizadeti s tem, ker morajo tudi od svojega stanovanja plačevati davek in gostačino. V tisti meri, v kateri plačujejo gostačino od last-nega stanovanja, plačevali bodo tudi vodovodno naklado, in bodo na ta način plačevali vodo, katero rabijo. Vsaka hiša, v katero bode voda napeljana, bode pa v svoji ceni poskočila. Zato bodo imeli hišni posestniki priliko, odškodovati se za to, kar bodo vsled te naklade trošili.

Kar se tiče § 2., nad katerim se je spodtikal gospod baron Schwegel, ker smo ga odpravili, mi-slim, da je bilo to opravičeno. V § 1. po predlogu finančnega odseka je izrečeno, da je hišni gospodar dolžan to plačevati, „er ist verpflichtet das zu bezahlen“. Zato ni treba v drugem paragrafu še določati, da je on porok in plačnik za to naklado.

Ker je ura že pozna, prosim, da preidemo sedaj v nadrobno razpravo in bi pri § 1. le pripo-ročal ne sprejeti nasvetov gospoda mestnega župana, ki vse kaj drugega priporoča, kakor je tukaj izra-ženo; pač pa nasvetujem, naj se popravijo v sedmi vrsti § 1. besede „v svojo hišo“ „in ihr Haus“ v „svoje hiše“ „in ihre Häuser“, ker je govor od več posestnikov.

Deželni glavar:

Preidemo v nadrobno razpravo.

Najpred prosim gospode, ki podpirajo predlog gospoda poslanca Grasselli-ja, naj blagovolé ustati. (Se podpira. — Wird unterstützt.)

Poslanec Hribar:

Gledé drugega predloga častitega gospoda pred-govornika Petra Grassellija moram naznaniti, da sem jaz v finančnem odseku že sam zastopal to stališče in bodem vsled tega tudi glasoval za ta predlog. Strinjam se torej s tem, naj se glasi tako, ko je bil predložil deželni odbor sam: „do tistega časa, ko vpe-ljave vode v hišo ni moči izvršiti“, samo amendoval bi ga nekoliko, da se hišni posest-niki ne bi po več let izgovarjali. Ta tekstacija se

mi zdi preveč raztegljiva in predlagam torej še dostavek „toda najdalje dve leti potem, ko je vodovod bil izročen javnej porabi“, v nemškem tekstu „jedoch längstens zwei Jahre nach der Eröffnung der Wasserleitung“.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Poslanec Grasselli:

Jaz samo izjavljam, da se popolnoma strinjam s tem pristavkom, katerega sem sam nameraval predlagati, pa sem prezrl ga prepisati iz priloge, kjer sem ga imel zaznamovanega.

Poročevalec Klun:

Že v začetku sem poudarjal stališče, na katero se je postavil finančni odsek, da ima namreč slavni zbor ali sprejeti nasvete mestnega odbora, ali jih pa zavreči, da pa nikakor ne gre teh nasvetov spreminjati, jih morebiti z dodatki razširjati ali pa krčiti. To stališče smo dosedaj še pri vsakem takem predlogu zavzimali; vsako občinsko naklado, za katero se je prosilo, smo ali dovolili ali pa smo ji dovolitev odrekli. Zato mislim, da načeloma ne moremo o nasvetovanih dostavkih sklepati, ampak da ostanemo pri § 1., kakor ga je predložil mestni zbor. Kar se tiče „hišnih posestev“, sem že prej omenjal, da je to bolj razumljivo nego če se beseda „hišnih“ izpusti in to potrjujeta tudi dodatna predloga gospoda mestnega župana in poslanca Hribarja, ki tudi oba govorita o napeljevanji vode v svoje „hiše“. Torej bi jaz prosil, da slavni zbor sprejme § 1., kakor ga nasvetuje finančni odsek, z edino spremembo, da se reče: ko so vpeljali vodo „v svoje hiše“ „in ihre Häuser“.

Deželni glavar:

K faktični opazki se je še oglasil gospod poslanec Grasselli.

Poslanec Grasselli:

Dostavljam samo še to, da se je občinski svet o tistem dostavku, katerega sem si jaz usojal nasvetovati, da se tukaj postavi gledé početka tega plačila, razgovarjal in da je mestni zastop popolnoma pritrldil nazorom, katere sva tukaj zastopala gospod Hribar in jaz, in da se mestni zastop torej popolnoma strinja s tem stališčem.

Deželni glavar:

Ker imamo premembe, ki so dvojne vrste, take, ki so dobile načelno pritrjenje in take, katerim se je načeloma nasprotovalo, treba glasovati o vsaki posebej in sicer najpred o predlogu odsekovem, namreč o § 1. kakor je tiskan v prilogi 78., toda najpred izpustivši besede „hišnih“ in „tako“, „Haus“ in „derart“, zoper katere se je oglasil gosp. poslanec

Grasselli, potem o teh besedah in končno o drugem dostavku gospodov poslancev Grasselli in Hribar.

Prosim torej glasovati o § 1. brez besed „hišnih“ in „tako“ „Haus“ in „derart“, in prosim gospode, ki temu pritrde, naj blagovole ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Je sprejeto.

Prosim gospode, ki pritrldijo § 1., kakor je tiskan v prilogi 78., torej z besedami, katere smo prej izpustili, pritrldijo — pridržujoč si posebno glasovanje o dostavku gospodov poslancev Grasselli in Hribar — naj blagovole ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Je obveljal.

Prosim gospode, ki pritrde predlogu gospodov poslancev Grasselli in Hribar, naj se za besedami „pridršana pa jim je pravica“ vrine „do tistega časa, ko upeljave vode v hišo ni moči izvršiti, toda najdalje dve leti po tem, ko je vodovod bil izročen javnej porabi, in“ in v nemškem tekstu po besedah „es bleibt jedoch denselben das Recht vorbehalten“ besede „bis zu dem Zeitpunkt, als die Hausleitung nicht ausgeführt werden kann, jedoch längstens zwei Jahre nach Eröffnung der Wasserleitung, und“, naj blagovole ustati.

(Se odkloni. — Wird abgelehnt.)

Predlog je odklonjen in torej § 1. sprejet nespremenjeno po predlogu finančnega odseka.

Poročevalec Klun:

(Bere § 2. — Sieht § 2.)

Finančnemu odseku se je zdelo primernejše, da se ta določba sprejme kot § 2., ker ste določili § 1. in 2. v tesnem soglasji med seboj. V predlogu deželnega odbora je ta določba sprejeta v § 4. ravno tako tudi v predlogu mestnega zbora; torej ni druge premembe, nego da se paragrafi pravilnejše uvrstijo.

(Obvelja. — Angenommen.)

(Bere § 3. — Sieht § 3.)

Ta paragraf se razlikuje od predloga mestnega zbora edino v tem, da tam ni besed „za pitje“ „zum Trinken“. Finančnemu odseku se je zdelo potrebno, sprejeti tudi te besede, ker se v nekaterih pritožbah govori o tem, da v predloženem zakonu ni govora o pitni vodi, da bodo torej drugo vodo za domačo rabo dobivali zastonj, pitno pa bodo morali še posebej plačevati. Finančni odsek je zatorej mislil, naj se sprejme tudi ta beseda, ki bistveno ne spreminja § 3.

(Obvelja. — Angenommen.)

(Bere § 4., naslov in uvod zakona, ki obveljajo brez debate. — Sieht § 4., Titel und Eingang, welche ohne Debatte genehmiget werden.)

Deželni glavar:

S tem je sprejet prvi predlog finančnega odseka. Prosim gospode, ki pritrde drugemu odsekovemu predlogu, naj blagovole ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Preostaja nam še glasovanje o celoti in prosim gospode, kateri ravnokar v drugem branji sprejetemu načrtu zakona tudi v celoti pritrde, naj blagovole ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Zakon je tudi v celoti sprejet in s tem rešena ta točka dnevnega reda.

Ker bode pri sledečih točkah dnevnega reda menda daljša razprava, pretrgam sejo in jo bodedo nadaljevali natanko ob 3. uri popoldne.

(Seja se prekine ob $\frac{3}{4}$ 2. uri in nadaljuje ob 4. uri popoldne. — Die Sitzung wird um $\frac{3}{4}$ 2 Uhr unterbrochen und um 4 Uhr Nachmittags wieder aufgenommen.)

Deželni glavar:

Potrujem sklepčnost slavne zbornice in otvarjam sejo. Preidemo k 7. točki dnevnega reda.

7. Ustno poročilo upravnega odseka o zgradbi stalnega mostu čez reko Savo pri Radečah (k prilogi 63.)

7. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses betreffend den Bau einer stabilen Brücke über die Save bei Ratschach (zur Beilage 63.)

Poročevalec dr. Papež.

Visoka zbornica! V imenu upravnega odseka imam čast poročati o prilogi 63., o poročilu deželnega odbora o zgradbi stalnega mostu čez reko Savo pri Radečah. Odkar gre železnica skoz Zidani most, se je pomnožil tamošnji promet ogromno. Statističnih podatkov o tem prometu sicer nimamo mnogo, marveč prav za prav en sam faktor, ta je velevažen in ob enem je ta faktor zanesljiv, namreč znano je, da brodarina, katera je sedaj mesto mostarine, ker je tam sedaj brod mesto mostu, nese vsako leto čistih dohodkov najmanj 3.000 gld. To je važen in zanesljiv statističen podatek, ki dokazuje, kako ogromen mora biti promet mej Zidanim mostom in Radečami čez ta brod. Lahko rečem, da je pač prevažanje po brodu nezadostno za sedanje razmere, posebno od tistega časa, kar gre železnica od Zidanega mostu do Zagreba. Treba je tam napraviti most in prebivalstvo, občinstvo vsega Radeškega okraja, pa tudi občinstvo na Štajerskem obrežji želi si most od nekdanj, kar gre tam železnica. Prvi korak je pa storila v tej zadevi vlada sama. Kakor se iz poročila priloga 63. razvidi, je deželna vlada v Ljubljani sama predlagala dne 26. marca 1858 trgovinskemu ministerstvu, da bi se zgradil most v Radečah. Trgovinsko ministerstvo se je pa le pogojno izrazilo, ko bi se privatni podjetnik našel, bi pospeševalo to podjetje. To je bilo l. 1858. Leta 1872. se je ustanovil odbor za zgradbo tega mostu

in sicer se je pečal odbor z idejo, napraviti lesen most. Sestavil je bil ta odbor tudi prošnjo do ministerstva notranjih zadev in na to prošnjo je to ministerstvo dovolilo dné 2. maja 1872 št. 4691 temu odboru, da sme zgraditi most. Tako daleč je prišlo do l. 1872. in l. 1873. se je prvič deželni zbor pečal s tem vprašanjem. Deželni zbor je namreč na to prošnjo dovolil 4000 gld. za zgradbo tega mostu in ob enem se je doseglo najvišje potrjenje, da se sme pobirati mitnina za bodoči most in sicer bi bila določena na 50 let. Smelo rečem, da brez mitnine ne bode mostu, to velja tudi za danes in ob enem pa je tudi gotovo, da, ako se bode mitnina pobirala, pa ne samo od vozov ampak tudi od oseb, se bodo obrestovali troški za ta most.

Leta 1887. šele so se spravile vse občine Radeškega sodnega okraja na noge in so vložile prošnjo do deželnega zbora ter predložile načrt lesenega mostu. Leta 1888. je deželni zbor na to prošnjo sklenil, da se deželnemu odboru naroča, „da priložene stavbene načrte in proračune v tehniškem in strokovnem oziru po deželnem tehniku pregledati dá — ter da ukrene in dožene potrebne poizvedbe o zgradbenih in tekočih za vzdrževanje mostu potrebnih troških, in ravno tako o prometu in dohodku, ki bi ga bilo po dosedanjih skušnjah pričakovati“. Vsled tega sklepa, kateri je naročil deželnemu odboru, naj se o tej zadevi pogaja, je deželni inženier ta načrt mostu pregledal, proračun preračunal, potem pa izrekel svoje mnenje, da je proračun Radeške občine, v katerem je 36.000 gld. za lesen most vstavljenih, nekako neutemeljen, kajti 36.000 gld. ne bi bilo zadosti za lesen most, razun tega je bil deželni stavbinski urad mnenja, da ni železi napravave lesenega mostu, ampak železnega posebno zaradi tega, ker je v strugi Save poleg Radeč veliko skalnatega terēna, da bi vsled tega ne mogle tako zvane lesene kobile stati pri lesenem mostu. Stavbeni urad je vsled tega nasvetoval, naj se železni most gradi. Za železni most je deželni stavbeni urad preračunal, kakor je v prilogi 63. brati, specijelno za najvažnije točke tam nazvane številke vsega 90.000 gld. Temu mnenju deželnega urada se je pridružil tudi deželni odbor, pa le pogojno, namreč le tedaj, ko bi za to svojo 90.000 gld. tudi nekaj dala Štajerska dežela, ob enem je pa tudi svoje upanje izrazil, da bode gotovo tudi visoka vlada kaj pri tem pomagala v gmotnem oziru, ker bi bil most tudi v stratezičnem oziru velevažen, ker od Litije do Sevnice, na progii, ki meri več kot 50 km, ni nobenega mostu.

Da ima Štajerska dežela eminenten interes za zgradbo, je razvidno, če se uvažuje, da se spajajo tam tri Štajerske železnične proge: Mürzzuschlag — Zidani most, Brežice — Zidani most in Trbovlje — Zidani most. Vsled tega se je obrnil deželni odbor Kranjski do deželnega odbora Štajerskega in ga povabil, da bi pretresoval to idejo zgradbe mostu pri Radečah in svoje mnenje izrazil, ali in koliko bi mogel plačati tudi za to svoto, katero bi stal železni most. Štajerski deželni odbor je odgovoril z dopisom dne 5. novembra t. l., da je načelno pripravljen podpirati to podjetje, da pa z ozirrom na že določeni proračun deželnega zaklada

ne more več stopiti pred deželni zbor. To je umevno, ako se pomisli, kako kasno je prišlo to vabilo Štajerskemu deželnemu odboru. Upajmo, da do prihodnjega leta dobimo gotovo meritorni odgovor, to upam temveč, ker je Štajerski deželni odbor ob enem izrazil pričakovanje svoje, da se mu ne pozabi poslati dotični tehnici načrt.

Brodarina, ki se sedaj plačuje, je visoka, mostarina bi bila nižja, posebno pa, če se preloži cesta čez Brunek, o katerem predmetu smo že letos razpravljali, se bode promet še bolj povišal in najmanj 3000 gld. bode od mostarine čistega dohodka. Gotovo je, da, akoravno bi železni most 90.000 gld. stal, bi bil dotični kapital dobro naložen, posebno pa tudi, ko bi se priporočalo in uspešno priporočali deželnemu stavbenemu uradu, naj bode malo manj luksurijozen pri svojih načrtih. Upravni odsek je bil pa mnenja, da se vendar ni treba ozirati samo na zgradbo železnega mostu, da je vsakako želeti, da bi se popolnoma temeljno razpravljalo, ali bi ne bilo mogoče tudi zgraditi lesenega mostu, posebno tudi oziraje se na ono prošnjo Radeških občin, katera je došla visoki zbornici v tem zasedanji. Vsled tega so te prošnje tudi rešene z nastopnim predlogom, katerega stavi upravni odsek:

„Visoki deželni zbor naj sklene:

„Deželnemu odboru se naroča oziroma se daje pooblastilo:

1. da stori vse potrebne korake v ta namen, da se izvršitev zgradbe mostu, naj si bode železnega, naj si bode lesenega, pri Radečah zagotovi kot skupno podjetje z deželo Štajersko, da o tem oziru nadaljuje svoje obravnave z deželnim odborom Štajerskim ter da prosi c. kr. deželno vlado naj izpoljuje primerno državno podporo.

2. da v prihodnem zasedanji o tej zadevi poroča in stavi primerne predloge.“

Poslanec Žitnik:

Slavni zbor! Kot predlagatelju dotične prošnje dolžnost mi je, da ob kratkem izpregovorim, ob kratkem, ker čas poteka in ker je v poročilu upravnega odseka glavna stvar povedana, glavni razlog naveden, iz katerega je mogoče razvideti, da je v resnici ta most potreben. V eni zadnjih sej je bilo skleneno, da se preloži cesta čez Brunek. Ti troški bi bili brez potrebe, ako ob enem ne naredimo mostu čez Savo. Kaj sicer pomaga cesta do Save, ker po brodu velikih vozov ni mogoče prevažati. Nad 30 let se že vrše obravnave za napravo mostu, sklep je bil že storjen, od presvetlega cesarja potrjen, obe deželi, Kranjska in Štajerska, ste bili složni. Jaz torej mislim, naj se ta stvar ne zavleče več ad calendas graecas, ampak kakor hitro mogoče zvrši na željo cele občine in vseh okrajev, Trebanjskega, Mokronoškega in Radeškega. Od Litije do Sevnice nimate Štajerska in Kranjska dežela zveze, ravno pri Radečah pa je naravna zveza, ker je pri Zidanem mostu središče železnic. Po cesti čez Brunek in po mostu bi se promet povzdignil na korist Kranjski in Štajerski deželi. Možje, ki so prošnjo

predložili, so poudarjali, da zagotove 30.000 gld. za slučaj, da bi dežela imela kaj zgube. Zgube pa ne bode, ker bode most donasal gotovo do 3000 gld. čistega dohodka, ako se zgradi.

Da končam, le kratko rečem, da prosim slavni deželni odbor, naj stvar nemudoma v roke vzame in ne odlašaj, kakor se je godilo poslednje leto, temveč čim preje ustrezne želji prebivalcev občin in dotičnega okraja. Ali železni, ali leseni most, je ljudem vse eno, da imajo le most, po katerem bi vozili. Ako veščaki previdijo, da je lesen most cenejši in bolj zagotovljen za več let, nimam nič zoper to, pa tudi zoper železnega ne, ako veščaki vidijo, da bi slednji še bolj ugajal. Jaz priporočam torej slavnemu zboru, naj predlog upravnega odseka soglasno sprejme.

Deželni glavar:

Preidemo k glasovanju in prosim gospode, kateri pritrdijo predlogama upravnega odseka, naj blagovole ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predloga upravnega odseka sta sprejeta.

Sedaj prestopimo k 5. točki dnevnega reda, k volitvi deželnega odbora.

5. Volitev deželnega odbora.

5. Wahl des Landesausschusses.

Deželni glavar:

Prosim gospoda tajnika, da prebere dotične točke deželnega reda.

Tajnik Pfeifer:

(Bere: — fiest:)

„§ 12. Enega prisednika v deželni odbor volijo poslanci za veliko posestvo (§ 3. I), enega poslanci za mesta, trge in trgovsko zbornico (§ 3. II), enega poslanci za kmetske občine (§ 3. III), ter enega vsi zbrani deželni poslanci izmed sebe.

Vsaka taka volitev se godi z nadpolovično večino glasovalcev.

Če ni nadpolovične večine, kadar se voli prvič in drugič, naj nastopi ožja volitev med tistima dvema, katera sta imela največ glasov, ko se je drugič volilo.

Kadar je enóliko glasov, razsodi žreb (losanje).

§ 13. Vsacemu prisedniku deželnega odbora, se izvoli namestnik, kakor je ukazano voliti v poprejšnem odstavku (paragrafu).

Če kak odborov prisednik tačas, ko deželni zbor ne zboruje, umrje, odstopi, ali dalje časa ne more opravljati odborovega dela, nastopi namestnik, kateri je zanj izvoljen.

Če deželni zbor zboruje, takrat se izvoli nov odborov prisednik namesti kakšnega tacega, kateri nič več ne more hoditi v odbor.

§ 12. Ein Landesausschußsbeisitzer wird durch die von der Wählerklasse des großen Grundbesitzes (§ 3, I) gewählten Abgeordneten, Einer durch die von der Wählerklasse der Städte und Märkte und der Handels- und Gewerbekammer (§ 3, II) gewählten Abgeordneten, Einer durch die von der Wählerklasse der Landgemeinden (§ 3, III) gewählten Abgeordneten und Einer von der Landesversammlung aus des Mitte des Landtages gewählt.

Jede solche Wahl geschieht durch absolute Mehrheit der Stimmentenden.

Kommt bei der ersten und zweiten Wahlhandlung keine absolute Mehrheit zu Stande, so ist die engere Wahl zwischen jenen Personen vorzunehmen, welche bei der zweiten Wahlhandlung die meisten Stimmen erhalten haben.

Bei Stimmengleichheit entscheidet das Loß.

§ 13. Für jeden Ausschußsbeisitzer wird nach dem Wahlmodus des vorigen Paragraphes ein Ersatzmann gewählt.

Wenn ein Ausschußsbeisitzer, während der Landtag nicht versammelt ist, mit Tod abgeht, austritt, oder auf längere Zeit an der Besorgung der Ausschußsgeschäfte verhindert ist, tritt der Ersatzmann ein, welcher zur Stellvertretung jenes Ausschußsbeisitzers gewählt worden ist.

Ist der Landtag versammelt, so wird für den bleibend abgängigen Ausschußsbeisitzer eine neue Wahl vorgenommen."

Deželni glavar:

Prestopimo torej k volitvi sami in sicer po tisti vrsti, kakor je določena v deželnem redu.

Ich bitte die Herren vom Großgrundbesitze die Wahl vorzunehmen und die Wahlzettel zur Wahl eines Landesausschußsbeisitzers abzugeben.

(Po oddanih listkih. — Nach Abgabe der Stimmzettel.)

Ich lade den Herrn Landeshauptmann=Stellvertreter Baron Pfaltrern zum Scrutinium ein, damit wir es sofort vornehmen.

(Po kratkem odmoru. — Nach einer kurzen Pause.)

Izid volitve je sledeči: oddanih je bilo 10 volilnih listov, od teh se glase devet na gospoda dr. Adolfa Schafferja. Herr Dr. Schaffer ist gewählt und ich erlaube mir die Anfrage, ob er die Wahl annimmt?

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Ich nehme die Wahl an.

Deželni glavar:

Jetzt bitte ich die Herren vom Großgrundbesitze die Wahlzettel zur Wahl eines Ersatzmannes abzugeben.

(Po oddanih listkih in zvršenem skrutinji. — Nach Abgabe der Stimmzettel und Vornahme des Scrutiniums.)

Izid volitve je sledeči: devet listkov se glasi na gospoda barona Tauffererja, eden na gospoda

barona Liechtenberga, torej je gospod baron Taufferer izvoljen. Ich erlaube mir die Anfrage, ob Herr Baron Taufferer die Wahl annimmt?

Abgeordneter Baron Taufferer:

Ich nehme die auf mich gefallene Wahl an.

Deželni glavar:

Prestopimo k izvolitvi odbornika iz kurije mest in trgov ter kupčijske zbornice Ljubljanske. Prosim gospode, da oddajo listke.

(Po oddanih listkih. — Nach Abgabe der Stimmzettel.)

Prosim gospoda Petra Grasselija, da prevzame skrutinij poleg mene in gospoda Kersnika.

(Po kratkem odmoru. — Nach einer kurzen Pause.)

Oddanih je bilo devet glasovnic, katerih je bila ena prazna, torej je veljavnih osem, izmed teh se glasi sedem na ime gospoda Ivana Murnika ena pa na ime gospoda Petra Grasselija, izvoljen je torej gospod Ivan Murnik in usojam si vprašati ga, ali prevzame odborništvo?

Poslanec ces. svetnik Murnik:

Sprejmem volitev.

Deželni glavar:

Sedaj prosim gospode poslance mest in trgov ter kupčijske zbornice, oddati glasovnice za namestnika deželnega odbornika.

(Po oddanih glasovnicah in zvršenem skrutinji. — Nach Abgabe der Stimmzettel und vorgenommenen Scrutinium.)

Oddanih je bilo devet volilnih listkov, izmed teh sta dva prazna, torej je veljavnih listkov oddanih sedem in izmed teh se glasi šest na ime gospoda Stegnarja in eden na ime gospoda dra. Tavčarja. Izvoljen je torej gospod Stegnar in vprašam ga, ali sprejme posel namestnika deželnega odbornika?

Poslanec Stegnar:

Sprejmem volitev.

Deželni glavar:

Prestopimo h kuriji kmetskih občin in prosim v prvi vrsti gospode, oddati glasovnice za prisednika deželnega odbora po imenih, kakor jih bodem prečital.

(Po oddanih listkih. — Nach Abgabe der Stimmzettel.)

Za skrutinij naprosim gospoda dra. Papeža.

(Po kratkem odmoru. — Nach einer kurzen Pause.)

Oddanih je bilo 14 popisanih in dva prazna listka, vsi popisani se glasijo na ime gospoda dra. Vošnjaka in vprašam ga, ali sprejme odborništvo?

Poslanec dr. Vošnjak:

Sprejemem volitev in se zahvaljujem gospodom, ki so mi izkazali to čast. Obetam, da bodem tudi zanaprej, kot dosedaj, v prvi vrsti se potegoval za korist našega poštenega slovenskega in katoliškega kmetskega ljudstva.

Deželni glavar:

Prosim sedaj oddati listke za namestnika deželnega odbornika iz skupine kmetiskih občin.

(Po oddanih listkih in zvršenem skrutiniji. — Nach Abgabe der Stimmzettel und Vornahme des Scrutiniumš.)

Oddanih je bilo 16 listkov na gospoda Povšeta, po en glas na imena gospodov Žitnik, Pakiž, Dragoš. Vprašam gospoda Povšeta, ali sprejme volitev?

Poslanec Povše:

Prezvamem.

Deželni glavar:

Prestopimo k volitvi enega prisednika in njegovega namestnika iz cele zbornice in prosim listke oddati.

(Po oddanih listkih. — Nach Abgabe der Stimmzettel.)

Prosim gospoda dra. Papeža, da pomaga pri skrutiniji.

(Po kratkem odmoru. — Nach einer kurzen Pause.)

Oddanih je bilo 35 volilnih listkov, izmed katerih so trije nepopisani, torej neveljavni. 31 listkov se glasé na gospoda Otona Detelo, eden na gospoda Pakiža.

Prosim torej gospoda Otona Detelo, naj se izjavi, ali sprejme to volitev?

Poslanec Detela:

Sprejemem odborništvo ter se zahvaljujem častitim gospodom večine kakor tudi manjšine slavnega deželnega zbora za izkazano mi čast in zaupanje.

Deželni glavar:

Prosim sedaj še oddati listke za volitev namestnika deželnega odbornika iz cele zbornice.

(Po oddanih listkih in zvršenem skrutiniji. — Nach Abgabe der Stimmzettel und beendetem Scrutinium.)

Oddanih je bilo 35 volilnih listkov, izmed katerih je bil eden prazen, torej 34 veljavnih. Izmed

teh se glasi 33 na gospoda Janko Kersnika in eden na gospoda Višnikarja. Izvoljen je torej gospod Janko Kersnik in vprašam ga, ali sprejme izvolitev?

Poslanec Kersnik:

Jaz se zahvaljujem za izkazano mi zaupanje in sprejemem izvolitev.

8. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji županstva Št. Peter za podporo za uravnavo Pivke.

8. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über das Subventionsgesuch des Gemeindeamtes St. Peter behufs Regulierung der Pöik.

Poročevalec Kavčič:

Slavni zbor! V imenu upravnega odseka mi je poročati o prošnji županstva v Št. Petru, katero prosi, da bi se voda Pivka, ki dela mnogo škode na polji tamošnjih občin, uredila in sicer pravijo v tej prošnji, da je že v tem letu napravila škode več nego za 7000 gld. To se ponavlja leto za letom, zarad tega so premišljevali, kako bi se v okom prišlo tej nezgodi, ali uboštvo in pomankanje denarja je vedna opoteka, da še dandanes nimajo toliko moči, da bi zamogli sami to vodo spraviti v pravi tir; radi tega se obračajo v tej prošnji do slavnega zbora, da bi poslal deželnega tehnikarja, ki bi naj pregledal kraj, napravil primerni načrt, da bi potem tudi slavni zbor prihodnje leto dovolil nekaj podpore in da bi jim tudi vlada pri tem podjetji stala na strani. Radi tega mi je v imenu upravnega odseka staviti sledeči nasvet:

Slavni deželni zbor naj sklene:

„Prošnja izroči se deželnemu odboru z naročilom, da pošlje deželnega inženirja preiskovati strugo Pivke, in da deželni odbor v prihodnjem zasedanju o tem poroča ter stavi primerne nasvete.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

9. Ustno poročilo odseka za letno poročilo a) o predlogu gospoda poslanca Primoža Pakiža zastran znižanja opominarine pri izterjevanji cesarskih davkov in b) o okrajnih blagajnicah.

9. Mündlicher Bericht des Rechnungsausschusses a) über den Antrag des Herrn Abgeordneten Primus Pakiž

betreffend die Herabsetzung der Mahngebühren bei der Einhebung der landesfürstlichen Steuern und b) über die Bezirkskassen.

Poročevalec Stegnar:

Povodom obravnave § 2. letnega poročila „o davkih“ si je gospod Pakiž izprosil besedo in stavil nasvet, naj bi se eksekutivni troški pri izterjanju vsih davkov znižali na 5 oziroma 10 kr. Napotila ga je okolščina na to, da se v letnem poročilu nahaja izkazan veliki znesek 35.911 gld. 12¹/₂ kr. pristojbin za izterjevanje davkov. Da je ta svota res velika in da, kakor drugi davki, tudi ta tare naše davkoplačevalce, je umevno, in to čutijo posebno mali davkoplačevalci trdo.

Da je ta svota vsako leto nekoliko višje proračunjena, kakor faktično znašajo troški za to, je jasno; stori pa to vlada zaradi tega, ker naprej ne more vedeti, koliko bodo zastanki na davkih znašali. Vlada je pri vsaki priliki pripravljena znižati opominarino; zato je od l. 1883. sem vsako leto tudi svojo pripravljenost pokazala, da bi se ta pristojbina nekoliko znižala. V dotični marginalni točki letnega poročila se nahaja skoraj vsako leto nekoliko vesti o tem in tudi zastopnik finančne direkcije, ki je bil pozvan v odsek za letno poročilo, ki je obravnaval to vprašanje, zagotavljal je nas, da vlada ne išče nobenega dobička pri tem. Da pa doseže opominarina vsako leto blizo enako veliko svoto, to so nekaj sami davkoplačevalci krivi, ker imajo v nekaterih krajih to slabo navado, da ne plačajo davka, ako niso po davkariji uradno pozvani. Leta 1887. je bilo 145.123 strank opominjanih; l. 1888., torej lanskega leta, se je ta vsota še povišala in znaša 155.344. Iz tega se vidi, da so ljudje res nekoliko trdovratni, nekoliko malomarni. V zadnji vrsti pa jih sili v to se ve tudi pomankanje, kajti, ako jemljemo v poštev male obrtnike, katerim je plačevanje davkov težko breme, moramo reči, da so to veliko število prouzročile največ siromašne razmere malih davkoplačevalcev.

Finančno ministerstvo je večkrat zapored uvaževalo revni položaj malega davkoplačevalca in rado koncendiralo na prošnjo visoke c. k. deželne vlade, finančni direkciji v Ljubljani, da sme nekoliko znižati te pristojbine. Olajšave je vlada dovolila, v raznih okrajih različno. V Ljubljani je do 5 gld. opominarino 10 kr. za četrť leta, ako je pa davek višji od 5 gld., narašča pristojbina za opomin takoj na 1 gld. 5 kr., ako davkoplačevalec zamudi obrok in ne plača v pravem času predpisani davek. Na deželi so opominarinske olajšave v Postojnskem okraju, v okolici Ljubljanski, v Litiji, Logatci in Kranji. Tam se od zastankov do 10 gld. plačuje samo po 5, oziroma 10 kr. opominarine za četrť leta; v drugih okrajih na Kranjskem pa je visoko c. kr. ministerstvo celo dovolilo, da se sme do 12 gld. pobirati samo 5 oziroma 10 kr. pristojbine.

Druga olajšava je gledé pristojbin za rubežen in cenitev, ki so se že l. 1881. znižale za polovico

in sicer: za 5 gld. od 10 kr. na 5 kr.; za 5—10 gld. na 10 kr.; za 10—50 gld. na 20 kr.; za 50—100 gld. na 50 kr.; čez 100 gld. znašala je prej pristojbina 2 gld., sedaj samo 1 gld.

Iz tega je razvidno, da je slavna vlada pri vsaki priliki bila pripravljena, opominarino in eksekutivne troške znižati; popolnoma opustiti pa jih ne more, ker znašajo troški za eksekutorje 19.200 gld. in ti se imajo pokriti iz teh pristojbin, presežek pa je za druge eksekutivne troške namenjen. Eksekutorjev je na Kranjskem 32; poprečno zaslužijo 600 gld. na leto.

Jasno je torej, da ni pričakovati, da bi nam slavna vlada, oziroma finančno ministerstvo koncendiralo še večje olajšave. Iz vsega ravnanja visokega finančnega ministerstva pa vendar posnemljemo, da nam je pripravljeno vse možne olajšave dovoliti in zato je odsek za letno poročilo tega mnenja, da je umestno, ako tudi letos slavni zbor gledé na to sklene, s prošnjo obrniti se do visoke vlade, naj bi posredovala, da bi nam ti davki bili nekoliko olajšani.

Se ve da nimamo obilo pričakovati, kajti ministerstvo vsega ne more dovoliti, kar bi davkoplačevalci želeli; prositi pa smemo. Da svojo trditev v tem oziru nekoliko utemeljujem, moram še to poudarjati, da je samo štiri glavarstev izreklo se za znižanje teh pristojbin, drugih sedem glavarstev pa je bilo zoper, in finančna direkcija je rekla, da pod te pristojbine vlada ne more iti. Zato je moral odsek za letno poročilo po gospodu poslancu sproženo željo nekoliko skrčiti in ni mogel skoz in skoz pritrđiti njegovemu predlogu, zato je formuliral dotični predlog tako:

Slavni deželni zbor naj sklene:

„Deželnemu odboru se naroča, da se obrne do visoke c. k. vlade z dobro utemeljeno prošnjo, da bi dosedanje olajšave pri izterjevanju direktnih davkov raztegniti blagovolila tudi na one davkoplačevalce, kateri imajo do 20 gld. davkov plačevati.“

Poslanec Svetec:

Slavni zbor! Jaz bi ta predlog odsekov samo nekoliko si usojal popolniti, namreč eksekucija se vodi ne samo za davke ampak ravno tako tudi za takse in pristojbine. Pristojbine so večkrat še bolj uzrok takim eksekucijam, ker so ljudje na nje večkrat manj pripravljene, zatorej bi jaz za besedami „do 20 gld. davkov“ usojal si pristaviti še: „ali taks in pristojbin“. Prosim, da bi slavni zbor ta pristavek odobril.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Poslanec Pakiž:

Ker je gospod poročevalec že temeljito in obširno razjasnil stvar o izterjevanju davkov, nimam ničesar pristaviti, strinjam se s predlogom gospoda poročevalca in z dodatkom gospoda Svetca ter prav toplo podpiram ta predloga.

Deželni glavar:

Prestopimo k glasovanju in ne bode ugovora, ako se h krati glasuje o predlogu odsekovem in predlogu gospoda poslanca Svetca.

(Ni ugovora. — Es wird kein Widerspruch erhoben.)

Prosim gospode, ki pritrde nasvetu odsekovemu in dostavku gospoda poslanca Svetca, naj blagovole ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je z dodatnim predlogom gospoda Svetca sprejet.

Poročevalec Stegnar:

Druga točka, ki je na dnevnem redu poleg poprejšnje, je jako majhna in ne potrebuje posebnega utemeljevanja. Ker je vsako leto dotična resolucija bila v slavnem zboru sprejeta, mislim, da častiti gospodje tudi danes ne bodo ugovarjali predlogu, katerega ima v dopolnenje svojega poročila še staviti odsek za letno poročilo.

Iz izkaza neposrednih davkov s prikladami vred, tiskanega v letnem poročilu na strani 23., razvidno je, da so prikade za okrajne blagajnice letos znašale 168.840 gld. 18¹/₂ kr. Ta velika svota je na vsak način za okrajne blagajnice tudi še naprej potrebna, ker nimamo druge institucije, da bi zbirala ta zaklad, torej je potrebno, da se obrnemo tudi letos do visoke vlade, naj bi nam izposlovala dovoljenje, da ostanejo te okrajne blagajnice še naprej. Zato odsek za letno poročilo stavlja sledeči nasvet:

„Deželnemu odboru se naroča, visoko c. k. vlado naprositi, da se okrajne blagajnice tudi l. 1890. ne odpravijo.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte genehmiget.)

10. Ustno poročilo odseka za hipotekarno banko.**10. Mündlicher Bericht des Ausschusses für die Landeshypothekenbank.****Poročevalec Šuklje:**

Častita gospoda, pri utemeljevanji odsekovega predloga bodem jako kratek, ne samo zaradi tega, ker čas poteka, temveč tudi z ozirom na to, ker je predlog, katerega stavlja odsek za hipotekarno banko, po svojem značaju zgolj dilatoričen. Odseku se je bil izročil samostalni predlog gospoda poslanca Hribarja ob ustanovitvi hipotečne banke, ki se glasi:

„Visoki deželni zbor naj sklene:

1. V pospeševanje in povzdigo realnega kredita v vojvodini Kranjski ustanoviti je deželno hipotekarno banko.

2. V ta namen izvoli se odsek sedmero členov, kateri ima svoje nasvete — ako mogoče — še v tem zasedanji staviti deželnemu zboru.“

V odseku samem je častiti gospod predlagatelj, ki je bil član odseka, stavil predlog: „Ustanovitev hipotečne banke se v principu odobrava in deželnemu odboru se naroča, da v prihodnjem zasedanji predloži deželnemu zboru načrt pravil in poslovnega reda za deželno hipotekarno banko.“

Specijalni odsek je vzel vprašanje v pretres in prišel je do sledečega zaključka. Principijelno vprašanje se je mimogrede naglašalo ter poudarjalo se je, da se današnja teorija pač ne strinja več toliko z zavodi hipotečnih bank, kakor še pred razmerno kratkim časom. Dandanes je teorija postala uže drugačnih mislij. Merodajno je namreč, po kolikih obrestih bode mogoče onim posestnikom, kateri iščejo utešenje svojega realnega kredita pri hipotečnem zavodu, dajati posojila? Lehko se izračuni, da vsega skupaj ne pod 5⁰/₀, kajti če izdamo zastavna pisma, tudi pri sedanjih ugodnih razmerah denarnega trga ne spravimo jih v promet z nižjo obrestno mero nego s 4⁰/₀ in brzkone bodo taka zastavna pisma ostala še nekoliko pod pari, torej bode obrestna mera sama po sebi dvignila se nekoliko nad 4⁰/₀. Poleg tega treba režijskega doneska, ki se bode sicer vsakako s časom zmanjšal, pa treba računati na to, da bomo imeli razmerno malo posojil, malo prometa in vsled tega bode režija morala biti nekoliko dražja, lahko je torej kontirati za prvi čas s 1¹/₂⁰/₀ doneskom. Ako prištevamo še amortizacijsko kvoto, ki mora znašati, ako amortizujemo taka posojila tekom 56 let, 1¹/₂⁰/₀, pridemo do zaključka, da hipotekarna banka, eno proti drugemu, namreč zastavna pisma, režijski donesek in amortizacijska kvota ne bode mogla ceneje dajati svoja posojila nego s 5⁰/₀ in, gospoda moja, tu nastane vprašanje, ali zmore sploh naše realno posestvo dandanes še 5⁰/₀oni kredit?! Ako se oziramo zlasti na ono agrarno krizo, ki teži realno posestvo, ako jemljemo v poštev padajoče cene najvažnejših poljskih pridelkov, potem je misel povsem opravičena, da zemljiški posestnik ni več v stanu, zmagati posojilo po 5⁰/₀, temveč da se mu more dejansko pomagati le z nižje obrestnim realnim kreditom. Na istem stališči stal je tudi deželni odbor l. 1884., ko je odgovoril na željo, izraženo po tedanji agrarni enketi. Takrat je naglašal, da, če bi bilo mogoče posestnikom dajati posojila po 3 oziroma 3¹/₂⁰/₀, bi jim bilo pomagano, s 5⁰/₀ pa jim ne bode mogoče pomagati.

Toda to vprašanje se je tangiralo le bolj mimogrede, ono ni moglo biti merodajno za odsekovo večino. Imeli smo pred očmi, da imajo taki zavodi, kakor so hipotečne banke, katere obstojijo v mnogih deželah naše državne polovice vsakako to prednost, da se posojila poplačujejo v amortizacijskih kvotah in — to je moje subjektivno mnenje — jaz moram le živo obžalovati, da Kranjska hranilnica, ki je tako važen zavod za naš realni kredit, se ne poslužuje tega načela, da ne gleda na amortizovanje, dasiravno je danes splošno gospodarsko pravilo, da one dolgove, katere napravlja ena generacija, mora poplačati tudi tista generacija.

Drugič se da trditi na korist hipotečnim bankam, da je kredit, katerega posredujejo, vendar le nekoliko ceneje, nego navadni zlasti pa nego individualni kredit, in če ne moremo preskrbeti svojim ljudem, ki si iščejo posojila, kredit po $3\frac{1}{2}\%$, je vsakako bolj za nje, da dobivajo svoja posojila po 5% , nego da bi bili prisiljeni, iskati si jih za večjo obrestno mero.

Tudi to je bilo jemati v poštev, da so sedanje razmere denarnega trga ugodne in da se vsled tega dobiček, izviračoč iz denašnjega položaja, lahko pridobi dolžnikom, kajti obče znano je, kar je posojil po hipotečni banki, teh hipotečna banka ne more odpovedati, temveč amortizujejo se v določenem roku.

Vsega tega odsekova večina ni prezirala, vendar so morali za njo biti merodajni oziri na naše specijelne gospodarstvene razmere. Drugega materijala ni imel specijalni odsek pred seboj, nego govor častitega gospoda predlagatelja, s katerim je utemeljeval svoj predlog. V odseku se je potom debate toliko razbistrilo to vprašanje, da je častiti gospod poročevalec sam omejil se v prvi vrsti na realni kredit, priznavajoč, da se bode hipotečna banka pred vsem morala baviti s povzdigo in olajšavo te kreditne stroke.

Omejevši se torej na to odločilno vprašanje, sodil je odsek, da baš razmere realnega kredita na Kranjskem niso ugodne poslovanju deželnega hipotečnega zavoda. Govorilo se je mnogo o konverziji naših dolgov, ki so že l. 1882. znašali okroglo svoto 60 milijonov. Pomisliti je pa tu, da gre pred vsem gledati na v ar n o s t dotične naložitve in če se nam poudarja, da je toliko visokoobrestnega dolga na Kranjskem, nastane z druge strani vprašanje, ali je ta visokoobrestni dolg tudi toliko varen, da bi zavod, ki mora skrbeti v prvi vrsti za pupilarno sigurnost, zamogel prevzeti jednako konvertiranje? Govorilo se je tudi o vrednosti zemljišnega posestva na Kranjskem; imeli smo v odseku dvojno cenitev, cenitev po predmetni vrednosti (Verfehrswert) in o prihodninski vrednosti (Ertragswert), iz obeh pa je sledilo, da je posestvo na Kranjskem baje zadolženo uže v toliki meri, da se s konverzijo njegovih visokoobrestnih dolgov ne bi moglo izplačati podjetje deželne hipotečne banke.

Vender z ozirom na oni razlog, katerega sem prej navedel, z ozirom na principijelno važnost takega predloga, sodil je specijalni odsek, da ga ne gre zavračati a limine. Prisiljen je bil po svojem nalogu, povedati svoje pomisleke o tej stvari, razjasniti razloge, zakaj ne pričakuje primernih koristij od takega deželnega zavoda. Voditi ga je moral pri njegovem umovanji tudi ozir na one zavode, kateri že sedaj v deželi poslujejo na korist našemu realnemu kreditu. Tú ni mislil toliko na Kranjsko hranilnico — Kranjska hranilnica je tako dobro situiran zavod, da takih ozirov ne potrebuje, pač pa ni smel prezirati komaj ustanovljene Ljubljanske hranilnice, katera je navezana iskati si pred vsem direktno hipotekarni kredit v deželi, in kateri nasproti bi postavili po predlogu gospoda poslanca

Hribarja tako močnega konkurenta, kakor bi bila deželna hipotečna banka!

Tudi to se je poudarjalo — oprostite gospoda, da se pri razpravi pred vsem držim odsekove debate, — da ne kaže posestnikom našim dati prelahek kredit, koji se dostikrat uporablja ne na korist, temveč na kvar dotičnemu dolžniku. Z vseh teh razlogov je specijalni odsek mislil, da ustreže svoji nalogi najbolj, ako se izreče tako-le:

„Deželnemu odboru se naroča, pretehtati vprašanje, ali kaže napraviti deželno hipotečno banko in v bodočem zasedanji o njem poročati deželnemu zboru.“

Priporočam odsekov predlog visoki zbornici.

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! Naravno je, da mi nastaja dolžnost, ker sem v visokem deželnem zboru s svojimi tovariši stavil predlog, da se ustanovi deželna hipotečna banka, da zagovarjam ta predlog danes, ko je odsek ad hoc prišel do prepričanja, da tak zavod ni potreben. Priznali boste vsi, da je očetu čudno pri srcu, ako čuje, da njegovo dete zaničujejo in ker moram reči, da je ta misel dete mojega večletnega premišljevanja, mi je težko, ko danes čujem, da se hoče nekako na dnevni red preiti preko predloga, kateri sem stavil.

Častiti gospod poročevalec se je skliceval tudi na novo ustanovljeno Ljubljansko hranilnico, češ, da bi zavod, o katerem predlagam, naj se ustanovi, delal temu zavodu konkurenco. Gospoda moja! tisti, ki je sprožil misel ustanovitve Ljubljanske hranilnice, bil sem jaz pred 6 leti in naglašal sem že takrat nasproti ožjim tovarišem svojim, da ravno tako nam je ob jednem potrebna tudi deželna hipotečna banka in našel se je političen prijatelj, ki je prevzel nalogo, zastopati stvar v deželnem zboru.

Jaz stojim, gospoda moja, na širšem stališči in pravim: z ustanovitvijo Ljubljanske hranilnice še nismo storili vsega, kar je treba v deželi Kranjski, da dobimo denarnih zavodov, ki bi blagodejno delovali. Po mojem mnenji imeli bi se ustanoviti še hranilnici v Kranji in v Novem mestu; v Kočevji so si jo praktični Kočevci že ustanovili in naglašati sem imel priliko, da ta hranilnica jako blagodejno posluje in da je že veliko dobrega storila za povzdigo realnega kredita, kar se ne bi bilo zgodilo, da je ostala Kranjska hranilnica sama.

Ne bodem o stvari danes obširneje govoril, ker bode zato še prilika in ker sem že pri utemeljevanji obširno navajal razloge za ustanovitev tega zavoda. Tudi ne bodem reflektoval na pomisleke, ki so se navajali v odseku, ampak oziral se bodem le na razloge častitega gospoda poročevalca.

On pravi, da se današnja teorija ne strinja več z zavodi, kakor so hipotečne banke. Gospoda moja! jaz pravim, da je: „Gruu alle Theorie, grün nur deß Lebens gold'ner Baum“. Teorija marsikaterikrat uči stvari, ki se v praksi ne obneso in praktična skušnja gledé hipotečnih zavodov — gledé denarnih zavodov sploh — nas uči, da vsa teorija, ki se dandanes pripoveduje, nima prave podlage,

ker je dokazano, da ti zavodi blagodejno poslujejo in veliko koristi donašajo narodom, kateri jih imajo in onim deželam, katere so si jih ustanovile.

Častiti gospod poročevalec pravi dalje, da je teško misliti na ta zavod, ker ni lahko za nižjo obrestno mero dajati posojil, ko doslej. Sklicuje se na stališče, katero je zavzimal l. 1884. slavni deželni odbor v svojem poročilu do deželnega zbora, kjer navaja, da s kreditom 3 ali $3\frac{1}{2}\%$ bi bilo našemu kmetu pač pomagano, z dražjim pa ne. Oziral sem se na to poročilo že pri utemeljevanji svojega predloga in rekel sem, da se ne strinjam z njim, ker, ko bi imelo to obveljati, bilo bi isto, ko če bi človek pridši na ulico in vidši, da gorí sosedova hiša, ne hotel pomagati, dokler ne pridejo še drugi, rekoč: samo moja pomoč bi tako ne izdala mnogo. In vender je mogoče, da bi dotičnik sam lahko barem del poslopja ohranil z gašenjem. Po 3% , po $3\frac{1}{2}\%$ dobivati posojila dandanes mogoče ni in vprašanje je, če bode to sploh v bodočnosti kedaj mogoče; ako pa imamo priliko, da zamoremo s 4% pomagati našemu kmetovalcu, bilo bi škoda, odlašati do onega časa, katerega si vsi želimo, o katerem pa v daljni bodočnosti še ni vidno, da bode tudi res prišel, namreč do časa, ko bode mogoče posojati po 3 in $3\frac{1}{2}\%$. Ako imamo mogočnost konvertovati dolgove, za katere se plačuje sedaj po 5% in še več percentov, ne bi kazalo, čakati na ono dobo. Ako je mogoče konvertovati te dolgove že v 4% , storimo že veliko dobrega in ako bode pozneje mogoče, bomo jih zopet konvertovali na nižje obrestne dolgove. To je stališče, na katerem sem stal in stojim.

Račun, da bi se ne pomagalo veliko, češ, da že sedaj dobivajo posojila lahko po 4% in da bi se poleg te obrestne mere morali hipotečni banki plačevati še režijni troški vsaj $\frac{1}{2}\%$, je častiti gospod poročevalec sam ovrgel s tem, da režijni trošek ni smatral takim, ki bi vso dobo ostal jednak, temveč da bi le v prvem letu znašal $\frac{1}{2}\%$ izposojenega kapitala, drugo leto že manj in da bi se zmanjševal vsako leto. Pri sedanjih razmerah je večina dolgov na Kranjskem od hipotečnih zavodov posojena po $4\frac{1}{2}\%$. S $4\frac{1}{2}\%$ obrestmi bi hipotečni zavod zamogel te dolgove že amortizovati, medtem ko se sedaj plačuje $4\frac{1}{2}\%$, dolg pa ostaja vender vedno enak. V tem smem seveda videti veliko korist facega zavoda in čuditi se moram le, da večina odseka ni prišla do istega prepričanja, katero jaz vedno zastopam in katero zastopajo tudi po drugih deželah, kjer si nalašč ustanovljajo denarne zavode za konverzijo dolgov.

Častiti gospod poročevalec priznava, da imajo hipotečni zavodi res posebne prednosti; vender pa pravi, da niso za naše razmere in se pri tem sklicuje na konverzijo, češ, da od onih 60 milijonov, ki so vknjiženi na posestvih na Kranjskem, bi le majhen del bil za konvertovanje sposoben. Da, to je resnica, to sem že v prvem svojem govoru naglašal; komaj peti del, morebiti še ta ne popolnoma, bi se dal konvertovati; pa če le to storimo, je že mnogo storjenega. Da se pa dolgov, katerih je izkazanih 32 milijonov goldinarjev po več kot $4\frac{1}{2}\%$, ne bi dalo konvertovati toliko, da bi naš zavod lahko

s tem prav dobro izhajal, o tem prepričal me ne bode nikdo, ako mi ne predloži natančnih podatkov iz javnih knjig. Dokler teh ni, mislim, da bi to, kar je mogoče po drugih deželah — kakor n. pr. dandanes na Nižje-Avstrijskem, kjer šele tri mesece poslujoči hipotečni zavod prav dobro napreduje — bilo mogoče tudi pri nas. Udal se bodem, ako me pouče uradni izkazi, da ima prav častiti gospod poročevalec, ali prepričan sem že danes, da tega ne bode.

Častiti gospod poročevalec pravi dalje, da so naša posestva tako zadolžena, da se konverzija ne bi izplačala. Na to moram nekoliko besedi odgovoriti. Pri nas posestva nikakor niso tako zadolžena; vsaj na njih ni takih bremen, ki bi realni kredit povzdigovala in cene posestev zviševala. Večina bremen je takih, ki se dajo, ko bi posloval kak večji hipotečni zavod, prav z veliko lahkobo izbrisati in tako knjige izčistiti. Pač pa je veliko dolgov pri nas — več kakor po drugih deželah Avstrije — ki so posojeni od privatnih ljudi. To obtežuje našega posestnika, to mu dela bremena velika. Kdor koli pogleda po naši slovenski domovini — ali tudi le samo po Kranjski — videl bode, da imajo posamezni okraji svoje bogataše, ki posojajo, a ne vselej za 5% , ampak navadno više in sicer na prva mesta. O tem se lahko vsak prepriča. Ravno v Ribniški dolini je dosti takih dolgov, kakor nam kaže uradni izkaz iz l. 1882. Vidim, da mi pritrjuje prečastiti gospod kanonik Klun; to je torej priznanje pravilnosti mojih nazorov in ob enem potrjilo, da bi res bilo koristno, ko bi imeli hipotečni zavod.

Reklo se je tudi, da je nevarno, ako odpremo prelahek kredit. S tem čudnim stavkom, — da ne rabim drugega izraza — maha se vender preveč okoli sebe. Lahek kredit najdete v vseh naprednih deželah: na Angleškem, na Francoskem, na Nižje-Avstrijskem, na Českem, na Moravskem i. t. d. Vse te dežele, vsi ti narodi napredujejo, kajti davno je že priznana resnica, da čem laglje je kredit, tem laglje je tudi narodno-gospodarski napredek. Zapravljivce nahajate povsod; neopravičeno pa je naglašati, da je naš narod zapravljiv; nasprotno, on je varčen narod. Sploh pa se ne smemo pri tako važnem vprašanji ozirati na zapravljivce, ampak pred očmi moramo imeti gros naroda, ki je varčen.

Ne bodem dalje govoril več veliko, ker je častiti gospod poročevalec s početka rekel, da se hoče v svojih izpeljavah kratko izražati. Tudi jaz želim, da bi danes predolgo ne sedeli tukaj, zato prehajam k sklepu.

Častiti gospod poročevalec pravi sam, da se mu principijelna važnost vprašanja zdi dokazana; zaradi tega tudi po sklepu odsekov večine ni odklonil naravnost predloga. Mene veseli vsaj to, da je priznано od odsekov večine, da je stvar principijelno tako važna, da ne gre preko nje — akoravno bi menda osobno gospod poročevalec to najrajše storil, — preiti na dnevni red. Prepričan sem tudi, gospoda moja, da, ako mi ne ustanovimo tega zavoda, pridejo drugi za nami, ki bodo to storili. Častiti gospod poročevalec je v jedni prejšnjih sej rekel, da je moj predlog „Zufunftsmüßig“. Vidim

po njegovem današnjem utemeljevanji, da je to za nas zares „Zukunftsmuffit“; želel bi pa, da bi to bila godba, katero bi mi že sami slišali in je ne prepustili samo bodočnosti. Da pa to bode „Zukunftsmuffit“, da bode zavod jedenkrat res ustanovljen, o tem sem tako za gotovo prepričan, ko bi ga že danes videl poslovati. Gospoda moja! v tem, ko mi obravnavamo to vprašanje, stavili so v Koroškem deželnem zboru jednak predlog; Dalmacija dobila je tak zavod med tem zasedanjem in tudi drugod nas bodo prehiteli. Veseli me pa, da sem imel priliko, s svojimi tovariši to važno vprašanje tukaj sprožiti, da bodo vsaj oni, ki pridejo za nami, videli, da je bilo v tej visoki zbornici mož, ki so v gmlotnem oziru vsestransko spoznavali potrebe dežele in naroda.

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Es wäre in dieser Angelegenheit gewiß interessant, bevor man an die eigentliche Erörterung des concreten Antrages des Herrn Abgeordneten der Stadt Laibach geht, sich in theoretische Auseinandersetzungen der Frage einzulassen. Angeichts der Situation des hohen Hauses aber glaube ich, werden mir die geehrten Herren dankbar sein, wenn ich davon absehe. Ich möchte mir in dieser Beziehung nur die eine Bemerkung erlauben, daß ich so gering von der Theorie doch nicht denke, wie der Herr Antragsteller und daß ich allerdings glaube: es ist in dieser Angelegenheit diese und jene herrschende Theorie zu prüfen, zugleich die Praxis zu berücksichtigen und auf Grundlage der Theorie und der Praxis die Frage der Gründung eines solchen Institutes in Erörterung zu ziehen. Auf den practischen Standpunkt mich stellend gebe ich aber im Voraus dem Herrn Antragsteller zu, daß es unter Umständen ganz gut und wünschenswert ist, solche Institute zu errichten, und daß daraus wohlthätige Folgen sich ergeben können.

Ich will, wie schon erwähnt, von theoretischen Erörterungen ganz absehen und die Frage vom rein practischen Standpunkte ausgehend untersuchen, vom Standpunkte, ob in unserem Lande wirklich das Bedürfnis vorhanden ist, eine Landeshypothekenbank ins Leben zu rufen und von diesem Standpunkte aus kann ich nur sagen, daß ein solches Bedürfnis nicht existirt.

Das erste, um was es sich handelt, ist die Frage, zu welchem Zinsfuße wäre es möglich, den Grundbesitzern Credit zu gewähren. Es hat in dieser Beziehung schon der Herr Berichterstatter ausgesprochen, daß, wie die Verhältnisse momentan stehen, der Credit nicht viel unter 5% gewährt werden könnte, und daß damit der Bevölkerung kein Vortheil geschaffen würde. Ich gehe sogar weiter als der geehrte Herr Berichterstatter und nehme an, daß Darlehen zu 4³/₄% gegeben werden könnten; aber selbst damit würde der Bevölkerung kein wesentlicher Vortheil geboten werden. Ich mache Sie, meine Herren, darauf aufmerksam, daß der Herr Antragsteller selbst gesagt hat, er habe den bäuerlichen Grundbesitzer im Auge, diesem müsse vor Allem geholfen werden. Wir alle wissen, daß von unseren bäuerlichen Grundbesitzern Darlehen zum größten Theile nur in geringeren Beträgen, meistens nur von einigen hundert Gulden gesucht werden und da erinnere ich

Sie daran, daß ja für diese bäuerlichen Grundbesitzer, soweit es sich um Beträge bis inclusive 300 fl. handelt, bei der krainischen Sparkasse schon ein Hypothekarcredit um 4% vorhanden ist. Das sind, meine Herren, noch viel günstigere Bedingungen, als sie bezüglich der Hypothekenbank in Aussicht genommen werden können, denn der Herr Antragsteller selbst wird zugeben müssen, daß keine Hypothekenbank im Stande ist, Darlehen zu 4% zu verschaffen. Für alle übrigen Hypothekardarlehen in Beträgen von über 300 fl. ist aber bei der krainischen Sparkasse ein Credit um 4¹/₂% vorhanden, der also auch wider niedriger ist, als der vom Herrn Berichterstatter mit 5% und von mir selbst mit nur 4³/₄% berechnete Credit der Landeshypothekenbank.

Der Herr Antragsteller hat von der möglichen Convertirung der Hypothekarschulden über 5% gesprochen und auf die Vortheile hingewiesen, die mit einer solchen Convertirung im Zusammenhange stehen. Es sind aber dabei noch andere Umstände zu berücksichtigen, der Umstand, daß insoweit es sich um Convertirungen handeln würde, Nebenspesen vorhanden sind, die man nicht außer Acht lassen kann. Sagen wir, es handelt sich um eine Schuld im Betrage von 800—1000 fl. die convertirt werden soll, — um höhere Summen wird es sich ja meist nicht handeln, — so betragen die Nebenspesen, Stempel, Grundbuchsextracte, dann verschiedene Belege usw. circa 20—25 fl.

Der Herr Berichterstatter hat auch noch auf andere Momente hingewiesen, so auf das Moment, daß wir es mit Pfandbriefen zu thun haben werden; bei deren Veräußerung kommen nun auch wieder Spesen in Betracht. Nun, das alles sind Momente, die einzeln nicht so bedeutend sind, die aber in ihrer Gesamtheit auf den Stand des betreffenden Creditess Einfluß üben.

Wir müssen immer mit der Höhe des Standes der Pfandbriefe rechnen; ich spreche von keiner Panik, aber ungünstige Börsenverhältnisse müssen im Auge behalten werden; der Cours der Pfandbriefe kann sehr leicht auf 94 oder 93 herabsinken und die Chancen für die Grundbesitzer stellen sich dann sofort noch viel ungünstiger.

Der Herr Antragsteller hat von den Erfolgen der Hypothekenbanken in anderen Ländern gesprochen, aber dabei ist in's Auge zu fassen, daß es mit den Geschäften dieser Banken im Sinne des Herrn Antragstellers, der ja unsere kleinen Grundbesitzer vorzugsweise im Auge hat, nicht so weit her ist, da ja diese großen Geschäfte sich nicht auf die kleinen Grundbesitzer beziehen, sondern diese Geschäfte anderer Hypothekenbanken beziehen sich auf den Großgrundbesitz, auf Domänen, landwirtschaftliche Industrien usw., und immer werden Sie nur eine verschwindend kleine Anzahl von Posten finden, die auf die kleinen Grundbesitzer entfallen. Dieser Umstand namentlich darf von unserem Standpunkte aus, wenn wir die Verhältnisse unseres Landes betrachten, nicht übersehen werden.

Wie steht es nun, abgesehen von dem Zinsfuße, mit dem Credite, den gegenwärtig die Sparkasse gewährt? Was den Zinsfuß anbelangt, so habe ich bereits erwähnt, daß die krainische Sparkasse Hypothekardarlehen bis zum Betrage von 300 fl. um 4% und über diese Summe hinaus um 4¹/₂% gewährt, so wie daß es nicht möglich ist, daß das Geld bei der Hypothekenbank zu so billigen Bedingungen zu haben sein

könnte. Es gibt aber auch noch andere Vortheile beim Sparkassencredit. Ich habe schon früher auf Börsencalamitäten hingewiesen. Es ist wichtig, daß der Zinsfuß sich nicht von Monat zu Monat ändere, wie es leicht bei Pfandbriefen der Fall ist; bei der Sparkasse ist dies nicht zu befürchten, der Zinsfuß steht mindestens auf ein halbes Jahr fest. Auch noch ein anderes Moment ist zu berücksichtigen, daß nämlich bei dem Sparkassencredite die Zinsfrustrirungen leichter sind; die Sparkasse braucht bezüglich der Zinseneinforderungen nicht zu streng zu sein, sie kann damit leichter warten, als ein Pfandbriefinstitut, welches dieselben rascher einfordern muß, weil es auch die Zinsen der Pfandbriefe, sobald sie fällig sind, sofort honoriren muß.

Der allerwesentlichste Vortheil bei einer Hypothekenbank, auf welchen auch der Herr Antragsteller hingewiesen hat, soll in der Unkündbarkeit der Darlehen beruhen. Ich glaube mich sogar zu erinnern, daß der Herr Antragsteller die Unkündbarkeit besonders hervorgehoben hat. In dieser Beziehung besteht zwischen einer Hypothekenbank gegenüber den Sparkassen theoretisch allerdings ein Unterschied, allein in der Praxis verschwindet dieser Unterschied vollständig. Wie wir alle wissen, kommen Kündigungen bei Sparkassen gar nicht vor, sie sind im Gegentheile froh, wenn ihnen nicht gekündigt wird. Die österreichische Sparkassen haben in den schwierigsten Zeiten z. B. in den Jahren 1866 und 1873 functionirt, ohne daß Schädigungen vorgekommen wären, sie haben große finanzielle Gefahren überstanden, die Schuldner sind nicht bedroht worden und von einer Kündigung der elocirten Capitalien war gar keine Rede. Ubrigens ist es aber auch nicht richtig, daß bei den Hypothekenbanken nie gekündigt wird, es wird gekündigt, wenn die Zinsrückstände bedeutend werden, aber auch sonst ist die Unkündbarkeit keine absolute.

Was die Convertirungsfrage betrifft, läßt sich über die Summe der Hypothekarschulden im Lande streiten, welche convertirt werden kann, der Streit wird aber kaum entschieden werden. Über die Natur dieser Posten herrscht keine Klarheit und kann keine herrschen; ich bin aber sicher, daß die Summe, die vom Herrn Antragsteller bezeichnet wurde, welcher gemeint hat daß die Hälfte der intabulirten Schulden in Krain convertirt werden könnte, viel zu hoch gegriffen wurde. Heute hat der Herr Antragsteller meines Erinnerns diese Summe schon reducirt, er ist schon auf den Betrag von 10—12 Millionen herabgegangen, welcher convertierbar sei. Die Daten, welche er vorgebracht hat, rühren aus dem Jahre 1881 oder 1882, ich glaube aus dem Jahre 1881. Inzwischen ist der Zinsfuß gesunken und infolge dessen mag der größere Theil der Darlehen wieder zu einem niedrigeren Zinsfuße verzinslich geworden sein.

Abgesehen davon, daß die Summen der 5⁰/₀, 5¹/₂⁰/₀ und mehrprocentigen Darlehen sich geändert haben dürften, weise ich aber noch auf einen anderen Umstand hin. Eine gut geleitete Hypothekenbank darf in Bezug auf die Sicherheit der Capitalsanlage nicht weniger scrupulös sein, als eine Sparkasse. Nun bin ich der Ansicht, daß von den Posten, die über 5⁰/₀ hinausgehen, nur ein sehr kleiner Theil pupillarmäßig sicher ist. Größtentheils handelt es sich dabei um un-

sichere Posten, denn wenn sie sicher wären, so begreife ich nicht, warum so viele Schuldner 6—7⁰/₀ und mehr zahlen und sich nicht lieber an die Sparkasse wenden, wo sie Darlehen zu 4¹/₂⁰/₀, beziehungsweise zu 4⁰/₀ aufnehmen können. Warum sind denn diese Convertirungne nicht schon durchgeführt worden? — Was also die Convertirungsfrage anbelangt, so kann ich mir eine so besonders hohe Summe convertirbarer Schulden nicht vorstellen, ich glaube vielmehr, daß diese Summe nicht sehr in's Gewicht fallen würde.

Der Herr Antragsteller hat seinerzeit noch auf eine Reihe anderer Vortheile hingewiesen, die dem Lande aus einer Hypothekenanstalt erwachsen würden und uns eine große Reihe von Institutionen und Ameliorationen genannt, welche in's Leben gerufen werden könnten. Es war von Heilung der wirtschaftlichen Übel die Rede, von Eisenbahnen, namentlich von der Unterfrainer Eisenbahn, von Straßen, von der Reblaus, von der Hebung der Hausindustrie, Karstauffortung, Morastentumpfung usw. Das ist sehr cum grano salis zu nehmen. In Wirklichkeit und naturgemäß haben die Hypothekenbanken keine anderen Geschäfte, als Geld auf Realitäten auszuliehen. Da liegt mir beispielsweise das Statut der niederösterreichischen Landeshypotheken-Anstalt vor. Der Zweck der Anstalt ist im § 1 des Statutes ganz deutlich gekennzeichnet, indem es heißt: „Die von der Landesvertretung des Erzherzogthums Oesterreich unter der Enns gegründete niederösterreichische Hypothekenanstalt hat den Zweck, auf die in Niederösterreich liegenden Realitäten Darlehen zu gewähren, welche ausschließlich in Pfandbriefen dieser Anstalt gegeben werden“. So lauten, meine Herren, alle Statuten übereinstimmend. Was aber der Herr Antragsteller von Aufmunterung und Belehrung der Bevölkerung gesprochen hat, hat mit dem Hypothekeninstitute nichts zu thun; da kann ja die Bevölkerung auch heute schon belehrt werden, man kann den Leuten sagen: „wendet euch an die Sparkasse!“

Was die Annuitätenfrage betrifft, so will ich davon nicht des weitern reden. Es lassen sich Gründe pro und contra anführen. Wenn in dieser Beziehung von der krainischen Sparkasse gesprochen wurde, so hat dieselbe seinerzeit die Gründe dargelegt, warum ihr eine Amortisation der Hypothekendarlehen durch Annuitäten nicht zweckmäßig erscheine. Hat die Laibacher Gemeindeparkasse Annuitäten? (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: Ja!) Nun gut, dann ist ja schon ein Institut geschaffen, durch welches der Bevölkerung unseres Landes auch dieser Vortheil, der aber übrigens nicht ganz unzweifelhaft ist, zugewendet werden kann. Es ist also auch in dieser Beziehung kein Vortheil von der künftigen Landeshypothekenbank abzuwehen.

Der Herr Antragsteller hat auch darauf hingewiesen, namentlich in seiner ersten Rede ist ausführlich davon die Rede gewesen, wie mangelhaft der Credit ist, den die krainische Sparkasse gewährt. Mit Rücksicht darauf, daß dieser Gegenstand mit der in Verhandlung stehenden Angelegenheit zusammenhängt und mit Rücksicht darauf, daß die krainische Sparkasse das erste Creditinstitut in unserem Lande ist, sei es mir erlaubt, daß ich zum Schluß kommend auch diese Frage mit ein paar Worten berühre.

Es ist gesagt worden, daß der bäuerliche Grundbesitzer, der Credit sucht, das Geld bei der Sparkasse

nicht so leicht erhält, wie verlangt werden könnte, daß überhaupt der Wert der Realitäten zu wenig Berücksichtigung findet, und auf Wälder, Weingärten usw. keine Darlehen gewährt werden. Dieses strenge Vorgehen aber ist in der absoluten Sicherheit begründet, mit der die Sparkasse vorgehen muß und ist eng verbunden mit der Praxis, welche alle größeren Sparkassen in gleichem Sinne ausüben. Mit der Sparkasse in Gottschee ist es etwas ganz anderes. Ich weiß, daß die Gottscheerer Sparkasse auch auf Weingärten Darlehen gibt, daß überhaupt bei ihr ein leichter Credit gefunden wird. Ja, meine Herren, das ist bei einem kleinen Institute auch leichter möglich und auch eine größere Sparkasse kann in manchen Fällen, wenn es sich um kleinere Beträge handelt, vom Principe eine Ausnahme machen. Bei einem kleinen Institute ist das, wie gesagt, leichter möglich; es kommt ja auch viel auf die Kenntnis des betreffenden Besitzers an, dem ein Darlehen gewährt werden soll, und wenn man den Besitzer kennt, wenn man von ihm weiß, daß er ein solider Mensch ist, so ist es sehr leicht möglich, ihm auch auf einen Weingarten ein Darlehen zu geben. Bei größeren Sparkassen aber muß die Sicherheit, abgesehen von persönlichen Verhältnissen eine absolute sein, sie kann ihre Gelder nur auf vollständig sichere Posten elociren. Wenn die städtische Sparkasse in Laibach einmal einen größeren Wirkungskreis haben wird, wenn sie namentlich eine große Ausdehnung auch über die Grenzen des Landes hinausgewonnen haben wird, dann wird sie sich auch in derselben Lage befinden. Dann ist aber bei der Gottscheerer Sparkasse noch ein anderer Umstand nicht zu übersehen. Ich gebe zu, daß diese Sparkasse eine äußerst rege Thätigkeit entwickelt, die für Unterkrain von den wohlthätigsten Folgen begleitet ist, daß sie brillant verwaltet ist, aber eben weil sie auch auf Wälder und Weingärten Gelder ausleiht, ist sie nicht in der Lage, die Darlehen nach dem 20fachen, sondern nur nach dem 15fachen Betrage des Reinertragnisses zu berechnen und in der Regel wird auch noch darunter gegangen, während in der krainischen Sparkasse der 20fache Reinertrag zu Grunde gelegt wird und kleine Beträge nach oben abgerundet werden.

Nachdem im Laufe der Verhandlungen über diesen Gegenstand schon so viel über die krainische Sparkasse gesprochen und sie auch sonst bei anderen Gelegenheiten so oft in die Debatte einbezogen worden ist, so möchte ich die Aufmerksamkeit des hohen Hauses noch auf ein paar Minuten zu einer ganz kurzen sachlichen Bemerkung in Anspruch nehmen, die sich darauf bezieht, den Charakter der krainischen Sparkasse als eines Privat-institutes actenmäßig klarzustellen. Die Sparkasse ist im Jahre 1821 von 6 Laibacher Bürgern als Privatverein begründet und die Statuten dieses Vereines im Jahre 1822 vom Gubernium genehmigt worden. Mit diesen Statuten bestand der Verein bis zum Sparkassenregulativ vom Jahre 1841 und seit dieser Zeit hat die Sparkasse ausschließlich immer nur, wie es ja nicht anders sein kann, auf dem Sparkassenregulativ gefußt. Dieses Regulativ kennt nur zwei Arten Sparkassen: Privatvereine und Gemeindeparkassen. Eine Gemeindeparkasse ist die krainische Sparkasse gewiß nicht, sondern sie ist eine von Menschenfreunden gegründete Sparkasse, somit ein Privatverein. Wenn

Sie das Regulativ durchgehen, so werden Sie an 10 bis 12 Stellen den privaten Charakter solcher Sparkassen klar bestätigt finden. So heißt es z. B. im § 21: „Die Sparkassen unterliegen rüchftlich aller bei denselben vorkommenden Urkunden und Schriften gleich anderen Privatanstalten . . . oder im § 22: „Bei der Bildung eines solchen Privatvereines . . . ;“ weiter im § 33: „Bei der Auflösung von Sparkassen sind die diesfälligen Bestimmungen des Privatrechtes und die allgemeinen Directiven über Privatvereine in Anwendung zu bringen usw.“ Es ist nicht nothwendig noch andere Stellen vorzulesen; es wiederholt sich das Gleiche, aber vom ersten bis zum letzten Paragraph ist zu ersehen, daß die krainische Sparkasse als nichts Anderes, als ein Privatverein anzusehen ist.

Der Herr Abgeordnete der Stadt Krainburg macht eine abwehrende Bewegung; ich bedauere aber, wenn er in das Sparkassenregulativ Einsicht nehmen will — ich habe es vor mir — so wird er mir recht geben müssen. Dieses Regulativ ist die Basis und auf dieser Basis fußt die krainische Sparkasse bis heute.

Ich möchte mir zum Schluß nur noch eine Bemerkung erlauben. Auch ich glaube — aber in anderer Richtung — daß für die Hebung des Realcredits, besonders hinsichtlich des kleinen, bäuerlichen Grundbesitzes noch etwas geschehen könnte. Es wurden in manchen Kronländern Vorschufkassen, sogenannte Raiffeisen-Vorschufkassen gegründet, es wurden Ankauf- und Abzajgenossenschaften ins Leben gerufen. Es ist heute nicht mehr an der Zeit, in eine Erörterung der Principien dieser Institute, über die Organisation und die Vortheile der einen oder der anderen Gattung sich einzulassen, ich will auch keinen bestimmten Antrag stellen, halte es aber für wünschenswert, daß der Landesauschuß, wenn er schon genöthigt sein wird, mit der Frage der Errichtung einer Landes-Hypothekenbank sich zu befassen, auch diese Gesichtspunkte in den Kreis der Berathungen einbeziehen möchte.

In Niederösterreich z. B. sind auch die Raiffeisen-Vorschufkassen neben der Gründung der Hypothekenbank und zwar, wie ich aus dem bezüglichlichen Berichte des niederösterreichischen Landesauschusses entnehme, mit großem Erfolge eingeführt worden. Ich glaube, es ist dies eine Institution, welche neben den in Krain bestehenden Vorschufkassen der ländlichen Bevölkerung sehr große Wohlthaten verschaffen könnte.

(Odobranje na desni. — Beifall rechts.)

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! Zal mi je, da se moram zopet oglasiti k besedi, in sicer zato, ker se nisva mogla sporazumeti s častitim gospodom predgovornikom, da bi bil on govornik pred mano. Prisiljen sem torej, na kratko mu odgovoriti. Ne bodem se spuščal v razmotrivanje, ali je kranjska hranilnica privaten ali javen zavod, ker to ne spada v okvir današnje razprave.

Častiti gospod predgovornik je dejal, da pri nas hipotečnega zavoda zaradi tega ni treba, ker je za mali kredit že kranjska hranilnica storila toliko, kolikor je bilo potrebno, češ, da ona daje mala po-

sojila po 4% obresti. Gospoda moja! Kranjska hranilnica pri malih posojilih do 300 gld. računi le po 4% obresti; toda koliko pa je že dovolila tacih malih posojil? V svojem utemeljevalnem govoru omenjal sem, da vsega vkup okolu 400.000 gld. Kaj je to nasproti 60 milijonov vknjiženih dolgov!

Ni res, da bi bil jaz dejal: malim posestnikom je treba pomagati; rekel sem le: kmetškemu posestniku. Ta pa ne išče samo kredita do 300 gld., temveč išče ga navadno mnogo več. V tem potrjuje me zadnji računski sklep česke hipotečne banke, kateri imam pred sabo in iz katerega razvidim, da je ta banka do konca leta 1888 posodila po 5% na preko 10.000 in po 4% na 2518 posestev posojila do 2.000 gld. To so posojila na kmečka posestva — k večjemu na manjše hiše po mestih večinoma pa vsekakor na kmečka posestva — torej je dokazano, da je moja trditev resnična, da hipotečni zavod ravno kmetškemu kreditu v korist lahko uspešno deluje.

Glede konverzije je častiti gospod predgovornik omenjal strašanskih troškov, ki nastajajo pri tem. Dejal je, da bi troški znašali po 20 gld. in še več. Čudim se, da častiti gospod predgovornik, ki je, kakor vidim, jako pazljivo čital moj utemeljevalni govor, ni zapazil v njem omembe dveh zakonov, ki sta v poslednjih letih nastala in preprečujeta vse troške za konverzijo. (Poslanec dr. Schaffer kliče: — Abgeordneter Dr. Schaffer ruft: O nein, alle nicht!) Da, da, vse troške, le minimalni troški 50 kr. so za prvotni kolek; vse pristojbine pa so odpuščene. To kaže, da država sama polaga veliko važnost v to, da se konverzija zvrši in čudim se trditvi, da bi se dala težko zvrševati.

Častiti gospod predgovornik je dalje dejal, da hranilnica lože čaka svoje dolžnike, ako ne morejo plačevati obresti, ko hipotečni zavod. V tem ima prav; ali jaz bi Vas vprašal, ali je tudi koristno, ali je dobro, razvajati ljudi, da svojih obvez o pravem času ne izpolnjujejo? Za dolžnika kranjske hranilnice nevarno je ravno to, ker ni obvezan kapital takoj vračati začeti. Vsled tega le prerad začne ostajati dolžan tudi obresti, h katerim pridejo še obrestne obresti. In tako mu dolg vedno narašča.

Glede pupilarne varnosti ne bodem mnogo govoril. Naravno je, da mora biti in naglašal sem to vedno tudi, ko sem utemeljeval predlog za ustanovitev hipotečnega zavoda. Ali častiti gospod predgovornik je dejal, da se večina — ali že celo vsa na Kranjskem s 6% in več uknjižena posojila — ne bodo mogla konvertovati češ, da bi ljudje, ko bi ceneje dobili denar, vendar ne posluževali se cenejšega kredita in bi vedno rajše še od domačih izposojevalcev jemali denar za višje obresti. Jaz temu ugovarjam. Zgolj komoditeta jih žene k temu, da taka posojila najemajo. Ako se pa ustanovi hipotečni zavod, treba bode skrbeti, da bode visoka vlada sama po svojih organih, po svojih uradih poučevala ljudi ter jim dokazovala, kake koristi bi bilo, da se večobrestna posojila konvertujejo in mislim, da bi visoka vlada, kateri je do tega, da se povzdigne narodno gospodarstvo, to drage volje storila. Tudi ugovarjam temu, da bi bilo vse, kar sem govoril

glede drugih zadev: melioracij, posojil občin i. t. d. samo prazne pene, kakor misli častiti gospod dr. Schaffer. Naglašal sem v odseku, da je mogoče ustanoviti zavod tako, da ima poseben oddelek za komunalna posojila, poseben oddelek za melioracijska posojila in zrazen še pravi bančni oddelek. Kar se melioracije same tiče, je moje osebno prepričanje, da bi deželi Kranjski bilo lahko izposlovati pri vladi, da bi se doklade za melioracije pobirale pri c. kr. davkarijah. Pa dalje in obširneje o tem danes govoriti ni prilika; pride že še pravi čas zato.

Častiti gospod dr. Schaffer me je poučeval, da Kočevska hranilnica daje posojila do petnajstkratnega čistega doneska posestva; da je pa pri hranilnicah navada, dvajsetkratni čisti donesek posojati. Opozarjam ga, da je v tej zadevi slabo poučen. Ne dvajsetkratni čisti donesek je praviloma dovoljeno hranilnicam posojati, kajti treba jim je ozir jemati tudi na davek in zato je ono merilo, po katerem hranilnice smejo posojati, trinajstkratni čisti donesek; Kočevska hranilnica pa posoja petnajstkratni, včasih celo dvajsetkratni čisti dohodek in sicer tedaj, če se posebno ozira vredne okolnosti in se prepriča, da ničesar izgubiti ne more. Očitam pa ravno kranjski hranilnici, da se prestrogo drži trinajstkratnega čistega dohodka, ker so izjeme povsod dopustljive.

O tem, da so posojilnice koristne, ne more biti nobene dvojbe. Naglašal sem to že v odseku ad hoc. Ako bi bilo res, kakor je naglašala večina odsekova, da je lahek kredit nesreča za kmeta, bile bi posojilnice prava nesreča za naš narod. Pa so vendar že silno veliko dobrega storile zanj. Raiffeisenske posojilnice prišle so gospodu predgovorniku na misel. Morda zaradi tega, ker je zadnji čas v Koroškem deželnem zboru bil sprejet predlog, naj dežela ustanovlja take posojilnice in jih dotuje po 5000 gld. To treba vedeti, odkod je to nastalo. Slovenci so si na Koroškem iz svojega denarja ustanovili več posojilnic in njihovi nemški sosedji videč, da dobro napredujejo in da se Slovenci vsled tega emancipujejo nemškega vpliva, prišli so do prepričanja, da je treba zoper to ustanoviti protitežje. Tako nastal je predlog za ustanovitev deželnih Raiffeisenskih posojilnic. Da so take poljedelske zadruge, kakor jih je imenoval častiti gospod predgovornik „Ankauf- und Absatz-Genossenschaften“, katere imajo na nekaterih krajih po Českem in Moravskem, koristne, je gotovo in tudi jaz bi njih ustanovitev zagovarjal; a ne pozabimo, da niso nikjer, kjer so take ustanovljali, pustili z vida, da je treba poleg njih še velikega hipotečnega zavoda.

Abgeordneter Excellenz Baron Schwegel:

Nachdem ich die Ehre hatte, in den Specialauschuß für die in Verhandlung stehende Angelegenheit gewählt zu werden, obliegt mir nach meiner Anschauung auch die Pflicht, zu dieser Frage Stellung zu nehmen, wobei ich jedoch den ausführlichen Erklärungen der Herren Vorredner nicht in der Richtung näher treten will, um dieselben zu bestätigen oder zu widerlegen. Es

ist über den Gegenstand viel gesprochen worden, im Wesentlichen könnte ich mich den Ausführungen des verehrten Herrn Berichterstatters und des zweiten Herrn Redners nur anschließen. Ich stelle mich aber auf den Standpunkt des Herrn Antragstellers selbst, welcher besonders die practische Seite der Frage ins Auge gefaßt hat. Dabei möchte ich auch noch auf andere Gesichtspunkte hinzuweisen mir erlauben, welche bisher, wie mir scheint, nicht genügend erörtert wurden. Die Frage wurde bisher vorzugsweise nur mit Rücksicht auf die Geldnehmer und nicht auch vom Standpunkte des Geldgebers beleuchtet. Es handelt sich nach meiner Ansicht auch darum, unter welchen Bedingungen das Land zur Errichtung einer Hypothekenbank seine Zustimmung geben könnte, welche Garantien das Land verlangen müßte und welche finanziellen Erfolge zu erwarten wären.

Ich theile die Anschauungen des Herrn Antragstellers, welcher die practische Seite dieser Frage höher stellt, als die theoretische. Ebenso wie heute, hat deshalb der Herr Antragsteller auch in seiner ersten Rede schon, als er seinen selbstständigen Antrag begründete, besonders auf andere Länder hingewiesen, welche ähnliche Institute ins Leben gerufen haben, um zu beweisen, daß solche Gründungen in jeder Hinsicht zweckmäßig und erfolgreich seien und daß ein leichter Credit insbesondere eine wesentliche Bedingung des Fortschrittes für ein Land und in den fortgeschrittensten Ländern zu finden sei. Ich anerkenne die Richtigkeit dieser Behauptung, nur muß von vorneherein ein Unterschied zwischen dem Mobilar- und dem Real-Credit gemacht und stets festgehalten werden. Der Mobilarcredit ist auch in anderen Ländern leichter, der Realcredit aber anderswo nicht leichter als bei uns zu haben. Der Herr Antragsteller hat sich bei den Verhandlungen im Ausschusse selbst auch auf den gleichen Standpunkt gestellt, welchen die Majorität des Ausschusses eingenommen hat, nämlich, daß es sich hier nun um den Realcredit handle. So sehr ich auch unserem Lande alle möglichen Ameliorationen wünsche, und so sehr ich wünsche, daß den Bedürfnissen unseres Landes durch Institutionen aller Art — es ist von Raiffeisen'schen Cassen, von Banken, Vorschußvereinen, Ankauf- und Absatzgenossenschaften u. dgl. gesprochen worden — entsprochen werde, glaube ich doch, daß hier, wo das Land eintreten soll, es sich nur um die Frage handelt, welchen Realcredit wir im Lande Krain noch zu gewähren in der Lage sind, und in wie weit dabei zugleich die pupillarmäßige Sicherheit gewahrt werden kann. In wie weit diese Bedingungen im gegebenen Falle vorliegen, will ich hier nicht erörtern und nicht entscheiden. Aber nur wenn und inso weit dies der Fall ist, ist auch die Anschauung richtig, welche der Herr Antragsteller in der ersten Rede im Auge hatte, als er auf ähnliche Institutionen in anderen Ländern hingewiesen hat. Wenn wir wissen wollen, welche Resultate von dem geplanten Institute zu erwarten sind, so ist es wünschenswert, sich die Erfolge, welche diessfalls in anderen Ländern erreicht wurden, näher anzusehen. Das ist die einzige Seite der Frage, auf deren Erörterung ich in Ergänzung der ausführlichen und eingehenden Erwägungen der Herren Vorredner noch eingehen zu sollen glaube.

Wenn nun diese Institutionen, wie sie andere Länder besitzen, in's Auge gefaßt werden sollen, so möchte ich von vorneherein diejenigen ausgeschlossen

wissen, welche einen Vergleich mit der Institution nicht vertragen, die wir in's Leben rufen, können oder wollen. In erster Reihe wäre nach meiner Anschauung auf die Landesbank von Galizien und Lodomerien, gegründet im Jahre 1833, nicht Rücksicht zu nehmen, obgleich der Herr Antragsteller auch auf sie hingewiesen hat, indem er glaubte, daß bei uns ein ähnliches Institut in's Leben zu rufen sei, und das Bankwesen überhaupt in den Bereich der Thätigkeit desselben einzubeziehen wäre. Ich stehe in dieser Hinsicht jedoch nicht auf seinem, sondern auf dem Standpunkte, welcher von der Majorität des Verwaltungsausschusses vertreten wurde und durch welche eine solche Erweiterung der Geschäftsthätigkeit ausgeschlossen erscheint. Deshalb denke ich, daß es von diesem Standpunkte aus nicht möglich sei, diese Bank zum Vergleiche mit dem von uns in's Leben zu rufenden Institute heranzuziehen.

Die mährische Hypothekenbank, gegründet im Jahre 1875, sowie die des Königreiches Böhmen, gegründet im Jahre 1864 sind Institute, welche allerdings eine vielfache Ähnlichkeit mit dem Institute haben, das wir in's Leben rufen wollen, welche aber unter wesentlich anderen Bedingungen functioniren, als es diejenigen sind, die wir schaffen können. Diese beiden Institute dürfen daher von uns auch nicht in's Auge gefaßt werden. Wenn wir von den bereits erwähnten absehen, und das müssen wir thun, da sie einen Vergleich mit unserem Institute nicht vertragen, so bleiben nur noch zwei Institute übrig, die österreichisch-schlesische Bodencreditanstalt, gegründet im Jahre 1869 und die seit dem Jahre 1881 bestehende Landes-Hypothekenbank der Markgrafschaft Istrien. Diese beiden Institute hat der Herr Antragsteller in's Auge gefaßt, aber ich bezweifle, ob die Erfolge, die sie aufzuweisen haben, wirklich so blendende seien, wie er sie dargestellt hat. Zum Beweise, wie begründet meine Zweifel sind, möchte ich mir erlauben ganz kurz den Wirkungskreis eines der beiden Institute — denn beide haben ganz den gleichen Wirkungskreis — mit wenigen Worten anzudeuten: „Die österreichisch-schlesische Bodencreditanstalt“ — lese ich aus einem Buche, welches für finanzielle Angelegenheiten als authentisch gilt — „steht als Landes-Institut unter der Aufsicht der Landesvertretung von Schlesien, die Gewährung der Hypothekendarlehen, welche ausschließlich in Pfandbriefen und gegen pupillarmäßig erworbene Hypotheken erfolgt, sowie die Geschäftsgebarung überhaupt werden vom schlesischen Landesauschusse controlirt. Sie ist kein auf Gewinn berechnetes Unternehmen und wurde von der Landesvertretung Schlesiens ausschließlich zur Hebung und Förderung des Realcredits gegründet. Das Herzogthum Schlesien haftet statutenmäßig mit seinem Landes- und Domesticalfonde für alle von der Anstalt eingegangenen Verbindlichkeiten, sohin auch für die Verzinsung und Einlösung der ausgegebenen Pfandbriefe“.

Ich glaube, jedes Wort paßt ganz genau auf das Institut, welches nach den Intentionen des Herrn Antragstellers bei uns gegründet werden soll, und ganz analog verhält es sich mit dem Institute in Istrien. Diese beiden Institute allein sind es, mit denen wir einen Vergleich mit dem von uns zu gründenden in's Auge fassen müssen. Das Institut in Istrien, welches, wie ich bereits hervorgehoben habe, im Jahre 1881 ge-

gründet wurde, hat sich als sehr wohlthätig für das Land erwiesen. Es ist aber schon im Ausschusse bemerkt worden, daß dieses Institut seine Thätigkeit in neuester Zeit in soweit einschränken müsse, als es nur soviel Realcredit gewährt, als es Pfandbriefe verkauft. Das ist nach meiner Anschauung eine wesentliche Beschränkung, die den Intentionen des Herrn Antragstellers schwerlich entsprechen würde.

Nach dem mir vorliegenden Rechnungsausweise emittirt es aber auch nur 5%ige Pfandbriefe, andere gibt das Institut nicht aus und ich glaube, unter diesem Zinsfuß darf es solche auch nicht ausgeben. Was den Zinsfuß anbelangt, so stimmt also derselbe wohl auch nicht mit dem, was wir in's Leben rufen wollen. Es fragt sich jetzt nur noch, welche Wirkungen übt das Institut auf das Land aus, und welches sind die Erfolge für die Finanzen des Landes. Bezüglich der Wirkungen auf das Land, habe ich bereits bemerkt, und ich gebe gerne zu, daß es wohlthätige sind, aber die Erfolge, die mit dem Institute für das Land und seine Finanzen erzielt werden, können schon nicht als so glänzende bezeichnet werden. Im Jahre 1887 war der Reservefond mit 41.334 fl. ausgewiesen, der Reingewinn in jenem Jahre betrug 15.769 fl. das macht zusammen, wenn der Reingewinn zum Reservefonde gezählt wird, 56.903 fl. und nicht, wie angegeben wurde, 68.031 fl. 30 $\frac{1}{2}$ fr. Diese Daten sind unbedingt als authentisch anzusehen, ich glaube nicht, daß ein Irrthum sich dabei eingeschlichen habe. Der Reservefond bei diesem Institute hat bis jetzt die Höhe von 56.903 fl. 85 fr. erreicht. Dieses Beispiel also beweist die behauptete Prosperität nicht. Wenn dieses Institut auch in den Zwecken genau mit demjenigen übereinstimmt, welches der Herr Antragsteller in's Dasein rufen möchte, so kann es uns doch nicht besondere Begeisterung einflößen, ein Institut nach solchem Muster zu begründen.

Wie steht es nun mit dem anderen Institute, mit der österreichisch-schlesischen Hypothekenbank. Dieses Institut functionirt seit dem Jahre 1869. Sie werden zugeben, meine Herren, daß Schlesien ein reiches Land ist, reicher als Krain, und die Bedingungen für die Gewährung von Credit sind dort günstigere, als bei uns. Der Zinsfuß der Pfandbriefe variirt dort zwischen 4%, 4 $\frac{1}{2}$ % und 5%; das ist richtig, aber ich erlaube mir aus den vorliegenden Daten, die den geehrten Herren zur Verfügung stehen, darauf hinzuweisen, daß der Reservefond dieses Institutes seit seiner Wirksamkeit, nach einem Zeitraume von 20 Jahren nur auf 182.653 fl. 19 fr. angewachsen ist. Nachdem aber der Herr Antragsteller mindestens einen Reservefond von 200.000 fl. als denjenigen bezeichnet hat, den wir in Krain besitzen müssen, um das Institut als consolidirt und das Land außer Verantwortlichkeit gestellt ansehen zu können, so glaube ich, meine Herren, daß es nicht sehr ermuthigend für uns wäre, eine solche Eventualität in's Auge zu fassen, die erst nach 20 oder mehr Jahren vielleicht sich verwirklichen würde.

Was den Nutzen anbelangt, welchen wir von unserer Landeshypothekenbank zu erwarten hätten, so soll dieses Institut zwar auch nicht auf Gewinn berechnet sein, es sind aber vom Herrn Antragsteller seinerzeit doch verschiedene Vortheile vorgerechnet, und eine bedeutende Summe, ich glaube 300.000 fl., als dasjenige bezeichnet

worden, was gewissermaßen sofort als Gewinn in Anschlag zu bringen wäre. Die österreichisch-schlesische Bodencreditanstalt, ein ausgezeichnetes Institut und für uns gewiß das beste Vorbild, hat im Jahre 1887 keinen Nutzen, sondern 332 fl. Schaden ausgewiesen. Das klingt für die Hoffnungen des Herrn Antragstellers doch nicht besonders ermuthigend. Die istrianische Hypothekenbank hatte im Jahre 1887 zwar einen Nutzen von 15.000 fl., aber im darauffolgenden Jahre hatte sich der Nutzen um die Hälfte vermindert. Das Alles sind Factoren, welche uns nicht den Muth geben können, unter den in Aussicht gestellten Voraussetzungen an die Gründung eines derartigen Institutes zu schreiten. Es wäre sogar möglich, daß das Land damit eine Last auf sich nehme, die in der Folge schwere Opfer verlangen würde. Begründet sind solche Institute bald, aber die Verantwortung, die uns treffen würde, ist eine schwere. Der Ausschuss, welchem diese Angelegenheit zur Berathung zugewiesen wurde, konnte die Verantwortung, dem Antrage des Herrn Abgeordneten der Stadt Laibach gegenüber sich zustimmend auszusprechen, nicht übernehmen, er hat aber zugegeben, daß noch weitere Erhebungen in dieser Angelegenheit, sowie in allen einschlägigen Fragen, wie sie von Seite des geehrten Herrn Abgeordneten Dr. Schaffer angedeutet worden sind, wünschenswert und nothwendig seien. In diesem Sinne haben wir uns, nachdem die Pflicht vorlag, uns über das Project auszusprechen, dahin erklärt, daß wir glauben, heute existiren die Bedingungen nicht, um mit Vernünftigkeit und mit Aussicht auf Erfolg zur Gründung eines derartigen Institutes zu schreiten.

Ich möchte zum Schluß nur noch auf einen Umstand hinzuweisen mir erlauben. Von Seite des Herrn Antragstellers ist auch auf die niederösterreichische Hypothekenbank hingewiesen worden. Ich möchte aber hervorheben, daß damals, als uns die glänzenden Erfolge vorgehalten wurden, welche dieses Institut aufzuweisen habe, nur von Anträgen die Rede war, welche dem Institute gemacht wurden, aber nicht von abgeschlossenen Geschäften, von jenen Anträgen, denen entsprochen worden ist. 7 $\frac{1}{2}$ Millionen zum Zwecke der Convertirung können verlangt werden, aber wieviel ist in Niederösterreich wirklich convertirt worden? (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: 2.800.000 fl.) 2.800.000 fl. das ist richtig und ist mir bekannt, aber diese Ziffer ist doch weit entfernt von der Summe der Anträge von denen hier die Rede war. Nur um die blendenden Erfolge der dreimonatlichen Thätigkeit dieses Institutes, welche der Herr Antragsteller hervorgehoben hat, auf das richtige Maß zu reduciren, habe ich mir diese kurze Bemerkung zu machen erlaubt. Im Übrigen schließe ich mich den Ausführungen des Herrn Berichterstatters und des Herrn Vorredners Dr. Schaffer an und empfehle Ihnen den Anschauungen des Herrn Berichterstatters und dem Antrage des Finanzausschusses beizutreten.

Poročevalec Šuklje:

Gospod predlagatelj me je danes jako presentil, zaradi tega pred vsem, ker je drugače postopal kakor v oni seji, v kateri je utemeljeval svoj nasvet. Takrat je v svojem govoru vzletel v deveto

deželo, zlate gradove je nam obetal od svoje hipotečne banke in poln sanguiničnih nad ni več ločil raznih kreditnih strok. Danes je, to moram priznati, omejil svoje stališče, naposled priznaval je, da prvi in poglavitni namen hipotečne banke mora biti strogo realni kredit. S tem se je podal na praktično stališče, jaz mu bodem sledil na to polje jako kratko, gospoda moja, ker čas poteka!

Razmere na Kranjskem so pri nas različne, nego v drugih deželah. Veliko posestov v naši deželi ni tako močno in imovito, da bi mnogo zanesljivih, varnih objektov podajalo hipotečnemu zavodu. Kar se mest tiče, imamo naposled samo jedno občino, o kateri lahko rabimo pridevek: mestna občina, to je Ljubljana, in tudi ta je že dovolj založena s svojim hipotečnim kreditom. Kar se tiče kmečkih posestev, sklicujem se na razsodbo vseh onih, ki so imeli priliko, v dotiko priti z našimi kmeti. Ti ne bodo oporekali, da mogočnega kmetškega stanu, takih „velikih“ kmetov (Großbauern), ki bi razpolagali z večjim kapitalom, na pr. 30—40.000 gld., ter bi bili v stanu v tej meri kontrahirati posojila, takih kmetških posestnikov na Kranjskem žalibog pogrešamo. Zaradi tega je navadna posojilna kvota pri nas večinoma pod 1.000 gld., kar je kmetških posojil na Kranjskem, se večinoma gibljejo med 100 in 1.000 gld. Navajale so se nam v vzgled druge dežele, toda dežele s popolnoma različnimi razmerami! Navajala se je Česka, Moravska, Šlezija! — Česka s svojim velikim posestvom, razvitim mestnim življenjem, cvetočo obrtnijo in bogatim kmetškim stanom je pač v stanu, podlago podajati uspešno poslojočemu hipotečnemu zavodu, to vidimo tudi iz računskega sklepa česke hipotečne banke. Gospod kolega, kateri nam je stavil nasvet, je pravilno umoval, ko je dejal, da računa z nizko obrestnimi posojili, govoril je celo o posojilih, katera bi tak hipotečni zavod oddajal po 4⁰/₀. Vzemimo sedaj enkrat v roke podatke, zadevajoče poslovanje česke hipotečne banke! Pri posojilih, katera nahajamo od strani tega zavoda po 4¹/₂⁰/₀, vidimo pač 29 posojil med 1.000.000 in 100.000 gld. Takih posojil boste na Kranjskem pač malo dobili. Koliko je posestnikov pri nas, da bi si na realno posestvo zamogli izposoditi pri deželni banki zneske od 100.000 gld. do 1.000.000 gld.!? Tem nasproti pa pogledajte število onih pri nas normalnih, po vsem merodajnih posojil do 1.000 gld., ali veste gospoda, koliko ste jih imeli pri česki banki? Nič več nego bornih 113, in skupni znesek je bil 89.000 gld.!! to je po 4¹/₂⁰/₀, kajti ves račun gospoda predlagatelja se naslanja na to, da zamore pomagati banka z nizkoodstotnim obrestovanjem. In kar se tiče Šlezijske banke, je vsega skup 16.300 gld. posodila do 1.000 gld.!

To treba torej aplicirati na naše razmere, presojajmo to razdelitev posojil s praktičnega stališča, ter ozirajoč se na naše razmere in ako se postavi gospod predlagatelj na to stališče, da nam ugovarja skoraj: „Exoriare mihi tandem ex ossibus ultor“, čes pride doba za nami, ko se bode ustanovila taka hipotečna banka navzlic Vašemu protivju, jaz temu ugovarjati ne morem in nečem, jaz le želim, da postanejo na Kranjskem razmere našega gospo-

darstva take, da se razvije pri nas intenzivno gospodarstvo, potrebujoče več realnega kredita, potem bomo imeli v istini tak položaj, da bomo mogli misliti na ustanovitev hipotečne banke. Danes pa takega položaja nimamo, vsled tega tudi ustanovitev hipotečnega deželnega zavoda ni dosti utemeljena.

Opozarjam slavno zbornico na zanimive debate, katere so imeli l. 1886 in 1887 v Nižje-Avstrijskem deželnem zboru, v katerem se je reševalo isto vprašanje. Kdo je tam zagovarjal hipotečno bako? Pred vsem Dunajsko mesto in poslanci njegovi, potem deloma tudi veleposestniki, ugovarjali pa so zastopniki kmetških občin, ki so uztrajali na stališču, da prevzame dežela s takim zavodom veliko odgovornost, da je odgovorna za poslovanje in uspehe takega zavoda, koristi njegove pa bodo le veleposestnikom in večjim mestom prišle na dobro.

S tega stališča moral sem v odseku staviti predlog, naj se deželnemu odboru izroči stvar, naj jo on preišče in če je stvar dobro prestudiral in premislil, naj nam pride v prihodnem letu s svojim poročilom o tej zadevi. Predlog, katerega stavljam v odsekovem imenu tudi nikakor ne prejudicira samostalnemu predlogu častitega tovariša gospoda Hribarja in zaradi tega Vam priporočam nasvet specialnega odseka v odobritev visoki zbornici.

Deželni glavar:

Prestopimo torej k glasovanju o tem predlogu in prosim gospode, kateri mu pritrde, naj blagovole ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prestopimo k zadnji točki dnevnega reda, ki kateri je kot vladni zastopnik prišel gospod c. kr. okrajni glavar Schaschel, katerega s tem predstavljam.

11. Priloga 77. Poročilo verificijskega odseka ob izvolitvi poslanca za mesto Ljubljano, g. Ivana Hribarja.

11. Beilage 77. Bericht des Verificationsauschusses über die Wahl des Abgeordneten der Stadt Laibach Herrn Ivan Hribar.

Poročevalec Višnikar:

Slavni zbor! V imenu verificijskega odseka poročati mi je ob izvolitvi gospoda Ivana Hribar-ja deželnim poslancem za stolno mesto Ljubljano. Prepričan, da je vseobčna želja, da kmalo končamo dolgotrajno zasedanje, prosim, da sem oproščen dolžnosti, prečitati tiskano poročilo.

(Ni ugovora. — Es wird kein Widerspruch erhoben.)

Iz razlogov, navedenih v prilogi 77. nasvetujem v imenu verificijskega odseka:

Slavni deželni zbor naj sklene:

„Izvolitev gospoda Ivana Hribarja deželnim poslancem za volitveni okraj mesta Ljubljane se potrjuje“.

Poslanec Klun:

Slavni zbor! Ko sem bil pri verifikaciji deželnih poslancev stavlil predlog, naj se ožja volitev Ljubljanskega mesta natančneje preiskuje, storil sem to zgolj iz namena, da bode ta preiskava pokazala, so se li res godile one nerednosti, o katerih je bilo čuti, ali ne. Poročilo verificijskega odseka potrjuje, da so se te nepravilnosti v resnici godile. Iz tega poročila pa tudi zamoremo razvideti, da te nerednosti niso toliko vplivale na volitev, da bi bila volitev zaradi tega sama na sebi neveljavna. Odkritosrčno rečem, da stojim pri verifikacijah na stališči sodnika, ki se nima ozirati na nobeno osebo, mu je li prijetna ali ne, ampak le na to, se je li zakon žalil ali ne. Razun teh nepravilnosti, katere poročilo verificijskega odseka potrjuje, so se pa vršile še nekatere druge, katerih poročilo ne omenja, katere pa tudi na izid volitve ne morejo vplivati in katerih zaradi tega nečem omenjati. Pač pa bi si usojal do vladnega zastopnika staviti vprašanje, kako je bilo mogoče, da je bilo oddanih 40 glasovnic brez uradnega pečata, ki torej po jasnih določilih §§ 35. in 41. volilnega reda niso veljavne, in kako je mogla volilna komisija te glasove šteti kot veljavne?

Sicer pa izrečem, da me je poročilo verificijskega odseka poučilo, da nepravilnosti pri tej volitvi niso bile take, da bi bil izid volitve kaj predrugačen in zato se splošnje strinjam s tem poročilom, vendar pa bi si usojal izreči željo, naj bi bile volitve na Kranjskem, ki so bile dosedaj skoraj zmiraž vsem drugim volitvam naše razprostrane države tako rekoč uzor, kako naj se voli, tudi zaprež v vsakem obziru dostojne in pravilne.

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Als Mitglied des Verifications-Ausschusses und als Mitglied zugleich der Minorität desselben, welche auf die Bestätigung der Wahl des Herrn Hribar zum Landtagsabgeordneten nicht eingehen zu können glaubte, obliegt es mir ganz kurz diesen Standpunkt zu vertreten. Bei dieser Vertretung gereicht es mir zum Vergnügen, mich ganz am Schlusse der Session einmal vollständig bezüglich der Art und Weise dieser Vertretung, auf den Standpunkt des Herrn Abgeordneten für Krainburg stellen zu können, welcher zu Beginn dieser Session, als die Wahl des Abgeordneten für Laibach zum ersten Male im hohen Hause zur Sprache kam, unter Anderem den Ausspruch gethan hat: „In diesem Falle müssen wir alle unparteiisch sein.“ Ich acceptire diese Anschauung des Herrn Abgeordneten der Stadt Krainburg für meine Person vollständig und bin weiters auch überzeugt, dass jedes Mitglied dieses hohen Hauses mit absoluter Objectivität und Unparteilichkeit vorgehen und seine

Stimme nur nach bester Überzeugung abgeben wird. Von diesem Standpunkte ausgehend will ich streng sachlich die einzelnen Bedenken zu begründen versuchen, welche sich mir gegen die Verificirung dieser Wahl aufgedrängt haben.

Um die stattgefundenen Unregelmäßigkeiten nach dem Gange der Wahlhandlung zu constatiren, beginne ich mit der Kundmachung der Wahl. Die Kundmachung der engeren Wahl ist nämlich einer der ersten Punkte, wobei gewisse Mängel zu constatiren sind. Nach § 21 der Landtagswahlordnung ist die Ausschreibung der Wahlen bezüglich der Wählerklassen der Städte und Märkte durch Plakate erforderlich. Ich glaube, man muß von der Ansicht ausgehen, dass dort, wo bezüglich der engeren Wahlen keine besonderen Bestimmungen im Gesetze getroffen werden, die Bestimmungen für die allgemeinen Wahlen sinngemäß zur Geltung und Anwendung zu kommen haben, dass also daher auch hier die Placaturung vorzunehmen war. Es ist allerdings gesagt worden, es sei dies mit Rücksicht auf die kurze Zeit nicht möglich gewesen und da möchte ich eben auf einen anderen Umstand zu sprechen kommen. Eine Quelle von Unregelmäßigkeiten ist dadurch schon im Vorhinein eröffnet worden, dass die engere Wahl durch die Wahlcommission sofort auf den nächsten Tag angeordnet wurde, wodurch allein schon die Möglichkeit ausgeschlossen oder wenigstens in Frage gestellt wurde, bei den obwaltenden Umständen bezüglich der engeren Wahl im Einzelnen den Regeln, wie sie das Gesetz vorschreibt, nachzukommen. Die Kundmachung der engeren Wahl erfolgte wohl mündlich am Schlusse der ersten Wahl, die Placaturung aber, wie sie der § 21 anordnet, ist unterblieben. Veruft man sich weiters darauf, dass die Kundmachung durch Trommelschlag, also auf ortsübliche Weise erfolgt sei, so ist zu bedenken, dass diese Art der Kundmachung allein noch nicht die ortsübliche ausmacht, dass aber übrigens der § 44, welcher die Kundmachung auf die ortsübliche Weise anordnet, sich bloß auf Unterbrechungen der Wahlhandlung bezieht. Das ist also ein Punkt, der zwar eine unstreitige Unregelmäßigkeit enthält, der allein mir jedoch nicht maßgebend war und mich nicht abgehalten hätte für die Verificirung der Wahl zu stimmen.

Eine weitere Unregelmäßigkeit bestand in der Abgabe der Stimmzettel an Personen, welche keine besessen haben. Nach § 35 der Landtags-Wahlordnung sind statt verlorener oder unbrauchbar gewordener Stimmzettel auf Verlangen der Wahlberechtigten von der zur Ausfertigung berufenen Behörde, oder am Tage der Wahl von dem Wahlcommissär andere Stimmzettel auszufolgen. Aus gutem Grunde, weil die Stimmzettel wichtige Urkunden und nicht dem Zufalle oder beliebigen Persönlichkeiten zu überlassen sind. Das ist eine vollkommen klare Bestimmung, woran man sich jedoch nicht gehalten hat. Im vorliegenden Falle ist ein Magistratsbeamte im Vorjaale des Wahllocales gestanden und hat die Stimmzettel einfach an die sich Meldenden ausgetheilt. Diese Unregelmäßigkeit trägt schon einen etwas ernsteren Charakter an sich. Thatsächlich ist aber auch, wie wir heute aus den Ausführungen des Herrn Berichterstatters entnommen haben, der Fall vorgekommen, dass bei dieser Gelegenheit eine Reihe von circa 30 ungestempelten Stimmzetteln ausgetheilt worden ist.

Hiemit komme ich zu einem Punkte, der sehr auffallend ist: daß nämlich diese Stimmzettel erst durch die Nachzählung im Verifications-Ausschusse entdeckt worden sind und es ist mir gegenüber der absolut klaren Bestimmung des § 41 der Landtagswahlordnung, wonach bei sonstiger Ungültigkeit der Wahlstimmen nur die behördlich erfolgten, mit dem Amtssiegel versehenen Stimmzettel in Anwendung zu kommen haben, geradezu unbegreiflich, wie die Wahlcommission diese unzweifelhaft ungiltigen Stimmzettel als gültig annehmen konnte.

Eine weitere Unregelmäßigkeit liegt in dem Umstande, daß die Zahl der Stimmzettel mit dem Abstimmungs-Verzeichnisse nicht übereinstimmt und daß im Abstimmungs-Verzeichnisse weniger Wähler ausgewiesen erscheinen, als sich Stimmzettel vorfinden.

Nun meine Herren gelangen wir zu einem anderen Acte der Wahl, nämlich zu der eigentlichen Ausübung des Stimmrechtes. Hier handelt es sich um einen überaus wichtigen Punkt. Aus den Wahllacten geht hervor, daß die Wahlcommission vor Beginn der Wahl den ausdrücklichen Beschluß gefaßt hat, sie werde auch Wähler, welche keine Legitimationskarten besitzen, wenn deren Identität auf andere Art festgestellt werden kann, zur Wahl zulassen. Im § 41 heißt es ausdrücklich und unzweideutig: „Jeder Wähler hat bei Abgabe des Stimmzettels seine Legitimationskarte vorzuzeigen“. Der betreffende Beschluß der Wahlcommission war daher unzweifelhaft ein gesetzwidriger, denn ich kann der Wahlcommission in gar keiner Richtung das Recht einräumen, eine Bestimmung des Gesetzes einfach durch Beschluß zu suspendiren. Diese These unterliegt keinem Zweifel, denn Sie werden zugeben, wenn ich der Wahlcommission das Recht einräume, verschiedene maßgebende und unzweideutige Normen des Gesetzes durch Beschluß zu suspendiren, daß dann eine Wahlordnung vollständig überflüssig ist. Auf Grundlage dieses ungesetzlichen Beschlusses ist eine Reihe von Stimmen von Wählern abgegeben worden, die sich nicht im Besitze von Legitimationskarten befanden, welche nach einer ganz bestimmten gesetzlichen Anordnung schon zum Eintritte in das Wahllocale, geschweige denn zur Stimmenabgabe erforderlich sind und damit ist das Gesetz in einem der wichtigsten Punkte verletzt worden. Es ist zwar gesagt worden, daß diese Bestimmung allerdings im Gesetze enthalten sei, es müsse aber doch erwogen werden, daß die Identität der Wähler auch auf andere Weise constatirt werden könne, und dort, wo dies der Fall sei, könne auch von der gesetzlichen Bestimmung Umgang genommen werden. Für diese Auslegung existirt aber im Gesetze gar kein Anhaltspunkt, das Gesetz kennt derlei Variationen nicht und es ist absolut nirgends ersichtlich, daß eine solche Ausnahme zulässig erscheinen könnte.

Daß diese Auffassung die einzig richtige ist, geht auch aus der Praxis hervor, welche stets bei den Wahlen in dem Großgrundbesitze beobachtet wird. Es gibt keine Wählerklasse, wo bezüglich der Identität der Wähler so wenig Zweifel möglich sind, wie beim Großgrundbesitze. Die Anzahl der Wähler ist außerordentlich klein, es sind sich gegenseitig alle bekannt. Nirgends wäre die Herstellung der Identität leichter möglich, als bei dieser Wählerklasse, und trotzdem wird constant die Praxis geübt, daß auch in Fällen, wo nach Ansicht

der Wahlcommission selbst nicht der leiseste Zweifel bezüglich der Identität dieses oder jenes Wählers obwaltet, niemand zur Stimmenabgabe zugelassen wird, der sich nicht mit der Legitimationskarte ausweist. Im vorliegenden Falle stehen wir also vor einem Fehler, welcher als ein cardinaler bezeichnet werden muß, vor einem Fehler, über welchen ich nicht hinwegkommen kann. Es wäre mir in dieser Beziehung vielleicht noch möglich gewesen, mich auch über diese Unregelmäßigkeit hinwegzusetzen, wenn die Wahlcommission es wenigstens nicht unterlassen hätte, — worüber ich wieder mein lebhaftes Erstaunen ausdrücken muß, — sich wenigstens die Namen derjenigen, welche ohne Legitimationskarten gewählt haben, anzumerken. Ich glaube, daß dies doch naheliegend genug war, nachdem sich die Wahlcommission schon solche Freiheiten herausgenommen hat. Wäre dies geschehen, dann wäre wenigstens ein Calcul möglich, und auf Grundlage dessen wären so und so viele Stimmen in Abzug zu bringen. Dann wäre ich vielleicht in der Lage zu sagen: „so und so viele haben ohne Legitimationskarten gewählt, so und so viele Stimmen sind ungültig, ich lasse also diese jetzt aus, aber es bleibt noch immer die Majorität.“ Dann wäre es vielleicht möglich gewesen, trotz der Unregelmäßigkeit, die vorgekommen ist, die Wahl anzuerkennen. Nachdem aber diese Anerkennung im Protokolle unterblieben ist, ist es nachträglich nicht mehr möglich, die Anzahl dieser Stimmen zu fixiren und auch nicht möglich, für die Verifizirung der Wahl zu stimmen. Es sind diesfalls zwar Erhebungen gepflogen worden und es ist von den Commissionsmitgliedern mit ominöser Übereinstimmung die Zahl der ohne Legitimationskarten zur Stimmenabgabe zugelassenen mit „10“ bezeichnet worden, aber dabei hieß es immer: „ungefähr 10“, „beiläufig“, „wahrscheinlich“, oder „es werden etwa 10 gewesen sein“.

Nun, es ist ja natürlich, daß nachträglich von der Festsetzung einer ganz genauen Zahl nicht mehr die Rede sein kann, aber es sind von anderer Seite thatsächlich auch andere Äußerungen gemacht worden. So sagte beispielsweise ein höherer Magistratsbeamter, der damals die Inspection geführt hat und sich fortwährend am Platze befand: Es können 40 auch 50 Wähler, vielleicht auch weniger gewesen sein, und damit stimmen so ziemlich auch die Äußerungen anderer Personen, die eine amtliche Stellung im Magistrate bekleiden, überein, nur daß hier die Angaben zwischen 30 und 100 schwanken. 100 mag zu viel sein, aber es ist eben unmöglich die Zahl dieser ungiltigen Stimmen nachträglich zu fixiren. Ich kann es mir aber theilweise erklären, warum anderen Stimmen gegenüber von den Commissionsmitgliedern nur von 10 Wählern, die ohne Legitimationskarte gewählt haben, gesprochen wird. Vielleicht verhält sich die Sache so. Wie mir mitgetheilt wurde, ist hinsichtlich der ohne Legitimationskarte zur Wahl Erschienenen ein Unterschied gemacht worden. Bei einer gewissen Anzahl von Wählern ist über deren Identität verhandelt worden, es geschahen Anfragen, Confrontirungen, Berufungen auf die Hausnummern usw. Es gab aber auch noch andere Wähler, wie mir die Betheiligten persönlich mitgetheilt haben, bei denen gar kein Versuch gemacht wurde den Identitätsbeweis herzustellen. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: Wer sind diese?) Persönlichkeiten, deren Ehrenhaftigkeit über jeden

Zweifel erhaben ist, und die sagten: „ich bin gar nichts gefragt worden, ich habe den Stimmzettel einfach hineingelegt“. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: Waren es Deutsche?) Die Deutschen haben ja bekanntermaßen nicht mitgewählt. Hinsichtlich dieser letzteren Wähler ist es sehr möglich, daß sie bei den Mitgliedern der Wahlcommission nicht mehr im Gedächtnisse sind. Die anderen Wähler, über deren Identität verhandelt wurde, hat man sich eher gemerkt, vielleicht beziehen sich die Angaben der Commissionsmitglieder nur auf diese Wähler. Das ist natürlich nur eine Vermuthung, aber es sind ja überhaupt nur Vermuthungen möglich, weil es unter allen Umständen heute nicht mehr möglich ist, die Zahl der ungiltigen Stimmen genau zu constatiren. Nun ist es aber eine in der Natur jeder Wahl gelegene Sache, was auch vom Verwaltungsgerichtshofe ausgesprochen wurde, es müßte das Resultat jeder Wahl, die als gültig anerkannt werden soll, mit mathematischer Gewißheit bestimmt werden können, sonst kann nach meiner Ansicht und nach Ansicht des Verwaltungsgerichtshofes die Wahl nicht gültig erklärt werden.

Ich komme zum Schluß. Angesichts dessen, daß bei der vorliegenden Wahl fast alle einzelnen Momente: die Kundmachung, Austheilung der Stimmzettel, das Stimmenverzeichnis, die Stimmzählung und endlich die Abgabe der Stimmen unregelmäßig waren, bin ich nicht in der Lage, der Wahl meine Zustimmung zu geben, denn durch die Verificirung derselben würde ein Präjudiz geschaffen, das für künftige Wahlactionen sehr gefährlich wäre. Die vorliegende Wahl genehmigen, heißt als zulässig erklären, daß die Wahlcommission durch Beschluß das Gesetz suspendiren und als zulässig erklären darf, daß klare, unzweifelhafte Bestimmungen der Wahlordnung umgeworfen werden.

Das sind die Bedenken, die es mir unmöglich machen, für den Antrag des Verificationsausschusses zu stimmen.

Vladni zastopnik c. k. okr. glavar Schaschel:

Najpred si usojam na dvoje vprašanj gospoda poslanca Kluna odgovoriti. Izkaznice in glasovnice za to volitev je bil po volilnem redu magistrat izdal. V svrhu ožje volitve mi je magistratni uradnik Kališ, ko sem prišel v sobano, izročil glasovnice, ki še niso imele uradnega pečata in Kališ in eden član volilne komisije sta pečat pritiskala na glasovnice in sicer na glasovnice v tolikem številu, kakor smo mislili, da jih bode treba. Pokazalo se je pozneje, da je bilo premalo glasovnic z uradnim pečatom in v zadregi je uradnik Kališ nekaj glasovnic brez uradnega pečata izdal.

Na drugo vprašanje gospoda poslanca Kluna, kako je zamogla volilna komisija take glasovnice, ki niso imele uradnega pečata, za veljavne spoznati, moram reči: volitev je trajala šest ur in priznam, da je vsled utrujenosti volilna komisija te pomankljivosti prezrla.

Gegenüber den Ausführungen des Herrn Abgeordneten Dr. Schaffer erlaube ich mir folgendes zu bemerken. Ich halte dafür, daß es für die Vornahme

der engeren Wahl schon genügt, wenn die diesbezügliche Kundmachung in ortsüblicher Weise erfolgt. In Laibach aber besteht die Gepflogenheit der Kundmachung mittels Trommelschlag, welche beobachtet wurde. Übrigens erinnere ich mich, daß ich dem Herrn Bürgermeister über dessen Anfrage, ob die Nothwendigkeit einer Placatirung vorliegt, geantwortet habe, daß es besser wäre, wenn die Kundmachung auch placatirt würde. Warum es nicht geschehen ist, ist mir nicht bekannt.

Was die zweite Frage betrifft, warum der Magistratsbeamte Herr Kalis und nicht ich die Stimmzettel an die Wähler ausgetheilt habe, muß ich bemerken, daß ich zu diesem Zwecke draußen vor dem Wahllocale zu stehen gehabt hätte, daß es aber meine Aufgabe war, im Wahllocale selbst auf die Aufrechthaltung der Wahlvorschriften zu achten.

Auf die dritte Bemerkung in Betreff der ohne Amtsfiegel herausgegebenen Stimmzettel habe ich schon dem Herrn Abgeordneten Klun geantwortet.

Was die vierte Bemerkung betreffs der Legitimationskarten anbelangt, muß ich mich wohl dahin aussprechen, daß die Ausgabe der Legitimationskarten nur den Zweck hat, die Identität der Wähler festzustellen. (Poslanec dr. Schaffer: — Abgeordneter Dr. Schaffer: „Steht nicht im Gesetze!“) Selbst die Ausgabe von Legitimationskarten kann Anlaß zu Mißbräuchen bieten, ein Fall, der schon wiederholt vorgekommen ist. Übrigens kann die Wahlcommission auch einen Wähler mit Legitimationskarte von der Wahl ausschließen, wenn sie überzeugt ist, daß sie es nicht mit der Person zu thun hat, der das Wahlrecht zusteht. Wenn der Zweck des Gesetzes, die Feststellung der Identität eines Wählers, auf eine andere vertrauensereckende Weise erreicht wurde, so widerspricht dies allerdings dem Buchstaben des Gesetzes, verstößt aber durchaus nicht gegen die ratio legis. Es wäre auch nicht practisch einen Wähler nur aus dem einzigen Grunde von der Wahl auszuschließen, weil er für die engere Wahl die Legitimationskarte nicht mehr beigebracht hat, in der irrigen Meinung, daß er sie dazu nicht brauche. Nach meiner Überzeugung und nach meinem besten Wissen und Gewissen waren es wirklich nicht mehr als 10 Wähler, welche ohne Legitimationskarten gewählt haben. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: Also da ist ja die mathematische Sicherheit! Poslanec dr. Schaffer: — Abgeordneter Dr. Schaffer: Das ist keine mathematische Sicherheit!) Bezüglich dieser Wähler ist aber die Identität durch das eine oder das andere Mitglied der Wahlcommission oder durch mich festgestellt worden.

Poročevalec Višnikar:

Slavni zbor! Hočem le na kratko odgovarjati častitemu gospodu govorniku iz desne strani. Veljavnost volitve se da zagovarjati iz meritornih in iz formalnih razlogov. Glavna reč je pač to, da volijo tisti, ki imajo volilno pravico in da izraza volitev pravo mnenje volilcev. Na formalnosti se je v obče toliko ozirati, da v slučajih, da se na formalnosti ni oziralo, izid ni drugačen, kakor, ako bi se bilo to godilo. Častiti gosp. poslanec dr. Schaffer pravi, da bode s prepričanjem glasoval za to, da

se volitev ne potrdi. Jaz stojim na strogo pravnem stališču. Iz oportunitete ali političnih razlogov nikdar ne bi glasoval, ne za to, da se volitev ovrže, ne za to, da se potrdi.

Gospod dr. Schaffer je ugovarjal, da se volitev ni pravilno razglasila. Res, § 21. zahteva, da se pri volitvah za mesta in trge oznanila nabijejo v dotičnih občinah in tako volitev razglašajo. Ta določba pa velja le za prvotno, za splošno, ne tudi za ožjo volitev, katera se navadno vrši takoj ali vsaj v prvih dneh po prvi volitvi. — Drugič je povedano v § 44., da se v slučajih, kadar se volitev ne more končati, nadaljuje ali preloži na prihodnji dan, in da se mora to volilec na znanje dati, kakor je v dotičnem kraji običajno. Da se to ozira tudi na ožjo volitev, sledi iz tega, ker dokler rezultat ni gotov, tudi volitev končana ni. To shaja tudi iz paragrafa 51., ki sledi paragrafom o določbah glede ožje volitve in tam je povedano: „ako je volitev poslanca z izvolitvijo izvršena, mora volilni komisar poslati i. t. d.“, torej šele po dovršeni ožji volitvi je volitev končana in način razglasitve, kakor je naveden v § 44., velja ravno za ožjo volitev.

Dalje je gospod predgovornik dr. Schaffer ugovarjal, da mora gospod vladni komisar oddajati glasovnice, to pa ni res, da jih mora osobno oddajati. Opozarjam na enako določbo v § 23., katera se glasi: (bere: — ließt:) „Volilski imenik za veliko posestvo naj cesarski namestnik sestavi in razglasi po deželnem časopisu.“ To bi moral torej gospod deželni predsednik sam storiti. § 34. določa, da mora okrajni glavar izvoljenim volilnim možem izdati in vročiti po ukazu § 28. spisane izkaznice za volitev poslancev.“ Tukaj se je vročevanje godilo v navzočnosti in po ukazu gospoda vladnega komisarja in to je pravilno in drugače se goditi ne more, on mora biti v volilni dvorani in glasovnice se morajo zunaj deliti.

Res, da 40 glasovnic ni bilo veljavnih, te smo pa tudi odšteli. Da izkaznice nimajo drugega pomena, nego da konstatujejo identiteto dotičnega volilca, je jasno. Zakon pravi: „predno volilec stopi v dvorano, mora pokazati izkaznico in predno voli, jo mora zopet pokazati,“ ne zahteva se pa, da mora izkaznico oddajati, to je neka slika, katero mora seboj prnesti. Mogoče, da se kedaj mesto izkaznic vpeljejo slike, kakor pri železnicah, katero bode moral vsak seboj prnesti, sedaj to nima posebnega pomena. Deželni zbor je že enkrat l. 1867. obravnaval ob enakem slučaju in izrekel se je, da imajo izkaznice zgolj pomen, da dokazujejo identiteto volilca, ne dajo in ne jemljejo nikomur volilne pravice. Tega načela se drži tudi upravno sodišče in v več razsodbah je izreklo načelo: „Die Legitimationskarten sind eine zweckmäßige, den Nachweis der Identität der erschienenen Wähler erleichternde Einrichtung“ in dalje: „Ungehehrlichkeiten, welche das Wahlergebnis in Wahrheit zu alteriren nicht geeignet sind, sind unerheblich“. Priznavam, da so se nedostatnosti godile, pa niso bile take, da bi se zamoglo reči, da so vplivale na izid volitve, in iz teh razlogov prosim, da se sprejme odsekov predlog.

Deželni glavar:

Prestopimo k glasovanju. Prosim gospode, ki pritrdijo nasvetu verificijskega odseka, naj blagovole ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet in volitev gospoda poslanca Hribarja potrjena ter s tem tudi končan dnevni red današnje zadnje seje.

Gospoda moja! dovolite, da koncem našega dolgotrajnega in uspešnega zborovanja spregovorim par besed. Veže me dolžnost, svojo gorko zahvalo izreči slavnemu zboru za neumorljivo in uspešno delovanje v tem zasedanju. Ako pogledamo dolgo vrsto predlogov, katere smo imeli razpravljati, vidimo, da je bilo to zasedanje zopet izredno plodovito in se smemo lahko ponašati s tako lepim uspehom koncem svojega delovanja. Nič manj kot 78 prilog, ki so došle deloma iz inicijative gospodov poslancev, izmed katerih navajam gospode poslance Klun, Šuklje in Hribar in vrh tega še 74 drugih deloma zelo važnih prilog se je rešilo, vrh tega rešilo se je 167 prošenj, katere so se, kakor je opazovati iz različnih rešitev, rešile večinoma povoljno za prosilce.

Izmed predmetov, ki so bili povoljno rešeni, navesti mi je gledé šolstva zdatno podporo za zgradbo novih šol, dosegla se je skoraj svota 10.000 gld., ker je všteti tudi donesek za zgradbo Ljubljanske mestne ljudske šole. Dalje je bil pomemben korak in jaz upam, da obeta dober uspeh, da so se nekoliko više uredile plače učiteljev, na-dejam se, da bodo učitelji s tem spodbujeni, še marljiveje delovati, kakor do sedaj in deželni zbor za dalje časa ne bo imel naloge, zopet urejevati te plače. Dalje se je sklenil zakon gledé nagradovanja verskih učiteljev na ljudskih šolah, skrbelo se je za ljudske učitelje tudi za slučaj, da jim treba iti v vojsko. Pri dobredelnih zavodih imamo lep uspeh zabeležiti. V prvi vrsti vsled velikodušne darežljivosti našega tovariša gospoda Gorupa je omogočeno, da je skorej gotova zgradba nove bolnice zunaj Ljubljane, ravno tako je bil sklep lanskega leta, da se infekcijska bolnica zgradi, ponovljen in nadejati se je, da se kmalo izvrši. Ponovil se je lanski sklep gledé zgradbe gledišča in nadejati se smemo, da se zgradba tekom prihodnega leta gotovo prične. Enako je vprašanje zgradbe nove vojašnice za brambovce stopilo v tak stadij, da se bode prihodno spomlad že moglo začeti graditi.

Gledé sklepov o popravi oziroma preložitvi novih cest lahko omenim najpred cesto, katero sem že v začetnem svojem govoru omenil, cesta čez Vagenšperg se bode menda prihodne leto vendar izvršila, zgradba oziroma preložitve drugih cest, ki tudi dajo povod pritožbam več let, se je sklenila. Cesta čez Lužarski hrib je po darežljivosti slavnega zbora prišla v stadij, da se bode že gotovo prihodnega leta preložitve pričela. Donesek za zgradbo mostu pri Radečah in istotako za Kamniško železnico se je postavil v proračun s prvo polovico in nadejati se je, da bode mogoče prihodno jesen to železnico izročiti javnemu prometu.

Gledé gospodarskih sklepov je pa slavni zbor storil toliko korakov, da sem že imel priliko se mu zahvaliti zaradi sklepa gledé Ljubljanskega močvirja. Pa tudi še v drugem oziru ima slavni zbor mnogo zaslug. Velikodušno je segel v deželni zaklad in privolil zdatno svoto za Vipavske potoke, da se bodo ta dela pričela v prihodnem letu in s tem tudi veliki bedi, katera vlada vsled slabe letine v Vipavski dolini, mogli priti na pomoč.

Gledé Dolenjske strani so bile opravičene velike tožbe gledé nezdod, katere je prouzročila deloma trtna uš, deloma strupena rosa, tudi tukaj je slavni zbor globoko segel in dal na razpolaganje dežel-nemu odboru sredstva, s katerimi bode v prihod-nem letu, kakor se nadejam, mogoče, odstraniti take nezdode.

Tudi gledé Krasa mi je omeniti, da se je letos podvojila lanskega leta dovoljena svota in nadejam se, da se bode tudi od države in od strani južne železnice, v katere korist je pogozdovanje Krasa poleg železnice, v ta namen privolile zdatnejše svote.

Ker je pa v občé letošnja letina bila prizadeta od toliko vremenskih nesreč in nezdod, da se mora v resnici tožiti, da je izrekoma kmetijstvo naše v veliki bedi, da v mnogih krajih ljudje na spomlad ne bodo imeli jesti, ne semena za sejati, je to sprevidil slavni zbor in z veliko svoto, kakor se navadno ne dadó v ta namen, privolil sredstva deželnemu odboru, da bode s pomočjo drugih do-brotnikov v deželi in z zdatno podporo od strani slavne vlade mogoče odstraniti veliko nesrečo od naše dežele.

Da se je vse to doseglo, gospoda moja, se pa imamo zahvaliti v prvi vrsti vzajemnemu in res neumornemu delovanju slavne zbornice. Nisem zastónj izrekel nado začetkom našega zasedanja, da bodo gospodje tekmovali le v tem, kateri bi mogel več koristiti naši deželi.

Tako se je zgodilo, odseki so delovali neumorno in v dolžnost si štejem vsem članom slavne zbor-nice, posebno pa gospodom članom raznih odsekov, pred vsem finančnemu in gospodarskemu odseku, pa tudi drugim odsekom posebno zahvalo izreči za neumorno in složno delovanje. Nakopičilo se je sicer zadnji teden toliko dela, da ni čuda, če so tu in tam razgrete čutnice nekoliko pretesno dotikale in se tu in tam pokazala kaka iskra, zaradi tega pa so bile vender razmere med vsemi članovi slavne zbornice enako dobre in uspehi so bili enako dobri, zato izrekam še enkrat vsemu zboru prisrčno zahvalo.

Pa ne smemo prezreti, da smo pri tem imeli na strani zastopnika slavne vlade, kateri je, kakor zmiraj, tudi letos bil neumoren sodelavec in zago-vornik vseh za deželo dobrih namenov in zato se mu — in prepričan sem v popolnem soglasji z vso zbornico — zahvalim za uspešno in neumorno so-delovanje. (Klici: — Rufe: dobro, dobro!) Dolžnost mi je še, naprositi gospoda deželnega predsednika, da bi tudi pri daljnih korakih s tako prijazno

roko podpiral sklepe slavnega zbora na višjem mestu, da bi tisti sklepi tudi v resnici dosegli najvišje odobrenje.

Znano vam je pa gospoda, da vse naše delo-vanje nadkriljuje oni gospod, kateri nam je pri vsaki priliki dober oče bil, oni gospod, katerega časti in slavi vsa dežela, vsa država, zatorej tudi vem, da, kakor povsod drugod, se bode tukaj še posebno soglasno izrazilo mnenje in sočutje slavne zbornice, ako vas povabim, da se tudi njega spom-nimo koncem našega zasedanja.

Meine verehrten Herren! Ich halte mich für verpflichtet, Ihnen für das einträchtige Mitwirken und für das wirklich objective Vorgehen bei jeder Gelegenheit, insbesondere für die objective Behandlung aller Gegenstände, welche speziell das materielle Wohl unseres Landes betreffen, meinen innigsten Dank auszusprechen und ebenso lade ich Sie ein, weil ich überzeugt bin, daß es keine Ausnahme im ganzen hohen Hause gibt, mit mir in den Ruf einzustimmen: es lebe unser geliebter und hochverehrter Vater, unser innigtgeliebter Kaiser Franz Josef Hoch! Naš milostljivi cesar Fran Josip naj živi!

(Vsa zbornica kliče trikrat navdušeno: — Daš ganze Haus ruft dreimal begeistert: živio! Hoch!)

C. k. deželni predsednik baron Winkler:

Dovolite mi, gospoda, da se prisrčno zahvalim za prijazne in dobrohotne besede gospoda deželnega glavarja namenjeni meni; obljubljam, da bodem sklepe slavnega zbora dobrovoljno podpiral po svoji moči tudi v prihodnje. Zopet smo, častiti gospodje, na koncu deželno-zborske sesije, gospod deželni glavar je že potrdil, da je bila ta sesija plodovita in blagonosna, in tem besedam moram pritrčiti popolnoma tudi jaz. Vi, gospodje poslanci, ste lahko zadovoljni s svojim delovanjem, zlasti s tem, kar se je storilo na polji šolstva in poljedelstva; dežela Kranjska bode vam gotovo zato hvaležna.

Ich kann zum Schlusse nur noch der correcten und loyalen Haltung des gesammten Landtages gedenken, wie sie ja von diesem hohen Hause immer bethätiget wurde. Ich habe Ihnen für diese Haltung Namens der Regierung nur den innigsten Dank auszusprechen, und so können Sie nun, meine Herren, mit dem Bewußtsein erfüllter Pflicht zu Ihren gewöhnlichen Geschäften zurückkehren.

Poslanec Svetec:

Prečastiti gospod deželni glavar dovolite na koncu še meni kratko besedo. Prosim Vas besede v ta namen, da se Vam tudi jaz v imenu svojem in gotovo po mislih cele te slavne zbornice srčno zahvalim za Vaše tako nepristransko in prijazno, kakor tudi točno, modro in gladko vodbo, katera je zlasti omogočila, da se je tako dolga vrsta različnih in težavnih predmetov srečno obravnavala in dogotovila. Naj Vam pri tej priložnosti izrečem

ob enem zagotovilo našega vsestranskega spoštovanja, našega odkritosrčnega spoštovanja, katerega ste popolnoma zaslužili, in naj dodam končno željo, da bi Vas dobri Bog še mnogo let ohranil v zdravji, mnogo let ohranil nam deželnega glavarja, širni Avstriji, naši širji domovini, kakor tudi naši ožji Kranjski domovini na korist. Slava Vam!

(Burni klici: — Lebhaftes Rufe: dobro, dobro!)

Deželni glavar:

Hvala lepa za prijazne besede, gospoda, pričani ste lahko, da bodem rad in z veseljem žrtvoval vse svoje moči, ako bodem našel tako lepo pripomoč, kakor v tem zasedanji. Želim Vam dober odpočitek v plodovito delovanje v novem zasedanji.

Sklepam sejo in zasedanje deželnega zbora vojvodine Kranjske.

Konec seje ob 7. uri 45 minut zvečer. — Schluss der Sitzung um 7 Uhr 45 Minuten abends.

